

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AYVALIK KONUTLARININ MEKAN DİZİM
YÖNTEMİYLE ANALİZİ VE TURİZM AMAÇLI
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mimar Yasemin Özçanak

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Bina Araştırma ve Planlama Programında Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Deniz Erinsel Önder

İSTANBUL, 2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SİMGE LİSTESİ	iv
KISALTIMA LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÇİZELGE LİSTESİ	ix
ÖNSÖZ	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç	1
1.2 Kapsam	2
1.3 Yöntem	3
2. MEKÂN DİZİMİ (SPACE SYNTAX)	4
2.1 Mekân Dizim Analizi Nedir?	4
2.2 Mekân Dizim Analizinin Kullanım Alanları	5
2.3 Mekân Dizim Analiz Yöntemi Ve Kavramları	7
2.4 Mekân Dizim Yönteminin Konut Alanındaki Uygulamalarından Örnekler	19
3. AYVALIK VE AYVALIK KONUTLARI	30
3.1 Ayvalık Kentinin Konumu ve Kuruluşu	30
3.2 18. yüzyıl'dan 20. yüzyıla Ayvalık Tarihi	32
3.3 Türk- Yunan Mübadelesi	37
3.3.1 Mübadele Göçmenlerinin Barınma Sorunları ve Terk Edilmiş Evler	38
3.3.2 Mübadele'nin Ayvalık Konutları Üzerindeki Etkisi	43
4. AYVALIK KONUTLARININ MEKÂN DİZİM YÖNTEMİYLE ANALİZİ	49
4.1 Alan Çalışmasının Amacı	49
4.2 Alan Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi	49
4.3 Özgün ve Değişmiş Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi	50
4.4 Mekân Dizimi İle Analiz Edilen Ayvalık Konutları	115
4.4.1 Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları	116
4.4.1.1 Özgün Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları	116
4.4.1.2 Günümüz Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları	123
4.4.1.3 Özgün ve Günümüz Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulgularının Karşılaştırılması	127

5.	MEVCUT AYVALIK KONUTLARINA YÖNELİK PROJE ÖNERİSİ.....	129
5.1	Mevcut Ayvalık Konutların Turizm Amacıyla Günümüze Kazandırılması.....	129
5.2	Ayvalık Çalışma Alanında Yapılan Anket Çalışmasının Sonuçları.....	133
5.3	Koruma Yaklaşımlarının ve Anket Sonuçlarının Öneri Projeye Katkısı.....	136
5.4	Mevcut Ayvalık Konutlarına Yönelik Pansiyon Önerisi.....	136
6.	SONUÇ.....	146
	KAYNAKLAR.....	150
	EKLER	154
	Ek1 Bölge Halkıyla ve Pansiyon Sahipleriyle yapılan anket örneği.....	155
	Ek2 Pansiyon Sahipleri ve Turistlerle Yapılan Anket Örneği.....	157
	Ek3 Anket Sonuçlarına Ait Pasta Dilim Grafikleri	158
	ÖZGEÇMİŞ.....	166

SİMGE LİSTESİ

dv	Derinlik değeri
iv	Bütünleşme değeri
pv	Her hücre için geçirgenlik değeri

KISALTMA LİSTESİ

AV	Avlu
BY	Banyo
DK	Dükkân
DP	Depo
DP/DK	Depo ve/veya Dükkân
DP+AT	Depo ve Atölye
MT	Mutfak
MT+DP	Mutfak ve Depo
ODA	Kullanılmayan Mekân
SA	Sarnıç
TR	Teras
UCL	University College London
WC	Tuvalet
WC+BY	Tuvalet ve Banyo
YM	Yaşama Mekânı
YM+MT	Yaşama ve Mutfak
YM+YO	Yaşama ve Yatak Odası
YO	Yatak Odası

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Konut planı ve Geçiş grafiği (Hillier, Hanson, 1984).....	9
Şekil 2.2 Geçiş grafiğindeki mekân tipleri (Bellal, 2007).....	10
Şekil 2.3 Wright ‘in 3 evine ait planlar ve geçiş grafiği.....	11
Şekil 2.4 Planlar ve gama diyagramları (Hillier, 2007).....	12
Şekil 2.5 Bir dizi konut planı ve ona ait geçiş grafiği (Çağdaş, Kırşan,1998).....	13
Şekil 2.6 Farklı mekânsal organizasyonlara ait benzer hücreli planlar, gama diyagramları ve derinlik değerleri (Hillier, 2007).....	15
Şekil 2.7 Mekânlara ait yönelme ve geçiş özellikleri.....	17
Şekil 2.8 Aşamalı mahremiyete ait konsept diyagramı (Wojgani ve Hanson, 2007).....	18
Şekil 2.9 Öneri konutlara ait plan şemaları ve gama diyagramları (Önder,2001).....	20
Şekil 2.10 Marmara Bölgesine ait konut plan şemaları ve geçiş grafiği (Orhun,1997).....	21
Şekil 2.11 Marmara Bölgesindeki derin ve sığ merkezli konutlar (Orhun,1997).....	23
Şekil 2.12 Urfa evine ait plan şeması ve geçiş grafiği (Orhun,1997).....	24
Şekil 2.13 Safranbolu evine ait plan şeması ve geçiş grafiği (Orhun,1997).....	24
Şekil 2.14 Beşiktaş Akaretler dizi konutları (Kırşan, Çağdaş, 2003).....	25
Şekil 2.15 Ortaköy Onsekiz Akaretler dizi konutları (Kırşan, Çağdaş, 2003).....	25
Şekil 2.16 Örnek plan şemasına ait geçiş grafiği, komşuluk grafiği ve boyutsuz dikdörtgen bölmeler (Kırşan, Çağdaş, Kırşan, Çağdaş, 2003).....	26
Şekil 3.1 Ayvalık haritası [1].....	30
Şekil 3.2 Ayvalık ve yakın çevresi (Gönül, 2004).....	32
Şekil 4.1 Ayvalık ve çevresi ve çalışma alanı (Gönül,2004).....	50
Şekil 4.2 Ayvalık çalışma alanı (Gönül,2004).....	51
Şekil 4.3 Çalışma alanı ve Mekân Dizimi İle analiz edilen Ayvalık konutları (Gönül, 2004). 52	
Şekil 4.4 1 no’lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	53
Şekil 4.5 1 no’lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	53
Şekil 4.6 1 no’lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	55
Şekil 4.7 1 no’ lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	55
Şekil 4.8 10 no’lu özgün konut planı (Gönül,2004).....	57
Şekil 4.9 10 no’lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	57
Şekil 4.10 10 no’lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	58
Şekil 4.11 10 no’lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	59
Şekil 4.12 17 no’lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	60

Şekil 4.13 17 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	61
Şekil 4.14 17 no'lu özgün konut planı (Gönül,2004).....	62
Şekil 4.15 17 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	62
Şekil 4.16 20 no'lu konut planı (Gönül, 2004).....	64
Şekil 4.17 20 no'lu konut ve konut planına ait geçiş grafiği.....	64
Şekil 4.18 26 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	66
Şekil 4.19 26 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	66
Şekil 4.20 26 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	67
Şekil 4.21 26 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	68
Şekil 4.22 29 no' lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	70
Şekil 4.23 29 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	70
Şekil 4.24 29 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	72
Şekil 4.25 29 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	72
Şekil 4.26 32 no' lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	74
Şekil 4.27 32 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	74
Şekil 4.28 26 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	75
Şekil 4.29 32 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	76
Şekil 4.30 44 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	78
Şekil 4.31 44 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	78
Şekil 4.32 44 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	79
Şekil 4.33 44 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	80
Şekil 4.34 45 no' lu özgün ve değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	82
Şekil 4.35 45 no' lu konut ve konut planına ait geçiş grafiği.....	82
Şekil 4.36 53 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	83
Şekil 4.37 53 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	84
Şekil 4.38 53 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	85
Şekil 4.39 53 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	85
Şekil 4.40 62 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	87
Şekil 4.41 62 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	87
Şekil 4.42 62 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	88
Şekil 4.43 62 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	89
Şekil 4.44 63 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	91
Şekil 4.45 63 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	91
Şekil 4.46 63 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004).....	92

Şekil 4.47 63 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	93
Şekil 4.48 74 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	95
Şekil 4.49 74 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	95
Şekil 4.50 74 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)	96
Şekil 4.51 74 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	97
Şekil 4.52 76 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	99
Şekil 4.53 76 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	99
Şekil 4.54 76 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)	100
Şekil 4.55 76 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	101
Şekil 4.56 77 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	103
Şekil 4.57 77 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	103
Şekil 4.58 77 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)	104
Şekil 4.59 77 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	105
Şekil 4.60 81 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	107
Şekil 4.61 81 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	107
Şekil 4.62 81 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)	108
Şekil 4.63 81 no' lukonut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	109
Şekil 4.64 86 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004).....	111
Şekil 4.65 86 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği.....	111
Şekil 4.66 76 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)	112
Şekil 4.67 86 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği.....	113
Şekil 5.1 alışma alanı içinde öneri projenin konumu.....	138
Şekil 5.2 Proje önerilen yapı grubu	139
Şekil 5.3 Öneri proje zemin kat planı.....	140
Şekil 5.4 Öneri proje birinci kat planı	141
Şekil 5.5 Öneri proje ikinci kat planı.....	142

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 Üç ayrı sentaktik tipolojide en bütünleşik mekânların derinlik değerleri (Çil, 2007).....	28
Çizelge 2.2 En bütünleşik mekânlar ve bütünleşme değerleri (Çil, 2007).....	28
Çizelge 3.1 19. yüzyılda Ayvalık yerleşiminin demografik yapısı (Gönül, 2004).....	36
Çizelge 3.2 Mekânların işleviyle kullanılma durumu (Gönül, 2004).....	44
Çizelge 3.3 Tarihsel süreçte yapılardaki işlev değişikliği (Gönül, 2004).....	45
Çizelge 3.4 Zaman açısından değişim (Gönül, 2004).....	47
Çizelge 3.5 Konutlarda dönemlere bağlı değişimin niteliği (Gönül, 2004).....	48
Çizelge 4.1 1 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	56
Çizelge 4.2 10 nolu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	60
Çizelge 4.3 17 nolu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	63
Çizelge 4.4 26 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	69
Çizelge 4.5 29 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	73
Çizelge 4.6 32 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	77
Çizelge 4.7 44 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	81
Çizelge 4.8 53 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	86
Çizelge 4.9 62 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	90
Çizelge 4.10 63 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	94
Çizelge 4.11 74 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	98
Çizelge 4.12 76 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	102
Çizelge 4.13 77 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	106
Çizelge 4.14 81 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	110
Çizelge 4.15 86 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri.....	114
Çizelge 4.16 Ayvalık konutlarının yapım tarihleri, kat sayısı, özgün ve günümüz fonksiyonları.....	115
Çizelge 4.17 Mekân Dizimi ile analiz edilen Ayvalık konutlarına ait bütünleşme değerleri.....	117
Çizelge 4.18 Özgün Ayvalık konutlarına ait dış mekân bütünleşme değerleri.....	118
Çizelge 4.19 Özgün Ayvalık konutlarında avlu ve depo/dükkan mekânlarına ait bütünleşme değerleri.....	120
Çizelge 4.20 Konut mekânlarına ait bütünleşme değerleri.....	122
Çizelge 4.21 Günümüz Ayvalık konutlarına ait dış mekân bütünleşme değerleri.....	124
Çizelge 4.22 Günümüz Ayvalık konutlarında avlu ve mevcut depo/dükkan mekânlarına ait bütünleşme değerleri.....	125

Çizelge 5.1 Ayvalık konutlarının mevcut korunma durumu (Gönül,2004).	132
Çizelge 5.2 Ayvalık konutlarının onarım durumu.....	133
Çizelge 5.2 29 no'lu konutun pansiyon önerisine ait bütünleşme değerleri.....	142
Çizelge 5.3 26 no'lu konutun pansiyon önerisine ait bütünleşme değerleri.....	144
Çizelge 5.4 27 no'lu konutun pansiyon önerisine ait bütünleşme değerleri.....	145

ÖNSÖZ

Kültürel değerler ve sosyal yaşantıyla etkileşim içinde olan konut mekânı, halkın zevklerini, alışkanlıklarını, sosyal yönlerini en iyi tanımlayan veridir. Bir bölgeye ait sosyal yaşantıyı ve kültürel yapıyı anlamakta kullanabileceğimiz konut mekânı, kullanıcıların davranışlarına, sosyal ve kültürel yapıya dair analitik değerlendirmeler yapan ve somut açıklamalar getiren Mekân Dizim yöntemiyle, mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği “Ayvalık konutları” araştırılmaktadır. Konutlara ait özgün ve günümüz plan şemaları Mekân Dizimiyle incelenmiş, ortak yönler ve farklılıklar ortaya koyulmuştur. Elde edilen bulgular ve anket çalışmaları sonucunda bir proje önerilmektedir.

Bu çalışmamı gerçekleştirmemde çok büyük desteği ve emeği olan, çalışmalarım sırasında benden yardımlarını, desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen ve görüşlerini benimle paylaşarak çalışmamı yönlendiren değerli hocam Sn. Doç. Dr. Deniz Erinsel Önder’e teşekkürü borç bilirim.

Bölgedeki çalışmalarım sırasında sorularımı sabırla cevaplayıp kapılarını açmakta tereddüt etmeyen Ayvalık halkına teşekkür borçluyum. Ayrıca, bölgedeki anket çalışmalarımda bana yardımcı olan ve başından beri desteğini ve anlayışını benden esirgemeyen sevgili eşim Ali Tolga Mutlu, babam Orhan Özçanak ve annem Tülay Özçanak’a, tecrübelerini benimle paylaşan ve desteğini her zaman hissettiğim ağabeyim Tolga Özçanak’a ve araştırmalarımda bana destek olan kuzenim Göktuğ Aşık’a çok teşekkür ederim.

ÖZET

Çalışmada Ayvalık konutlarının özgün ve günümüz plan şemaları Mekân Dizim yöntemiyle analiz edilerek, konut yaşantısına dair kültürel ve sosyal konularda somut veriler ortaya koyulmaktadır. Çalışmada yararlanılan ve referans alınan kaynaklar giriş bölümünde ifade edilmekte ve çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi anlatılmaktadır.

İkinci bölümde Mekân Dizim yöntemi, yöntemin kullanıldığı alanlar, yöntemde kullanılan kavramlar ve konut alanındaki uygulamalara yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde Ayvalık ve Ayvalık konutları ele alınmaktadır. Bölge tarihi araştırılmış ve mübadeleyle ortaya çıkan konut sorunu ve konutlardaki mekânsal değişim irdelenmiştir.

Dördüncü Bölümde, Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi başlığı altında mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği “Ayvalık konutları” araştırılmıştır. Ayvalık kent merkezinde bulunan 19. ve 20. yüzyıla ait, avlusu ve dükkânı olan 17 adet konut seçilmiştir. Konutların özgün ve günümüz plan şemalarından elde edilen bulgularla ortak yönler ve farklılıklar ortaya koyulabilmiştir ve en bütünleşik (en çok hareket barındıran) ve ayrışık (en az hareket barındıran) mekânlar tanımlanarak ortak bir mekân kurgusunun var olup olmadığına dair bir cevap aranmıştır.

Cevap aranan diğer sorular aşağıdadır;

- Konut yaşantısına dair mahremiyetin sınırları nedir? Özgün biçimde ve günümüz biçiminde içedönük/dışadönük yaşantıya dair bir genelleme yapılabilir mi; eğer yapılırsa kullanıcıların sosyal yaşantısı ile bağdaştırılabilir mi?
- Dükkân/depo ve avlu mekânlarının konut sistemindeki yeri nedir; ortak bir yapılanma veya kurguya sahip midir?

Beşinci bölümde öneri proje yer almaktadır. Tarihi bir merkez olan Ayvalık'ta öncelikle anket çalışması yapılmıştır. Anket sonuçları doğrultusunda, mevcut yapı stokunun turizm kapsamında değerlendirilmesi fikri önem kazanmıştır. Koruma yaklaşımları ve anket çalışmasının sonucunda konutların konaklama yapısı olarak kullanımına yönelik bir proje önerisi geliştirilmiş ve Mekân Dizimi ile analiz edilmiştir.

Altıncı bölüm olan son bölümde tez konusunun sonuçları ortaya koyulmaktadır.

Sonuç olarak, tarihi ve kültürel değerlerin; dolayısıyla geleneksel Ayvalık konutlarının ve diğer tarihi yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla turizm fikri öne çıkarılmıştır. Restore edilen konutlarıyla ve yeniden işlevlendirilen yapılarıyla Ayvalık, “tarihini yaşatan bir kent” olarak önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Geleneksel Ayvalık konutları, Mekân Dizimi, mübadele, turizm

ABSTRACT

In this study, Space Syntax analysis of authentic and present house plan schemes of traditional Ayvalık houses are existing. Thus, factual data of daily experience of cultural and social aspects can be state expressly. Reference sources expressed in the first chapter and the aim, scope and method of the study is defined.

In the second chapter Space Syntax methodology, uses of methodology and concept of methodology and housing implementations are examined.

Third chapter discusses Ayvalık and Ayvalık houses. History of the region is researched and housing problem which exists because of exchange of populations and spatial changes of the houses are explicated.

Fourth chapter has the title of Syntax Method Analysis of Ayvalık Houses and has a research on “Ayvalık houses” which has various users with the exchange of populations. For the research 17 houses selected, which has courtyard and shop, located in the old town and dated 19th and 20th century. With the findings obtained from the analysis of authentic and present house plan schemes, we can display common aspect and differences and study is searching for an answer if there is a common space organization by defining the most integrated and the most segregated spaces.

Other questions which the study is searching for an answer;

- What is the limit of the privacy for the daily experiences of the houses? Is generalization possible for introverted/extroverted daily experiences of authentic and present house forms; if it is possible, is reconciliation possible with the social experiences?
- Where do shop/storage and courtyard locate in house system; do they have common space structure or organization?

Proposed project exists in fifth section. First survey is conducted in Ayvalık. Surveys result give the idea of revaluating building stock in tourism. The idea of revaluating house buildings for tourist accomadation is gained importance by the result of protection approaches and surveys and this proposed project is analyzed with Space Syntax methodology.

In last section results of thesis case are introduced.

In conclusion, to ensure sustainability of historical and cultural values (consequently traditional Ayvalık houses and other historical buildings), idea of tourism is emphasized. Ayvalık is suggested as an “historically alive and conservated town” with its restorated houses and new functioned buildings.

Keywords: Traditional Ayvalık houses, Space Syntax, exchange of populations, tourism

1. GİRİŞ

Konut biçimlenişleri sadece fiziksel etkilerin ya da etkenlerin sonucu değil, tüm sosyo-kültürel faktörlerin sonucu oluşmuştur (Rapoport, 1969). Bu faktörler, kültürel değerler ve seçimlerdir. Rapoport (1969), konutların dünya görüşünü yaratmaya ve yansıtmaya yarayan bir fiziksel mekanizma olarak düşünmektedir ve bir toplumun karakterini en iyi yansıtanın, o toplumun mimarisi olduğunu belirtmektedir.

Rossi (2006), konutun incelenmesinin şehri incelemenin en iyi yollarından biri olduğu sonucuna varmıştır. Şehrin Mimarisi adlı yayınında, şehirlere ait yapısal farklılıkları o bölgenin konutlarının farklı yönleri kadar iyi gösteren hiç bir şey olmadığına değinmektedir. Bu söylem, Violett-le-Duc'ün evin –evin düzeni ve örgütlemesinin- ancak uzun zaman dilimleri içinde değiştiği tezini doğrulamaktadır. Violett-le-Duc Açıklamalı XI-XVI. Yüzyıl Fransız mimarlığı Sözlüğü adlı yapıtında şunları söyler: “Mimarlık sanatında bir halkın adetlerini, zevk ve alışkanlıklarını en iyi tanımlayan şey kuşkusuz evdir; örgütlenmesi gibi düzeni de ancak çok uzun zaman dilimleri içinde değişir” (Rossi, 2006).

Son yıllarda konutla ilgili yapılan çalışmalar, sosyal anlam ve kültürel değerlerin büyük ölçüde konutların, mekân organizasyonları aracılığıyla yansıtıldığını, böylece farklı kültürlerin farklı mekânsal modellerle kendilerini ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, yapma çevrenin bir yandan kültürü yansıtırken, bir yandan da onu etkileyip şekillendirdiği görüşü üzerinde birleşmekte, bu nedenle de kültürel etkenlerin yapma çevrenin kurgusunda saklı olduğu fikri giderek önem kazanmaktadır (Kırşan ve Çağdaş, 2005).

Dolayısıyla bir bölgeye ait sosyal yaşantıyı ve kültürel yapıyı anlamakta kullanabileceğimiz konut mekânı, kullanıcıların davranışlarına, sosyal ve kültürel yapıya dair analitik değerlendirmeler yapan ve somut olarak ifade ve analiz eden Mekân Dizim yöntemiyle incelenmektedir.

1.1 Amaç

Bu çalışmada, kültürel değerler ve sosyal yaşantıyla etkileşim içinde olan konut mekânı, mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği “Ayvalık konutları” üzerinde araştırılmıştır. Bu konutlara ait özgün ve günümüz plan şemaları sosyal yapıya ilişkin somut sonuçlar veren Mekân Dizim yöntemiyle irdelenmiştir. Elde edilen bulgular, konutlar ve mekânlar bazında değerlendirilecek ve aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır;

- En bütünleşik ve ayrışik konutlar ve mekânlar hangileridir ve ortak bir mekân kurgusu var mıdır?
- Konut yaşantısına dair mahremiyetin sınırları nedir? Özgün biçimde ve günümüz biçiminde içedönük ya da dışadönük yaşantıya dair bir genelleme yapılabilir mi ve eğer yapılırsa bu yapılanma sosyal yapı ile bağdaştırılabilir mi?
- Dükkân/depo ve avlu mekânlarının Ayvalık konut sistemindeki yeri nedir ve konutlar genelinde ortak bir yapılanma veya kurguya sahip midir?

Elde edilen bulgularla kültürel ve sosyal yapının mekânsal organizasyona yansımaları belirlenmiştir ve farklı dönemlere ait mekânsal organizasyonların ortak ve farklı yönlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Böylelikle yeni konut uygulamaları için veri oluşturulabilecektir.

Ayvalık'ta tarihi ve kültürel değerlerin, dolayısıyla geleneksel Ayvalık konutlarının sürdürülebilirliğini sağlamak adına, mevcut yapıların turizm kapsamında yeniden değerlendirilmesi konusuna da değinilmiş ve Ayvalık'ı tarihini yaşatan bir kente dönüştürme fikri ortaya konulmuştur. Bu fikir bir grup konut yapısının konaklama yapısına dönüştüğü bir proje önerisiyle desteklenmiştir.

1.2 Kapsam

Çalışma kapsamında öncelikle Mekân Dizimi konusu araştırılmıştır. Mekân Dizimi kullanım alanları, yöntem ve yöntemde kullanılan kavramlar ortaya konulmuş, konut alanındaki uygulama örnekleri araştırılmıştır. Konut mekânları ve konut mekânının Mekân Dizimiyle analizi konusunda yapılan önceki çalışmalar, bu tez kapsamında büyük önem taşımaktadır (Önder, 2001), (Önder, 2002), (Orhun, 1997), (Gönül, 2004), (Atak, 2009). İncelenen bu örnekler ve yapılan diğer literatür araştırmaları sonucunda çalışma alanı olarak Ayvalık seçilmiştir. Ayvalık konutları büyük ölçüde özgün yapısını korumaktadır. Mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği Ayvalık konutları, özgün ve günümüz biçimleriyle incelenmiştir. Alan çalışmasında Ayvalık kent merkezinde bulunan 17 adet konut seçilmiştir. Konut plan şemaları için Bilge Yıldırım Gönül'ün 2004 yılında hazırladığı "Batı Anadolu'daki Kültürel Çeşitliliğin Geleneksel Konut Mimarisindeki Değişime Yansıması:19. ve 20. Yüzyıllarda Ayvalık" adlı doktora tezinden yararlanılmıştır. Ulaşılan konut planlarından dükkânı ve avlusu olan konutlar ele alınmıştır. Mekân Dizimi ile incelenen konutlarda, çalışmanın amacı doğrultusunda, mekânların ve konutların insanları bir araya

toplama eğilimi, mahremiyet kavramı ve içedönük/dışadönük olması tartışılmıştır. Özgün ve günümüz biçimlerinin incelenmesi ile konutların günümüzdeki kullanımının araştırılmasının yanı sıra, ilk kullanıcılarının (Rumlar) sosyal yaşantısına dair veriler de ortaya konulmuştur. Ayrıca yöntemin ortaya koyduğu bulgular ile kültürel ve sosyal yapının mekânsal organizasyona yansması ve farklı dönemlere ait ortak yönler ve farklılıklar araştırılmıştır.

1.3 Yöntem

Belirlenen kapsam doğrultusunda çalışmada üç farklı yöntem izlenmiştir. Bunlar veri toplama, analiz ve anket aşamalarıdır.

Veri toplama, Mekân Dizimi, Ayvalık tarihi, mübadele ve mübadelenin Ayvalık konutlarına etkisi ve mevcut yapıların turizm kapsamında değerlendirilmesi konularını araştırma ve bilgi toplama sürecidir. Bu süreçte literatür ve internetten faydalanılmıştır.

Analiz aşamasında ise, konut yaşantısındaki sosyal ve kültürel yapıya dair sonuçları ortaya koymakta konuya kavramsal yaklaşmak yerine, analitik bir değerlendirme yapan ve kullanıcıların davranışlarına somut açıklamalar getiren Mekân Dizim yöntemi seçilmiştir. Analiz, konut sistemine ait grafiklerin oluşturulması ve bu grafiklerin önce sayısal sonra sözel verilere dönüştürülme sürecini kapsamaktadır. Analizlerde bilgisayar tabanlı bir program kullanılmamıştır. Geçiş grafikleri oluşturulduktan sonra, Hillier ve Hanson'un (1984), *The Social Logic Of Space* adlı kitabında ortaya koyduğu Mekân Dizim yöntemi kullanılarak yapılan hesaplamalar ile sayısal sonuçlar elde edilmiştir. Mekân Dizimi ile Ayvalık konutlarındaki mekânların insanları bir araya getirme potansiyeli ortaya konmuş, ayrıca mekâna ilişkin sosyal yapıyla ilgili bilgi elde edilmiştir.

Anket çalışması üç aşamalı olarak yapılmıştır. Bunlar konut kullanıcılarıyla, pansiyon sahipleriyle ve turistlerle yapılan anketlerdir. Konut kullanıcılarının, mekân kullanımına ve ihtiyaçlarına, konut memnuniyetine, mekân gereksinimlerine, turizm hakkındaki düşüncelerine ait sorular sorulmuştur. Bölge halkına, turistlere ve pansiyon sahiplerine Ayvalık'ın turizm ve konaklama ihtiyacına ve mevcut konaklama yapılarına yönelik sorular sorulmuş, böylece gereksinimler ve beklentiler belirlenmiştir.

Tüm bu aşamalar sonuca gitmekte önemli süreçlerdir. Bu aşamalar doğrultusunda mevcut yapı stokunu değerlendirme fikrinden yola çıkarak konutların konaklama yapısı olarak kullanımına yönelik bir proje önerisi geliştirilmiştir. Öneri proje Mekân Dizimi ile analiz edilerek değerlendirilmiştir.

2. MEKÂN DİZİMİ (SPACE SYNTAX)

Mekân Dizim analizi, mekânın biçimlenme özellikleri üzerine geliştirilmiş bir modeldir. Bu modelde yapılar ve şehirler üzerinde yapılan çalışmalarda mekânın geometrik düzenlerinden, geometriden çok topolojiye yakın olan mekân fonksiyon şebekesi üzerinde durulmaktadır. Bu geometrik sezgiden çok, günlük alan kullanımı ve hareketi ile kendilerini açıklayan şebekelerin tanımlanması anlamına gelmektedir. Mekân Dizim analizinin temelinde felsefe bilimiyle eşdeğerdeki sistemler bütünü yatmaktadır. Felsefe beyin ile dış dünya arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışır. Model kuramsal yapısı ile insan-form, fonksiyon-mekân kavramları arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Şehirler ve yapılar maddeden kültüre sosyal çevrelerin tam tersi olarak, gerçek dünyaya tanımlanamayan ilişkiselliklere sahiptir. Mekân Dizim analiz yöntemiyle mekânın biçimlenme yapısının anlaşılmasında tanımlanamayan düzenler için dil geliştirilmiştir (Gündoğdu ve Çıracı,2006).

Mekân, hangi ölçekte olursa olsun, sosyal yapının sadece temsili ya da yan ürünü değildir. Mekân kurgusu, sosyal yapıyı ve onu oluşturan farklı katmanları da etkileyen bir boyuttur. Dolayısıyla sosyal yapı ile mekân arasındaki ilişki karşılıklıdır (Hillier ve Hanson,1984). Mekânın insan toplulukları üzerindeki etkisi, birbiriyle ilişkili mekânlar sistemi düzeyindedir (Hillier vd., 1993). Mekânsal şemaları analiz etmek için, insanların mekânsal davranışlarını düşünmek gerekmektedir. İnsanların doğrultular boyunca hareket etmeleri ve içbükey mekânlarda toplanarak konuşmaları insan faaliyetlerinin doğal bir geometrisi olduğunu göstermektedir. Hareketin başlıca özelliği, “yaya hareketi” yoluyla bazı mekânları diğerlerine göre ayrıcalıklı ve üstün kılmasıdır (Hanson, 1989).

2.1 Mekân Dizim Analizi Nedir?

Mekân Dizimi, binaların ve şehirlerin mekânsal dokularını incelemek için kullanılan bir teknikler bütünü ve mekân ile toplumu birleştiren bir teoriler zinciri olarak mimarlık ve kentsel tasarım alanlarındaki bilimsel hareketlerden biridir (Hillier, Hanson, 1984). Kent ya da yapı ölçeğindeki mekânsal biçimlerin analiz edilmesini ve altta yatan sosyal anlamları kavramayı amaçlayan bir yaklaşımdır. İlk olarak UCL’ de Bill Hillier ve Jullienne Hanson tarafından geliştirilmiştir. Türkçe dizinde Mekân Dizimi olarak kullanılan Space Syntax, çalışmanın devamında bu şekilde ifade edilecektir. Mekân Dizimi; mekânın fiziksel kurgusundan, sosyal yapı üzerine çıkarımlar

yapılabileceği fikrine dayanmaktadır. Hillier ve Hanson'un (1984) "Social Logic of Space" adlı kitabındaki tanıma göre Mekân Dizimi, kentsel dokuyu oluşturan sosyal mantığı anlamak, bir başka deyişle, insanları bir araya getirme potansiyelini okumak için oluşturulmuş bir yöntemdir. Bu metodun en önemli özelliği, mimarlık disiplininde iç ve dış mekân kurgusunun sosyal yapı ile ilişkisini tanımlayabilecek ve analiz edebilecek bir yöntem olmasıdır. Mekân Dizimi, mekânsal biçimi anlamak için öncelikle mekânı üreten kuralların ve kısıtlamaların anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Tasarım özellikleri ve hedeflenen amaç ile sosyal kısıtlamalar ve şekilsel olasılıklar arasındaki etkileşimin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunur (Hillier, Hanson, 1984). Yaklaşımın önemli bir özelliği de, insan beynindeki mekânsal kavrama (spatial recognition) olarak ifade edilen, mekânın algısal olarak kavranmasını, somut olarak ifade ve analiz etmeyi sağlayan bir teknik olmasıdır. Bu mekânlar, insan zihnindeki mekânın yansıması olarak adlandırılan deneyimlere dayalı bilginin oluşmasında önemlidir. Daha basit bir ifadeyle, plandan okumanın aksine insanlar mekânda yürürken bütünü görmez, mekânı parça parça algılarlar ve o parçalar beyinde bir araya getirilir. Mekân Dizim analizinde, bu parçalar somut bir şekilde ve kavranabilir olarak ifade edilebilmektedir. Mekân Dizim yöntemi ile mekânlar, insan deneyimlerine çıkış noktası olacak şekilde parçalara ayrılarak, haritalar ve grafikler haline getirilmekte ve ölçümsel analizler yapılması için ilk adım oluşturulmaktadır.

Mekân Dizim analizinin öncelikli hedefi, içindeki harekete bağlı olarak fiziksel mekânın insanları bir araya getirme potansiyelini anlamaktır (Çil,2006). Ayrıca yerleşim bölgelerindeki ya da binalardaki mekânsal biçimlenmenin açıklama ve sınıflandırmasını yapabilmek için kullanılan teknikler bütünüdür. Bu yöntem, kentsel alan çalışmalarında bir yerleşimin açık alanlarını, en kamusalda özele doğru hiyerarşik bir sıraya göre dizerek bu hiyerarşik yapı üstüne insanların birbirleriyle teklifsizce bir araya gelme potansiyeli olan mevki ve hareket kanallarını anlamak başta olmak üzere, toplumsal kontrol ve mahremiyet üstüne yorum yapılmasına olanak verir (Çil, 2008).

2.2 Mekân Dizim Analizinin Kullanım Alanları

Önceki bölümde ifade edildiği gibi, Mekân Dizimi, kent ya da yapı ölçeğindeki mekânsal biçimlerin analiz edilmesini ve altta yatan sosyal anlamları kavramayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Program UCL laboratuvarlarında 1980'lerde Hillier ve ekibi tarafından geliştirilmiştir. Mekân

Dizimi, 1980'lerin ikinci yarısından sonra kullanılmaya başlanmıştır ve hızla yaygınlaşmıştır. Şimdilerde, Georgia Technological University ve Brezilya'da da yazılımlar hazırlanmaktadır. Yöntem, tüm dünyada birçok araştırmada ve tasarım uygulamalarında kullanılır hale gelmiş, son zamanlarda yapıların tasarım stilleri ile kullanıcı ya da tasarımcı gözüyle okunabilirliğini ölçmekte de kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde Foster, Farrell gibi mimar ve tasarımcılar tarafından da yapı-sokak ilişkisini kurgulamak ve tarihsel şehir dokusu içinde düşünülen tasarım alternatiflerinin nasıl çalışacağını önceden test etmek amacıyla kullanılmaktadır.

Mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım ve iç mimarlıktan, arkeoloji, enformasyon teknolojisi, kent ve insan coğrafyası, antropoloji, peyzaj mimarlığı ve bilişime değin çok geniş bir çalışma alanında Mekân Dizimi yaklaşımından yararlanılmaktadır. Kentin fiziksel olan bileşenlerinin kendi aralarındaki ilişkileri ile yetinmeyip sosyal, ekonomik ve kavramsal olanla fiziksel olanın ilişkisini kurarak bir yeri, bir kenti okumaya yarayan ve böylece kentin farklı bileşenlerini fiziksel mekân üstünden okumaya çalışan ender yöntemlerin arasında sayabileceğimiz Mekân Dizimi; sadece kent ölçeğinde değil, konutu da kapsayan farklı ölçeklerdeki mekânsal organizasyonları da incelemek için kullanılmaktadır. Konut dışındaki uygulama alanları şu başlıklar altında sıralanabilir: (Çil, 2006)

- Kentlerin fiziksel karmaşık yapılarını tanımlama;
- Yaya hareketinin incelenmesine bağlı olarak yol bulma (way finding) ve mekânın okunabilirliği (intelligibility);
- Gösteri merkezleri, müze, hastane gibi karmaşık fonksiyonlu yapılarda hareketin organizasyonunu çözümleme ve planlama;
- Herhangi bir yapı ve aktivite için yapım öncesi yer seçiminde ve eklenen yapının hareketin organizasyonu bağlamında kente etkisini kestirim;
- Suç-mekân ilişkisi;
- Sosyal bağlamda, mekâna ilişkin mahremiyet, kontrol ya da sosyal hiyerarşiyi kavrama;
- Bir mekânın ya da bir yerin içe kapalılık – dışa açıklık bağlamında irdelenmesinde.

Mekân Dizimi, şehirselleşmenin incelenmesi ve tasarlanmasında, özellikle de yaya bağlantıları

ve kamu alanları tasarımında uzmanlaşmaktadır; ayrıca yeni gelişme önerilerinin yaya ve taşıt hareketleri üzerindeki olası etkilerini sınaıma imkânı vermektedir. Çalışmalarda edinilen en tutarlı bulgulardan biri, şehirselle alanlarda yaya hareketi ve taşıt hareketi dokularının, arazi kullanımının ve konut alanlarındaki suç oranının şehrin yapısı ve mekânsal düzeni ile doğrudan ve dikkate değer bir ilgisi olduğudur. Yöntem, şehirselle gelişim, gayrimenkul, ulaşım, konut ve iş alanları ile ilgili analizler yaparak, konut alanları ve suç dokuları, ulaşım ve güvenlik arasındaki ilişkilerin incelenmesinde yol gösterici olmaktadır.

Yöntem çeşitli tasarım alternatiflerinin etkilerini araştırmak, öngörmek ve değerlendirmek için de kullanılır. Hastane ve okul binaları, müzeler, galeriler ve ofis binaları için tasarımların başarılı başarısız yönlerinin irdelenmesinde kullanılmakta ve yeni tasarımlar için yön gösterici olmaktadır. Mimari ölçekte, analizler sonucunda bir mekânın içinde insanların yollarını kaybetme korkusu olmadan hareket etmesinin ne kadar kolay ya da zor olduğu sayısal olarak ifade edilebilmektedir. Özellikle müze ve hastane gibi yol bulmanın çok önemli olduğu karmaşık binalarda tasarımların uygulanmadan önce test edilmesine olanak sağladığı için son yıllarda bu tür binaların tasarımında yöntemin getirdiği olanaklardan faydalanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, yaratıcılığın çok önemli olduğu araştırma laboratuvarları ya da pazarlama ofisleri gibi büro yapılarında da yöntemden faydalanılarak insanların yaratıcılığını arttırmak için mekân düzenlemesi nasıl olmalı sorularına da cevap verilmeye başlanmıştır.

Mekân Dizimi, belirtildiği gibi kent ölçeğini ve iç mekânı da kapsayan farklı ölçeklerdeki mekânsal analizler için kullanılabilir; ancak kentsel alanların analiz yöntemi, bir yapının analiz yöntemine göre farklılıklar taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada yöntem, konutun mekânsal organizasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik analiz aşamalarını ele alarak anlatılmaktadır.

2.3 Mekân Dizim Analiz Yöntemi Ve Kavramları

Mekân Dizim yönteminin amacı, fiziksel formların oluşturduğu verilerin ve mekân içinde hareket eden kişinin gözlemlediği, algılayabildiği yüzey, kenar, alan ve geçişlerin birbirleriyle ve mekânın tümüyle olan ilişkilerini açıklamaktır. Bu yöntemi açıklamakta kullanılan terimler aşağıda sıralanmaktadır.

- Konfigürasyon
- Geçiş grafiği(justified graph)
 - Dallı Tip
 - Halkalı Tip
- Derinlik
- Bütünleşiklik ve Ayrışıklık Değerleri

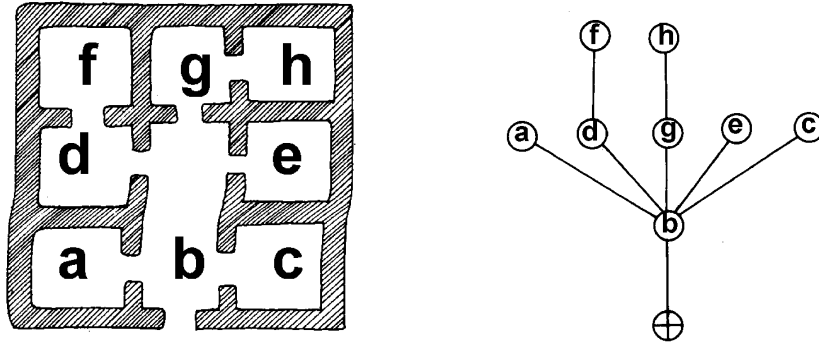
Geçiş grafiği (Justified Gama Map)

Mekân Dizim yönteminde ilk adım olarak mekânı ifade eden bir grafik oluşturulur. Bu grafik hareketten yola çıkılarak oluşturulur ve mekânsal organizasyonu okumak için kullanılır. Sentaktik çalışmalarda konfigürasyonel farklılıkları ortaya koymak için geliştirilmiş bir araçtır. Hillier ve Hanson tarafından geliştirilmiş olan ve geçiş grafiği (justified graph) olarak ifade edilen bu grafik, yapısal ve sentaktik (sözdizimsel) analizin temelini oluşturur.

Sistemdeki her kapalı mekân, o mekânın diğer tüm mekânlarla ilişkisine bağlı olarak tanımlanır veya parçaların bütünle ilişkisel mantığını tanımlar (Hillier, Hanson, 1984). Geçiş grafiği, sadece yapının mekânsal organizasyonunu açıklayan bir yöntem değildir; çeşitli morfolojik özellikleri tanımlayacak ölçümsel analizler yapılmasını sağlamaktadır. Bina içindeki morfolojik ilişkilerin soyutlanması ile elde edilen bu modeller, gerçek mimari çizimlerin gizlediği, direkt olarak algılanamayan derin morfolojik yapıların açığa çıkmasını sağlamakta ve belirli yönlerinin ölçülebilmesine izin vermektedir.

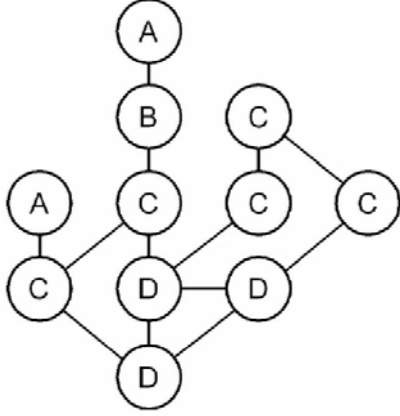
Geçiş grafiği, literatürdeki en basit sentaktik analizdir. Yapı onu oluşturan bileşenlerine ayrılır ve bileşenler arasındaki ilişki geçiş grafiğini oluşturur. Diyagram oluşturulurken, ilk aşama olarak konuttaki mekânlar numaralar veya harflerle tanımlanır. Her mekân bir daireyle, mekânlar arasındaki ilişkiler de bir doğru ile ifade edilir; doğru mekânlar arası geçişi ifade etmektedir. Daha özet bir ifadeyle, geçiş grafiği, bir mekândan başlayarak mekânların daireler, aralarındaki geçiş ilişkilerinin de daireleri bağlayan doğrular olarak temsil edilmesiyle oluşur ve konut içindeki geçiş kurgusunu ortaya koymaktadır. Bir konfigürasyonel yapıya ait geçiş grafiğini

okumadaki en büyük avantaj, geçiş grafiğinin simetrik ve asimetrik, dağılmış (distributed) ve dağılmamış (non-distributed) olmasına yönelik temel sentaktik özellikleri vermesidir (Hillier, Hanson, 1984). Dağılmış ve dağılmamış özellikler bina içinde, odalar arasında alternatif geçişlerin bulunup bulunmamasıyla ilgilidir. A'dan B'ye giden birden fazla kesişmeyen yol varsa, bu iki mekân arasındaki ilişki döngülüdür (distributed). Eğer tek bir yol var ise döngüsüzdür (non-distributed). Döngülü sistemlerde, yollar her zaman halkalar (ring) oluşturur. Bu sentaktik ilişkiler mekânın ne derece birleştirici (unitary) ve yayılımcı (diffused) kontrolü olduğunu belirler. Dağılmamış bir grafik basit lineer bir ağaç diyagramı şeklindedir ve dış mekâna bağlı bina içerisindeki hareketin oldukça kontrollü düzeyde gerçekleşmesine imkân veren bir grafikdir (Hillier, Hanson, 1984). Şekil 2.4 d dağılmış, 2.4 e dağılmamış plan şemasına ait gama diyagramlarını göstermektedir; mekânların sistemle ne derece bütünleştiğinin veya sistemden ne derece ayrıldığıının ölçümüdür.

Şekil 2.1 Konut planı ve Geçiş grafiği (Hillier, Hanson, 1984)

Geçiş grafiği oluşturulurken, bir mekânın içinde olduğumuz varsayılır; bu mekân kök ya da grafiğin başlangıç noktası olarak (base) adlandırılır ve içinde artı işareti olan bir daireyle ifade edilir (Hillier, 2007). Şekil 2.1 de konut planı ve plana ait geçiş grafiği görülmektedir. Bir mekânsal bütüne ait geçiş grafikleri farklı birimler başlangıç noktası kabul edilerek çizildiğinde farklı bir geçiş grafiği oluşur. Dış mekân, bu çalışma kapsamında grafiğin başlangıç noktasını oluşturacaktır. Şekil 2.2 de verilen örnekte, mekânın yapısal boyutu A,B,C ve D harfleriyle ifade edilmiştir. Farklı mekân tiplerinin dağılımı geçiş grafiğinde net bir şekilde ifade edilmiştir.

A: Tek geçişli mekân

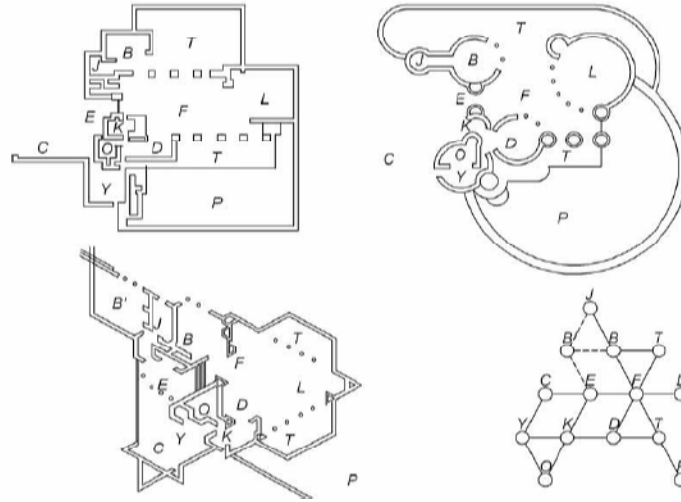
B: 2 veya daha fazla bağlantısı olan mekân

C: 2 veya daha fazla bağlantısı olup bir halkanın parçası olan mekân

D: 3 ya da daha fazla bağlantısı olup, 2 halkanın kesişim noktasında olan mekân

Şekil 2.2 Geçiş grafiğindeki mekân tipleri (Bellal, 2007)

Bir konfigürasyonel yapıya ait geçiş grafiğini okumadaki en büyük avantaj, geçiş grafiğinin simetrik ve asimetrik, dağıtılmış ve dağıılmamış olmasına yönelik temel sentaktik özelliklerini vermesidir (Hillier, Hanson, 1984). Biçimsel olarak birbirinden tamamen farklı planların gama diyagramları benzer özellikler gösterebilirken, biçimsel benzerlikleri olan planlar birbirinden tamamen farklı özellikler gösterebilir. Örneğin, Şekil 2.3 te gösterilen ünlü mimar Frank Lloyd Wright'ın üç farklı konut planı, birbirinden tamamen farklı bir geometri sergilese de, gama diyagramları çizilerek bakıldığında, sabit bir mekânsal organizasyon kurgusu nedeniyle, konut içindeki sosyal yapının tamamen aynı olduğu görülmektedir.

Şekil 2.3 Wright 'in 3 evine ait planlar ve geçiş grafiği

Gama diyagramları, yapıların kültürel ve sosyal yapısına dair net fikirler verebilmektedir. Yapıların mekânsal formlarındaki kültürel ve sosyal fikirlerin varlığını meydana çıkarmak için, konfigürasyon kavramı, ve konfigürasyonun şifreleri (keys) olan derinlik ve halkaların mekânsal boyutları kullanılır. (Hillier, 2007)

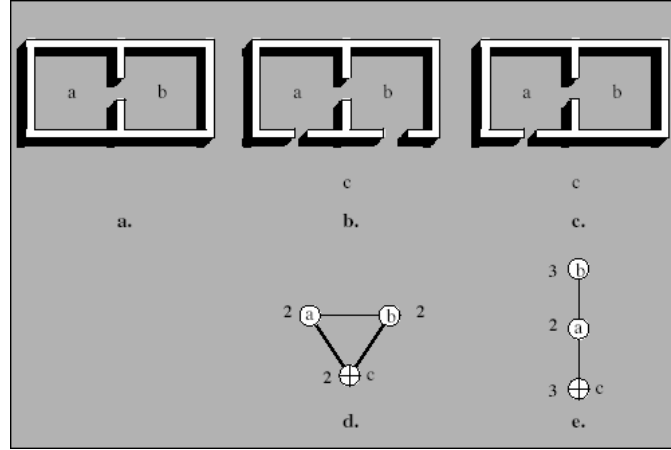
Konfigürasyon

Mekânsal ilişkiler iki mekân arasında her türlü bağlantıda her durumda vardır; ancak konfigürasyon, iki mekân arasında var olan ilişkinin bir üçüncü mekânla nasıl ilişkilendiğine bağlı olarak oluşmaktadır.

Bir örnekle açıklamak gerekirse; Şekil 2.4 a' da a ve b alt hücrelerine ayrılmış bir hücre görülmektedir. Bir geçişle aralarında ilişki sağlanan a ve b mekânları simetriklerdir. Komşuluk ilişkiler de simetri özelliği göstermektedir. Eğer a b'ye komşuysa b' de a' ya komşudur. Bu iki mekân arasındaki ilişki, ilişkiyi nasıl yorumladığımızıza göre değişmez.

Şekil 2.4 b ve c' de sisteme üçüncü bir c mekânı eklenmiştir (bu mekân aslında dış mekândır). Şekil 2.4b'de dış mekândan a ve b mekânlarına doğrudan bir geçiş bulunmaktayken, Şekil 2.4c'de c dış mekânından sadece a mekânına geçilebilmekte, b mekânına ulaşmak için önce a mekânından geçilmesi gerekmektedir. Ancak a mekânına geçmek için önce b mekânına geçmeye gerek yoktur. Dış mekâna; yani c mekânına bağlı olarak a ve b mekânı asimetric özellik

göstermektedir. Bir başka ifadeyle, a ve b mekânları arasındaki ilişki üçüncü bir mekâna bağlı olarak yeniden tanımlanmış oldu. Bu konfigürasyonel bir farktır (Hillier, 2007). Özet bir ifadeyle, iki mekân arasındaki her türlü bağlantıda mekânsal ilişkinin olduğunu; ancak iki mekân arasındaki ilişkinin her birinin bir üçüncü mekânla nasıl ilişkilendiğine bağlı olarak konfigürasyonun oluştuğunu söyleyebiliriz.

Şekil 2.4 Planlar ve gama diyagramları (Hillier, 2007)

Mekânlar arası ilişkiler, geçiş grafiğine belirli birtakım özellikler katmaktadır ve diyagramın barındırdığı konfigürasyonel yapıya göre halkalı tip ya da dallı tip özelliği göstermektedir.

Halkalı Tip ve Dallı Tip

Mekânların diğer mekânlarla bitişikliği ve geçiş ilişkileri farklı gama diyagramları oluşmasında etkilidir. Bu farklılıklar yapı içindeki yaşantıya dair fikirler verebilmektedir. Bir mekândan diğerine geçişte alternatif yollar olması, geçiş grafiğinin halkalı yapıda olduğu anlamına gelir. Şekil 2.4 b planının d geçiş grafiği halkalılık özelliği taşımaktadır. Bu grafikler, alternatif geçiş olasılıklarının bulunduğunu ve kontrolün az olduğunu ifade etmektedir.

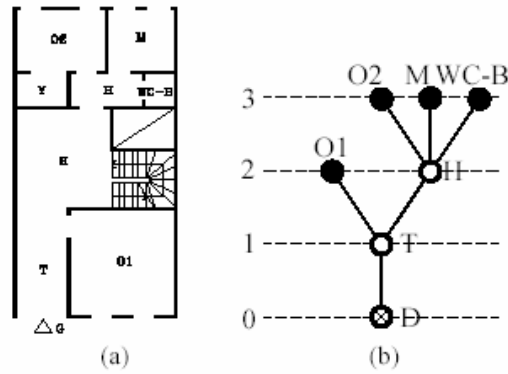
Halkalılık özelliği göstermeyen, diğer mekânlarla 2 veya daha fazla bağlantısı olan diyagramlar ise, dallı tiptir. Dallı tip özellik gösteren diyagramlar, geçiş sayıları mekân sayılarından bir eksik olan grafiklerdir. Döngülerin olmaması, Hillier'in tanımladığı dağılmamış (non-distributed) özelliğe sahip olduğunu, böylece alternatif geçiş olasılıklarının olmadığını, bunun sonucunda güçlü bir kontrol mekanizmasının var olduğunu ifade etmektedir.

Derinlik

Bina planından elde edilen geçiş grafiği mimari biçim, mekân ve dolaşım ilişkisi, mekânların çizgiselliği ya da merkeziliği, mekânsal dizim terminolojisinde “bağlı asimetri” olarak bilinen derinlik ve sıklık kavramlarıyla anlaşılabilir (Hillier, Hanson, 1984).

Derinlik, bir mekâna ulaşmak için geçilmesi gereken mekânların toplam sayısı olarak tanımlanmaktadır (Hillier, Hanson, 1984). Gama diyagramlarında bir mekândan diğerine geçiş bir adımdır. Adım sayısı arttıkça derinlik artar. Derinlik özelliği; konutun konfigürasyonunda, bir mekândan belirli bir mekâna geçişin kaç adımda gerçekleşeceğini gösterir. Başlangıç noktasına doğrudan bağlanan mekânlar, başlangıç noktasına 1 derinlik uzaktaki mekânlar olarak tanımlanır. Derinlik 1’e doğrudan bağlanan eşit uzaklıktaki mekânlar, derinlik 2’deki mekânları oluşturur ve bu böyle devam eder (Hillier, 2007).

Geçiş grafiğinde geçişleri ifade eden çizgiler, her zaman 0 çizgisine yerleştirilen referans mekânından, herhangi bir hedefe ulaşmak için geçilmesi gereken minimum kapı eşiği sayısını gösterecek şekilde, 0’dan numaralandırılmaya başlanır. Herhangi bir derinlik çizgisinin numarası, (0,1,2..) bu çizgi üzerine yerleştirilmiş mekâna ait derinlik değeridir. (Şekil 2.5), (Çağdaş, Kırşan, 1998; Hillier, Hanson, 1984).

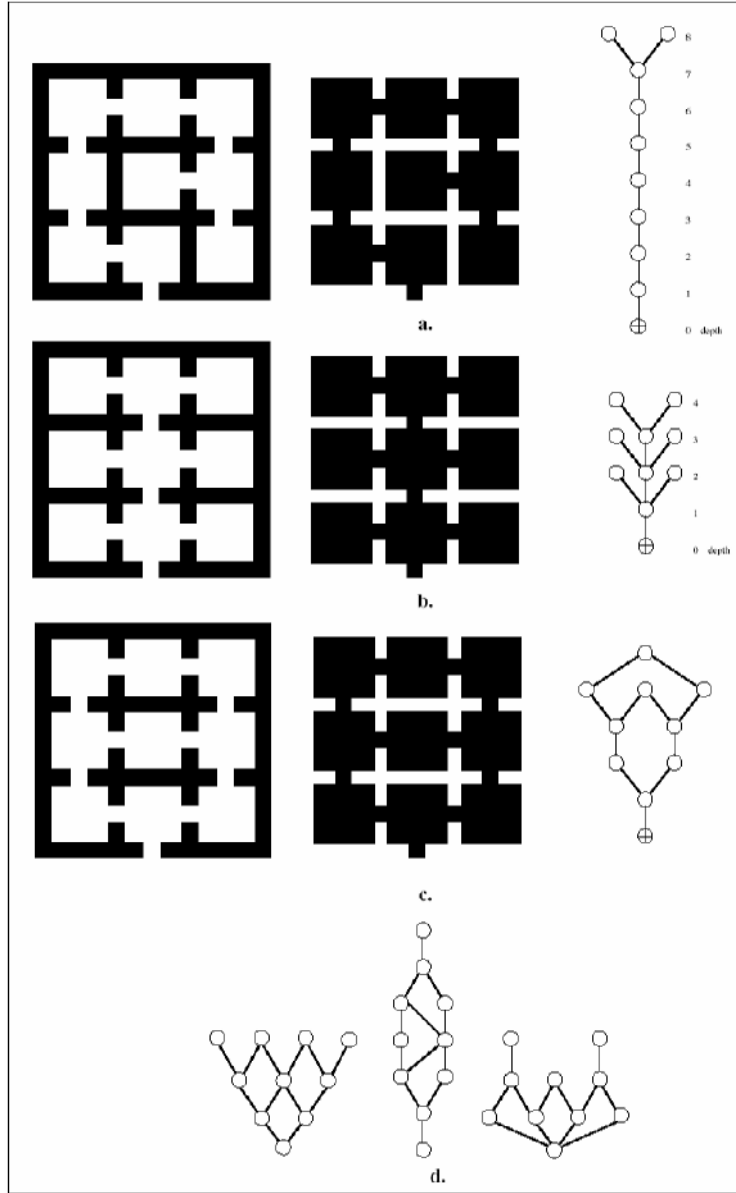
Şekil 2.5 Bir dizi konut planı ve ona ait geçiş grafiği (Çağdaş, Kırşan,1998)

Geçiş grafiği içinde bir mekândan diğerine doğrudan geçilebiliyorsa o mekânın derinliği 1, bir ara mekân geçilmesi gerekiyorsa 2’dir. Bir mekândan diğerine geçişte alternatif yollar olabilir.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta; mekâna geçişte atılan en az adım sayısının derinlik değerini vermesidir.

Bir konfigürasyonun ortalama derinliğinde, oldukça büyük farklılıklar olabilir. Sistem içindeki hareketin etkisini yöneten bu farklılıklardır. Bir diğer mekâna göre daha az derin olan bir mekân daha çok hareket, daha çok derin olan mekân ise daha az hareket barındırır (Hillier, 2001).

Şekil 2.6’da farklı mekân kurgusuna ait planlar ve gama diyagramları görülmektedir. 2.6 a’ ya ait geçiş grafiği derin dallı tip, 2.6 b’ye ait geçiş grafiği ise, sığ dallı tip özelliği göstermektedir. Doğrusal özellik gösteren dallı tip gama diyagramlarında, başlangıç noktasından uzaklaştıkça derinlik artmaktadır. Şekil 2.6 a, b ve c plan örneklerinde, dış mekân başlangıç noktası olarak alınmış; ancak başlangıç noktası farklı bir mekân alındığında ise 2.5 d de görülen farklı gama diyagramları oluşmuştur (Hillier, 2007).

Şekil 2.6 Farklı mekânsal organizasyonlara ait benzer hücreli planlar, gama diyagramları ve derinlik değerleri (Hillier, 2007)

Bütünleşme ve Ayrışma Değerleri

Biçimleri üreten dış etkiler ile sayısal güçler arasında ilişki olduğu teziyle Mekân Dizim yönteminin teorik tabanı ortaya çıkmıştır. (Hillier, Hanson, 1984) Daha önce de belirtildiği gibi, bir mekânsal bütüne ait geçiş grafikleri farklı birimler başlangıç noktası kabul edilerek çizildiğinde farklı konfigürasyonel yapılar ortaya çıkmaktadır. Bu yapıların gama diyagramları

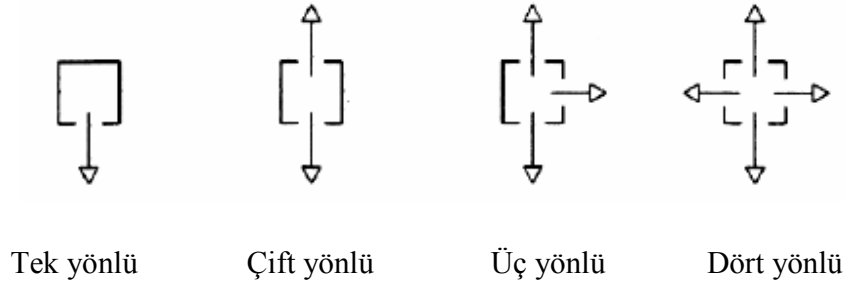
çizilerek ortaya çıkan konfigürasyonel yapılar ölçümsel değerlere ulaşmayı sağlayan formüller yardımıyla analiz edilerek bir takım sayısal değerler sayesinde somut verilere ulaşılır. Bu değerler mekânın bütünlük (integrated) ya da ayrışik (segregated) olmasına dair bir fikir vermektedir. Bütünlük mekânlar diğer mekânlarla en çok ilişkide olan, içinde en çok hareket barındırma özelliği taşıyan mekânlar, ayrışik mekânlar içinde hareket potansiyeli barındırmayan mekânlardır.

Bir hücrenin bütünlük değeri, hücrenin geçirgenlik (permeability) değerini hesaplamakta önemlidir. Her hücrenin geçiş (entrance) sayısını gösteren bir geçirgenlik değeri vardır. Bütünlük değeri, adım (entrance) sayısını ifade eden $1,2,3,\dots,n$ değerleriyle çarpılmalıdır. Bu durumda, tek geçişli (unipermeable) hücre 1 ile, çift geçişli hücre 2 ile ve çok geçişli hücreler adım sayısına bağlı olarak $3,4,5,\dots,n$ ile çarpılmalıdır. Eğer bütünlük değeri düşük ise, konutun genel formu lineer formdadır; ancak bütünlük değeri yüksekse, konutun genel formu başlangıç noktası etrafında sıralanan hücreleriyle kompakt özelliktedir (Ünlü,1999). Bütünlük değeri aşağıdaki formül ile bulunmaktadır. Bütünlük değerinin 0 olması, maximum bütünlüğü ifade etmektedir.

$$\text{Bütünlük Değeri (iv)} = \frac{k}{dv} \cdot pv \quad (2.1)$$

(derinlik değeri)

Konutun formu, mekânların yönelmesiyle (orientation) de saptanabilmektedir. Her hücre/mekân (cell) yönelmeyle ilişkili olarak bir erişilebilirlik değerine sahiptir. Geçirgenlik değeriyle her mekân sadece erişilebilirlik (permeability) değerini yükseltmez, mekânın yönelmesine bağlı olarak bütünlük değerini de vurgular. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse, bazı mekânların diğer mekânlarla sadece bir bağlantısı olabilir, bazı mekânlar ise dört mekânla da bağlantı sağlayarak sistemle daha bütünlük olmuş olabilir. Eğer mekânlar arası dört yönlü bir geçiş ile çok geçişli bir ilişki sağlarsak, mekânlar bir araya toplanarak daha bütünlük bir özellik gösterir ve yapının formu, lineer yerine kompakt özellik sergiler.

Şekil 2.7 Mekânlara ait yönelme ve geçiş özellikleri

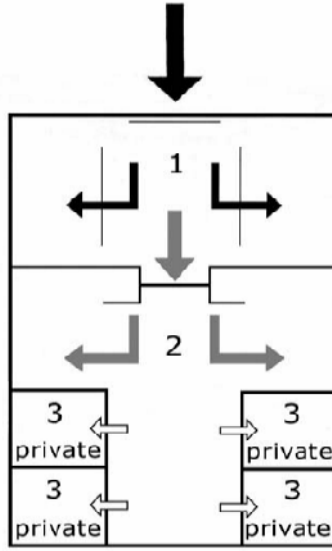
Mekânların sosyal yapıları gereği bazen bütünleşik olması arzu edilebilir; ancak bazı mekânlarda mahremiyet kavramı gereği ayrışık olma özelliği aranmaktadır.

Mahremiyet Kavramı

Mahremiyet, mekânla ilişkili olarak insan davranışının bir parçasıdır ve bireysel olarak tek başına olmanın bazı kademelerini oluşturan alanlara girişin sınırlanması anlamındadır. İnsanlar arasındaki etkileşimi, kişiler arasındaki sınır kontrol süreci düzenlemektedir. Zaman içinde herhangi bir anda, bireyin diğerlerine istenen erişme (ya da erişmek istememe) seviyesinin en uygun derecesi söz konusudur. Bu uygun değerden sapma bireyde hoşnutsuzluk yaratabilmektedir. Mahremiyetin sınırlarını genellikle toplumsal kurallar belirlemektedir. Toplumdan topluma mahremiyet anlayışının değişmesi söz konusudur. Osmanlı plan tipinde rastlanan haremlik-selamlık mekânlar mahremiyet kavramının bir sonucudur.

Mahremiyet, aynı zamanda, sınır kontrol mekanizması, bireyin yalnız kalmak ile başkalarıyla olmak istemesi arasındaki karşılıklı etkileşimdir. Mahremiyet duvarlarla mekânın sınırlandırılması ve kapılarla da mekânların ilişkilendirilmesi yoluyla sağlanabilmektedir.

Literatürde, kontrolün nasıl sağlanacağı ve genel, yarı-genel ve özel alan kullanımlarında aşamalı mahremiyet tercih edilen bir seçenektir. Aşamalı mahremiyet kurgusunda, sistem 3 bölgeye ayrılmıştır; genel ve toplumsal mekânlar, topluluğa ait bireylerin uğradığı ancak daha korunaklı alanlar ve herkese açık olmayan bina sakinlerinin kullandığı mekânlar (Şekil 2.7) (Wojgani ve Hanson, 2007)

Şekil 2.8 Aşamalı mahremiyete ait konsept diyagramı (Wojgani ve Hanson, 2007)

Mahremiyet ana girişe yakın mekândan, uzak mekânlara doğru artmaktadır. Girişten uzaklaştıkça, derinlik artmakta, derinlik arttıkça mahremiyet de artmaktadır. Binalar, yerliler ile ziyaretçiler arasındaki ara yüzün kontrol edildiği sistemler olarak tanımlanmaktadır (Wojgani ve Hanson, 2007; Hillier ve Hanson, 1984). Harekete bağlı geçiş ilişkileri, konutların mekânsal ilişkilerini ve kullanıcılar (ev halkı) ile ziyaretçiler (misafir) tarafından mekânın kullanım sınırlarını ortaya koymaktadır. Kullanıcının sosyal yapısı ve ziyaretçilerle ilişkisi mekânsal sınırları koymakta belirleyicidir. Geçiş ilişkilerinin sınırlandırılması, mahremiyet kavramının gereğidir ve mekânlar arası geçişin kontrolüyle sağlanmaktadır. Mahremiyet kullanıcı ve ziyaretçi arasındaki sınırların kontrol edilmesidir. Bir konuta ait yatak odasının sistemden daha ayrışık olması istenebilir; çünkü özel mekândır ve yüksek mahremiyet düzeyi istenmektedir; dolayısıyla sistemde derinliği fazla olması gerekmektedir.

Mahremiyet düzeyi her toplumda, kültürün ve sosyal yapının etkisiyle farklılıklar göstermektedir. Konutlarda harekete dayalı geçiş grafikleri o kültüre ait mahremiyet seviyesini ve kullanıcı-ziyaretçi ilişkilerini ortaya koymaktadır ve konut mekânına ait modellerin tanımlanmasını sağlamaktadır.

2.4 Mekân Dizim Yönteminin Konut Alanındaki Uygulamalarından Örnekler

Mekân Dizimi birçok projeye ışık tutmuş ve birçok araştırmada somut veriler oluşturmuştur. Yöntemin uygulandığı yapı tipleri, konaklama yapıları (Conker, 2009), hastane yapıları (II) ve konutlar (Önder, 2001; 2002), (Orhun, 1997), (Kırşan, Çağdaş, 1996), (Çil, 2007), (Atak, 2009) üzerinden araştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında “konut” üzerine yapılan çalışmalara yer verilecektir.

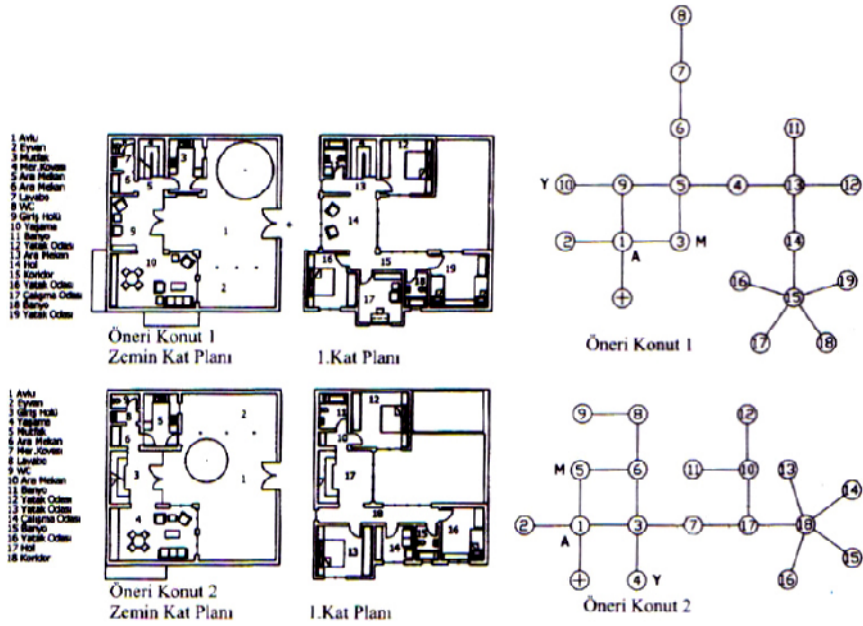
Önder (2001;2002) çalışmasında, Semerkant mevcut konutlarında bölge halkının gelenek-görenekleri, kullanıcılarının ihtiyaçları doğrultusunda konutlarda ortak bir mekân kurgusu bulunduğu değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında Semerkant'ta bulunan 10 adet konut gama analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu diyagramlardan edinilen sayısal verilerle mekânların bütünleşme değerleri hesaplanmış ve sözü geçen özellikler ortaya konulmuştur.

Semerkant konutlarındaki en etkin yaşama mekânlarından olan avlu, mutfak ve misafir odasının sistem içindeki konumları değerlendirilmiştir (Önder,2001; 2002). Avlu en bütünleşik, diğer mekânlarla en ilişkili mekândır. Geçiş grafiği, Semerkant konutlarının avlu merkezli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Avlu, konut kullanımında ve yaşantısında en aktif ve en az mahrem mekândır; hem sirkülasyonu sağlar, hem de sosyalleşmede etkilidir (Önder,2001; 2002).

Bu veriler, kullanıcıları ile yapılan anketler ve bölgede yapılan çalışmalar doğrultusunda proje önerisi geliştirilmiştir. Öneri konutların tasarımında, halkın istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda etkili olan faktörler aşağıda sıralanmıştır:

- Halkın turizmin yararlı olacağına inanması,
- Halkın ev pansiyonculuğu yapmak istemesi,
- Halkın konfor şartlarının olumsuzluklarını vurgulaması,
- Halkın avlu mekânı özelinde mahremiyet gereksinimini vurgulaması.

Bu doğrultuda iki ayrı proje geliştirilmiştir (Şekil 2.9). Öneri konutlar iki ayrı avluya sahiptir; ilk avlu misafir kullanımı düşünülerek, turistlere yönelik olarak düşünülmüş; sistem içinde daha mahrem olan ikinci avlu ise, aile kullanımına yöneliktir.

Şekil 2.9 Öneri konutlara ait plan şemaları ve gama diyagramları (Önder,2001)

Öneri konutlar gama analiz yöntemiyle incelendiğinde, daha önce tartışılan ve Semerkant konutlarında görülen değerlerden ve düzenden farklılık göstermektedir. Bunun nedeni, önerilerde, kullanıcıların istekleri ve günümüz yaşam koşulları dikkate alınarak mevcut yapısal çevre verilerinin yeniden yorumlanmasıdır (Önder,2001; 2002).

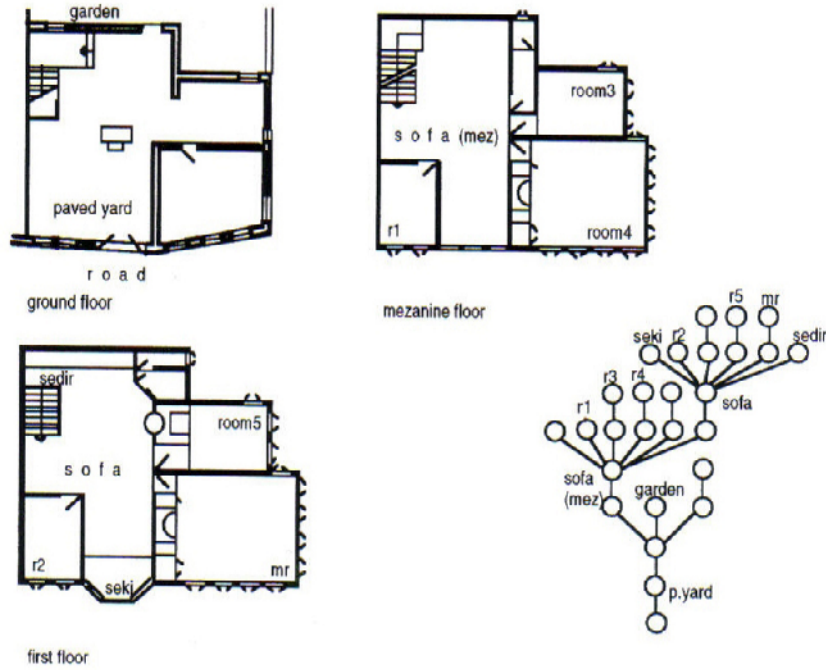
Öneri konutların gama diyagramları incelendiğinde, avlu merkezli dağılım, birden fazla merkezli olarak değişmiş ve avlu sistemin bütünü ile ilişkili olmasına rağmen, en bütünleşik mekân olma özelliğini yaşama mekânı almıştır.

Orhun'un (1997) yaptığı çalışma, Türkiye'de farklı bölgelerde bulunan geleneksel konutların zaman içinde değişmesi nedeniyle oluşan mekânsal yapıdaki değişiklikleri ve mekân organizasyon modellerini açıklamak, unutulmuş Türk evleri hakkında daha fazla bilgi elde etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Konut yapılanması dışarıda neler olduğuyula doğrudan ilişkilendirilmiştir. Fiziksel ve sosyal çevreden etkilenmenin, inançların, geleneklerin ve bireylerin davranış biçimlerinin konutun mekân organizasyonuna cevap niteliğinde olduğu vurgulanmıştır. Çalışmaya bu açıdan bakıldığında, konutların mekânsal modellerini araştırırken çalışma yöntemi olarak, Mekân Dizimi

kullanılmıştır. Türkiye'nin farklı bölgelerindeki konut planlarının mekân modellerini analiz ederken, sentaktik analiz prensipleri kullanılmıştır. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, Marmara Bölgesinde bulunan 17. ve 19.yy aralığına ait 16 adet konut planı incelenmiştir. Analizlerin amacı, Marmara konutlarının mekânsal sistem prensiplerini araştırmaktır. Öncelikle konutların gama diyagramları oluşturulmuştur. Şekil 2.10' da bir konut planına ait geçiş grafiği görülmektedir. Bu verilerle sentaktik analizler yapılmış, daha sonra bu iki veri birlikte değerlendirilerek mekân ve kullanım ilişkisi ortaya konulmuştur. Analiz sonunda sofanın en önemli mekân olduğu belirlenmiştir. Şekil 2.10' da örnek olarak verilen 3 katlı konut planında da en bütünleşik mekân sofadır.

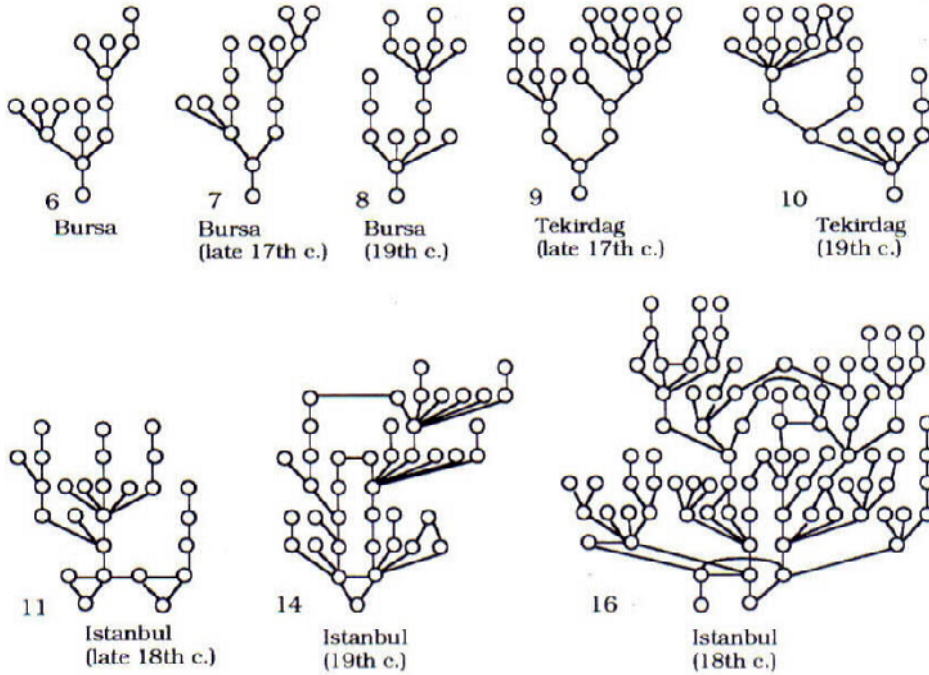
Şekil 2.10 Marmara Bölgesine ait konut plan şemaları ve geçiş grafiği (Orhun,1997)

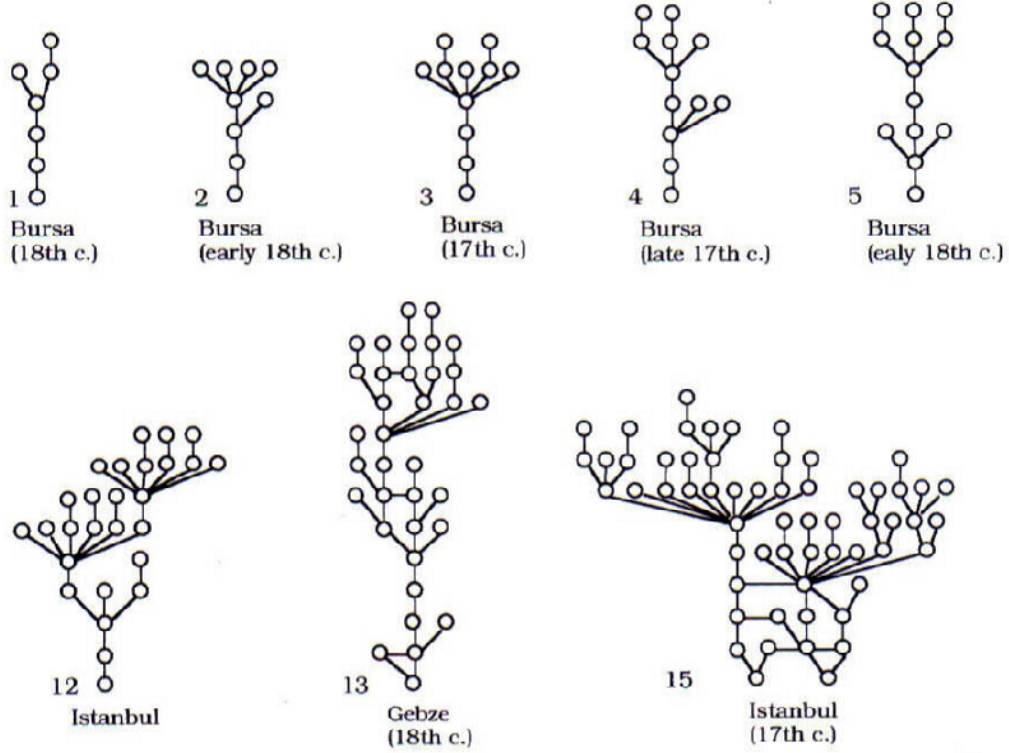
Bu çalışmada, konut planlarının sentaktik analizleri ile Marmara Bölgesindeki Türk evlerinin yapılışının altında yatan 2 farklı mekânsal kültürün bulunduğu sonucuna varılmıştır; derin merkezli tip ve yüzeysel merkezli tip (Şekil 2.11). Derin merkezli tip (deep-core type), en bütünleşik mekân olan sofanın önemine vurgu yapmaktadır. Sofa mekânı farklı işlevdeki tüm mekânları bir araya toplamakta ve sistemin temelini oluşturan güçlü bir kesişim noktası oluşturmaktadır. Sığ merkezli tip (shallow-core type), avlu ile dış mekân arasında mekânsal

ilişkiler kurmasıyla, avluya doğru yönelen bir bütünleşik merkezli yapı oluşturmaktadır. Ayrıca evin farklı hacimlerini bölerek ve ayırarak, ayrışıklığı arttırmakta ve böylece mekân kontrolünü sağlamaktadır. İki farklı mekân kurgusu, farklı yaşam kültürlerinden kaynaklanmaktadır. Derin merkezli tipe sahip konutlarda yaşam dışarıya kapalıyken içe dönük bir yaşam kurgusu barındırmaktadır ve daha muhafazakâr bir sosyal sisteme sahiptir. Sığ merkezli tipe sahip konutlar ise, batılılaşma düşüncesiyle değişimi sürdürerek yapılan basit taklitlerdir. Bu özellik, toplumun her kesimine ait konutlarda görülmesine rağmen, özellikle batılılaşmaya açık üst sınıfa ait büyük konutlarda görülmektedir.

Sofa merkezli konutlar karakteristik bir model olarak bulunmasına rağmen; zamanla, batılılaşmanın da etkisiyle, sosyal yaşantıdaki değişiklikler sonucu, sofa yerine avluda daha güçlü yüzeysel alanlar oluşturulmuştur.

Shallow-core type

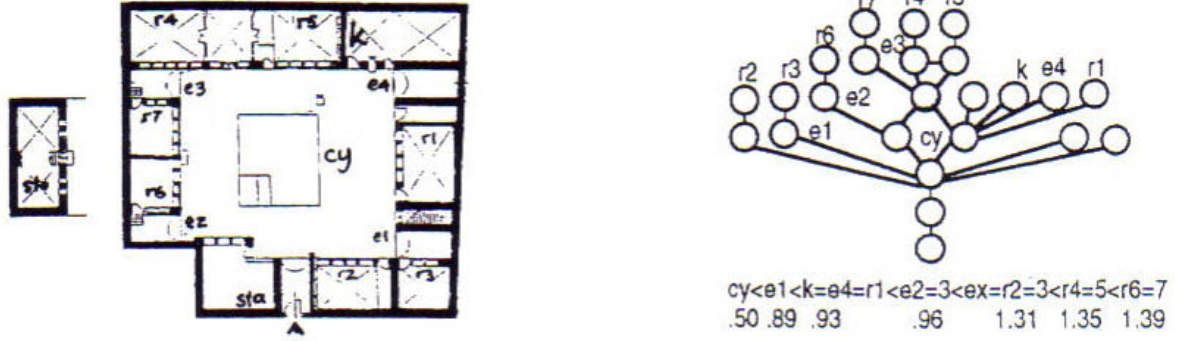

Deep-core type

Şekil 2.11 Marmara Bölgesindeki derin ve sığ merkezli konutlar (Orhun,1997)

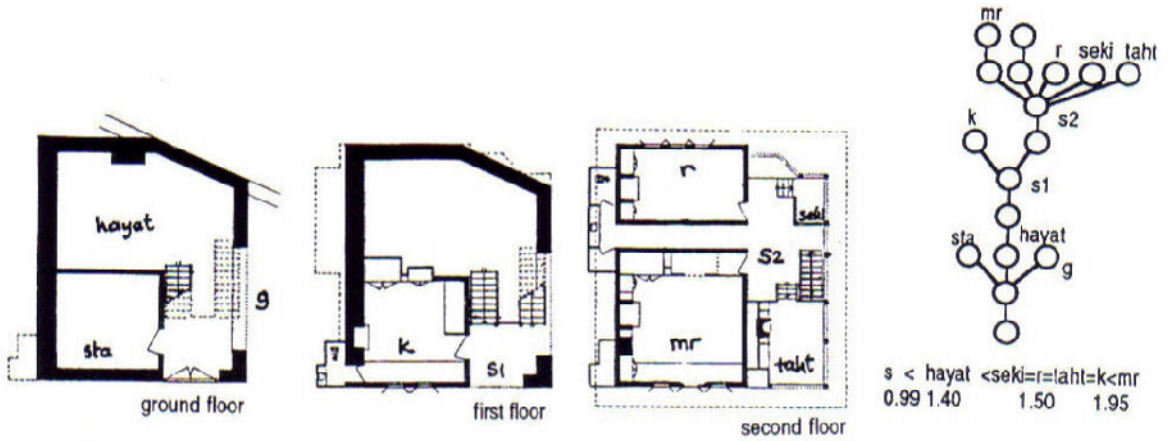
İkinci bölümde ise, Türkiye'nin farklı bölgelerinde bulunan; ancak aynı döneme ait olan daha büyük konut planları incelenmiştir. Çalışma, değişmeden kalan bir grup ev planının, ayrık mekânsal kurgusunu (distinctive spatial theme) tanımlamanın ne kadar mümkün olduğunu araştırmak için yapılmıştır (Orhun,1997). Konutlarda mekânsal ve fonksiyonel olarak iki farklı kurgunun bulunduğu saptanmıştır. Biri ayrık ve sıralı sözdizim özelliği gösteren yaşama mekânında; diğeri ise, mekânsal sistemde farklılık gösteren pişirme mekânındadır. Yirmi farklı bölgede incelenen konutların onaltısında yaşama mekânı en bütünleşiktir ve tek bir sentaktik ifadesi bulunmaktadır; ancak dördünde pişirme mekânı en bütünleşiktir ve farklı sentaktik ifadeleri bulunmaktadır. Mekânsal kurguların coğrafi dağılımına bakıldığında; yaşama mekânı bütünleşik olan konutların Türkiye'nin her yerinde bulunduğu, pişirme mekânı en bütünleşik olan konutların ise Türkiye'nin doğusunda bulunduğu görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kıyı bölgelerinde ve Türkiye'nin güney-doğusunda görülmektedir. Doğu Karadeniz hayat evleri ile Kayseri, Urfa ve Erzurum evleri pişirme mekânının en bütünleşik olduğu konutlardır. Bu

bölgelerin her birinde konutların kendine özgü sentaktik ifadesi bulunmaktadır. Şekil 2.12’ de pişirme evinin en yüksek bütünleşme değeri aldığı Urfa evine ait bir plan şeması ve geçiş grafiği görülmektedir.

Şekil 2.12 Urfa evine ait plan şeması ve geçiş grafiği (Orhun,1997)

Bursa, Tekirdağ, Kütahya, Kuşadası, Ege Bölgesi, Antalya, İzmit, Çankırı, Safranbolu, Trabzon, Kuzeydoğu Karadeniz Bölgesi, Konya, Akşehir, Ankara, Karahüyük ve Adıyaman yaşama mekânının en bütünleşik olduğu konutlara sahip bölgelerdir. Safranbolu’ da bulunan yaşama mekânı en bütünleşik olan bir konuta ait plan şeması ve geçiş grafiği Şekil 2.13’ te görülmektedir.

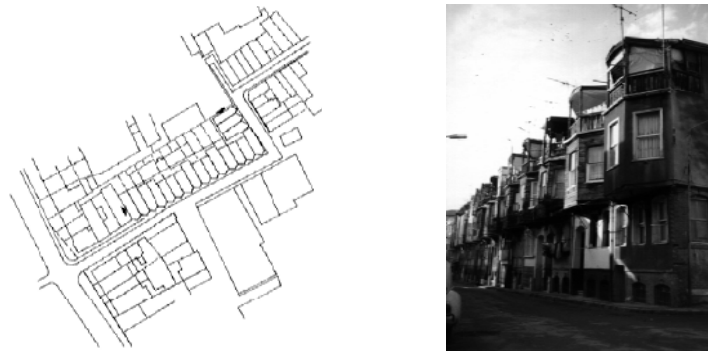
Şekil 2.13 Safranbolu evine ait plan şeması ve geçiş grafiği (Orhun,1997)

Kırşan ve Çağdaş (2003) çalışmasında, İstanbul’da bulunan 39 adet 19. yy dizi konutu, biçimsel ve morfolojik özellikleri açısından analiz edilerek, gün geçtikçe yok olan bu tarihi ve mimari öneme sahip bina tipolojisine ait kapsamlı bir bilgi oluşturmuş ve bu tipolojinin oluşum mantığı (sözdizimsel yapısı) ortaya koymuşlardır.

19. yüzyılda Batılılaşmanın etkisiyle oluşan, İstanbul’da o döneme kadar bir örneği hiç görülmeyen dizi konutlar, esnaf, tüccar, sanatkâr ve küçük bürokratlar gibi ikincil gruplara yönelik yapılmıştır. Günümüzde ise; kente göçen düşük gelir grubu tarafından kullanılmakta ve gün geçtikçe yok olmaktadır. Beşiktaş Akaretler (Şekil 2.14) ya da Taksim Elmadağ’da Surp Agop Evleri gibi Vakıf mülkü olanlar koruma açısından güvenceye sahip olan yapılardır. Bu iki dizi dışında, Ortaköy’de Onsekiz Akaretler (Şekil 2.15), Fener, Kumkapı ve Arnavutköy’deki diziler, dizi-bütün olarak tasarlanan, sokak mekânının biçimlenmesine katılan, sokakla görsel bir bütünlük oluşturan önemli örneklerdir.

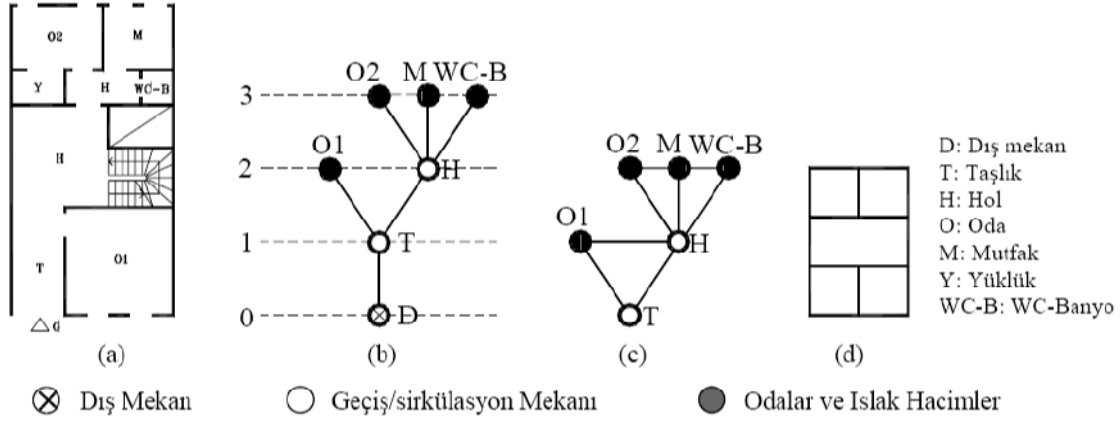

Şekil 2.14 Beşiktaş Akaretler dizi konutları (Kırşan, Çağdaş, 2003)

Şekil 2.15 Ortaköy Onsekiz Akaretler dizi konutları (Kırşan, Çağdaş, 2003)

19. yy İstanbul dizi konutları, dönem tarihi ve sosyolojisi açısından önemli yapılardır. Dizi konutlar, mekân ilişkileri, biçimsel, boyutsal ve anlamsal özellikleri açısından semantik ve sentaktik olmak üzere 2 düzeyde analiz edilmiştir. Konutların analiz edilmesinde 3 tür grafik kullanılmıştır; Boyutsuz Dikdörtgen Bölmeler, Komşuluk Grafiği ve Düzenlenmiş Geçiş Grafiği (Şekil2.16).

Şekil 2.16 Örnek plan şemasına ait geçiş grafiği, komşuluk grafiği ve boyutsuz dikdörtgen bölmeler (Kırşan, Çağdaş, Kırşan, Çağdaş, 2003)

Plan organizasyonu ile ilgili temellik özellik, en genel anlamda planın ikiye veya üçe bölündüğünü ortaya koymaktadır. İkiye bölünme dış-dış, üçe bölünme dış-iç-dış tipi bir bölünmeyi ifade etmektedir (Kırşan, Çağdaş, 2003). 2 farklı bölünmeye sahip olan dizi konutlarda dış-iç-dış tipi bölünme daha yaygındır. Geleneksel Türk evlerindeki içe dönük yaşam, dizi konutlarda dışa dönük bir hayat tarzına dönüşmüştür.

Bu grafiklerle elde edilen ölçümler sayesinde morfolojik özellikler ortaya konulmuş; böyle dizi konutların tipolojisi tüm özellikleriyle belgelenerek bir arşiv oluşturulmuştur.

Çil'in (2007) yaptığı çalışmanın amacı, farklı dönemlerde yapılan Kula evlerini karşılaştırmak; Osmanlı Evini, en erken dönemi işaret eden konut tipinden yola çıkarak, konut alanlarında değişimin nerede başladığını yorumlamaktır. Karşılaştırma, 20. yüzyılın son çeyreğinde günlük kullanımının yanı sıra konutlara ait morfolojik ve sentaktik özellikleri içermektedir. Kula tarihi yerleşiminde bulunan farklı dönemlere ait konutlar kıyaslanmış; korunmuş ve zaman içinde değişim geçiren konutlara ait bir tipoloji oluşturulmuştur.

Çil, 'içedönük' ve 'dışa dönük' veya 'yenilikçi' ve 'muhafazakâr' gibi kavramların Orhun, Hillier ve Hanson' un (1996), Dursun ve Sağlamer'in (2003), Ve Toker'in (2003) dönüşüm geçiren evlerle ilgili çalışmalarında açıklandığını belirtmiştir (Çil, 2007). Orhun'un Türkiye'deki Geleneksel Konutların Mekânsal Çeşitleri konulu tezinde anlatıldığı gibi, sentaks grafiklerinin, mekânsal kültürün konfigürasyona yansımalarından kaynaklanan 2 farklı tipin; 'derin merkezli' ve 'sığ merkezli' yapının oluşmasında etkili olduğunu ifade etmektedir. Derin merkezli tipin içe dönük yaşam tarzını ifade ettiği ve muhafazakâr bir sosyal yaşantı sergilediği; sığ merkezli tip ise dışadönük yaşam tarzı ve dış etkilere daha açık bir sosyal yapısı olduğu belirtilmiştir. Tüm bu çalışmalar göz önünde bulundurularak, Kula evlerinin karşılaştırılmasındaki amacın, belirli ve keskin kategorilere ayırmadan konut mekânındaki sosyolojiyi ortaya koymak olduğu söylenmektedir (Çil, 2007).

Kuladaki altmış adet konut, birçoğu merkezi tipli olan, farklı tiplerden oluşan kategorilere ayrılmıştır. Konutlardaki değişimin, sadece toplumdaki içedönük yaşam tarzından dışa dönük yaşam tarzına geçişi ifade etmeyebileceği, bunun sadece eski olanın yerine yeni olanın gelmesi olabileceğini tartışmanın mümkün olduğunu ifade etmektedir.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, konutların konfigürasyonuna bağlı olarak sınıflandırılmasını kapsamaktadır. Tipolojiyi en iyi açıklamak için her kategoriye ait bir problem tanımlanmıştır. İkinci bölümde, en bütünleşik mekânların dönüşümüne ve bütünleşme merkezlerinin derinliklerine odaklanılan sentaks analizlerinden oluşmaktadır. Derin ve sığ merkezli konutların yanı sıra, orta merkezli bir konfigürasyon önerilmektedir. Üçüncü bölümde ise, sentaksın, formun ve konutların günümüzdeki kullanımlarına ait bulguları ve kıyaslamaları tartışmaktadır.

Kula'daki ev tipleri üç kategoriye ayrılmıştır;

- İlk kategori, Kula'da bilinen en eski konut tipine örnek olarak verilebilecek; Osmanlı Evi'dir; bir kısmı 18. yüzyıl sonlarında yapılan konutlardır.
- İkinci kategori, batılılaşmış tarzdaki konutlardır. 19. yüzyılın ortalarından önce görülmeyen bu konutlar morfolojik özelliklerinin kentteki sosyal yapıyla bağlantısı nedeniyle Rum tarzı olarak da nitelendirilmektedir. Giriş kapısı doğrudan konut mekânına açılan tipteki konutları giriş kapısı avlu mekânına açılan ve hala kullanılan hibrit konut

tipleri bulunmaktadır.

- Üçüncü kategori, ilk iki kategoriye giren konutların kullanıcılarının adaptasyonu ile 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra oluşan konutlardır. Mevcut konutlardaki bölünmeler veya avluya yapılan eklerle değişim geçiren ve mevcut konutların bakımsızlıktan yıkılması nedeniyle onların yerine yeniden yapılan konutlardan oluşmaktadır (Çil, 2007)

Kuladaki altmış adet konut, potansiyel kullanımları ve gerçek kullanımları bakımından tipolojik ve sentaktik olarak analiz edilmiştir. Dönüşüm geçiren konutların tipolojik ve sentaktik kalitesindeki değişim analiz kapsamında kıyaslanmış, tüm plan tipleri içinde orta merkezli konut tipinin sayıca fazla olduğu sentaktik sınıflandırma sonucunda ortaya konmuştur. Buna rağmen en bütünleşik mekânlar; konut girişi, hayat, hol, hayat altı, avlu ve merdivenler gibi sirkülasyonda önemli olan mekânlardır. (Çizelge 2.2)

Çizelge 2.1 Üç ayrı sentaktik tipolojide en bütünleşik mekânların derinlik değerleri (Çil, 2007)

	Eski Konut	Batılılaşmış Tardaki Konutlar	Adaptasyonlar	Toplam
Derin merkezli	3	1	6	10
Orta merkezli	9	11	12	32
Sığ merkezli	4	12	2	18

Çizelge 2.2 En bütünleşik mekânlar ve bütünleşme değerleri (Çil, 2007)

	Toplam	Hayat	Hol	Hayataltı	Avlu	Merdivenler
Derin merkezli	10	3	5	0	1	1
Orta merkezli	32	3	11	5	8	5
Sığ merkezli	18	1	7	6	4	0
	60	7	23	11	13	6

Derin merkezli tip özellik gösteren konutlar içe dönük yaşama işaret etmesine ve bilinen en eski konut tipi olmasına rağmen, muhafazakâr yaşam tarzına sahip konut sayısı azdır. Orta merkezli ve sığ merkezli konut sayısı örnek gruplar arasında sayıca fazladır. Bu bilgi, bu evlerin kentte bilinen en eski evler olması ve Osmanlı ev tipine ait olması, değişim geçiren tipin Anadolu'da daha büyük bir grup olması şeklinde yorumlanabilir (Çil, 2007).

İncelenen farklı çalışmalardaki konut mekânlarında gör÷lmektedir ki, her sistem kendi içerisinde kademelenmektedir. Konut alanındaki uygulama örnekleri, farklı kültürel değerlerin ve sosyal yaşantının konut mekânı ile doğrudan ilişkili olduğunu ve bu etkinin mekânsal organizasyona yansıdağını göstermektedir.

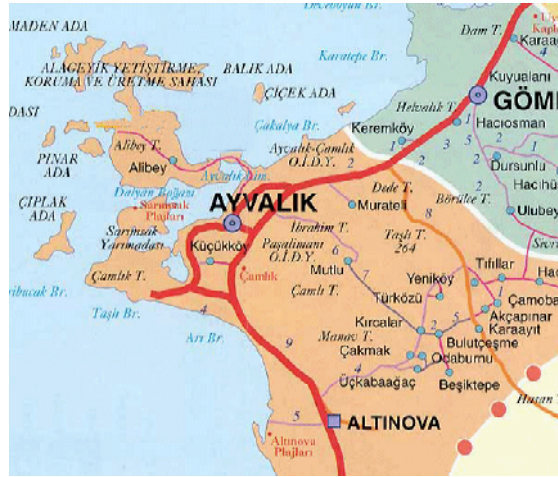
3. AYVALIK VE AYVALIK KONUTLARI

Bu bölümde Ayvalık konutlarının analiz değerlendirmesinden önce, Ayvalık'ın konumu, kentin oluşumu ve kısa tarihi aktarılacak; ayrıca konutlardaki kültürel ve sosyal yaşantının değişmesindeki rolüyle Türk-Yunan mübadelesine değinilecektir.

3.1 Ayvalık Kentinin Konumu ve Kuruluşu

Ayvalık, bugünkü konumu ile Edremit Körfezi'nin güneyinde ve Midilli adasının karşısında, koy ve körfezler arasında kurulmuş bir yerleşimdir. Çevresini büyüklü küçüklü 25 adanın sardığı Ayvalık, Marmara Bölgesi illerinden Balıkesir'in Ege kıyısında yer almaktadır. Kuzeyinde Burhaniye, batısında Ege denizi güneyinde Dikili, doğusunda Bergama ilçeleri vardır. Kuzeyde Bezirgân deresi, Gömeç ve Gümüşlü yolu, güneyde Altınova, güneybatıda Kaplan dağlarının oluşturduğu Sarımsak yarımadası, doğusunda Sazanlık Deresi, Hisar ve Demirhan boğazları ile çevrilidir.

Ayvalık kentinin kuruluşuna ve adının nereden geldiğine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ayvalık adının, zamanında bölgede bol olan ayva ağaçlarından geldiği görüşü vardır. Bu iddia bir türlü doğrulanamamış ve hep bir zamanlar var olan ayva ağaçları olarak kalmıştır (Yorulmaz, 1998).

Şekil 3.1 Ayvalık haritası [1]

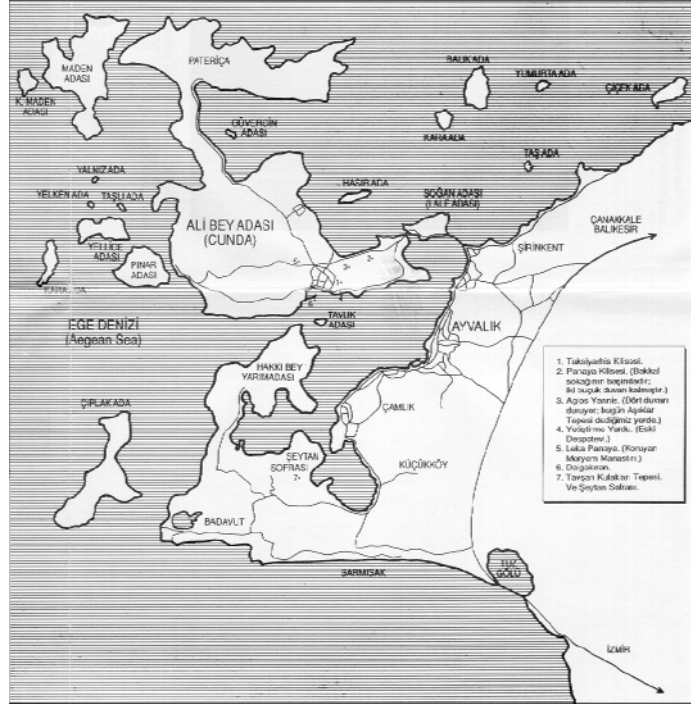
Ayvalık kentinin kuruluşuna ilişkin günümüzde iki yaklaşımın etkili olduğundan söz

edilmektedir: (Bayraktar, 1998)

—Birinci görüşe göre, Ayvalık kasabası (15.yy sonu 16.yy. başlarında) korsan saldırılarından kaçmak amacıyla, çevredeki Midilli ve diğer adalardan göç eden Hristiyanların kurdukları bir yerleşimdir (Arıkan, 1988). 1750–1760 yılları arasında Adalardan, Yanya’dan ve Yunanistan’dan gelen Rumlar önce Kabakum, Eğribucak, Küçükköy yerleşimlerine ve sonra kentin bulunduğu bölgeye yerleşmişler. Gelenlerin memnuniyeti bölgeye göçü hızlandırmış artan Rum nüfusuyla beraber küçük bir köy olan Ayvalık kaza olmuştur.

—İkinci görüşe göre ise, kasabayı Türkler kurmuşlardır. Türkmenler Çaşnigar, Eskiköy ve Hanaylı adı verilen bölgelere yerleşmişler, geçimlerini zeytincilikle sürdürmüşlerdir (Bayraktar, 1998).

Ancak bugün için iki görüşten birinin daha gerçekçi olduğunu ileri süren bilgi mevcut değildir. Ayvalık’la ilgili olarak Piri Reis’in Kitab-ı Bahriye’sinde, ayrıca Seyyid Nuh’un Atlasında bilgiye rastlanmamıştır. III. Ahmet devrinde 1726 yılında hazırlanan özasya haritasında, yöreye geniş yer verilmesine rağmen Ayvalık’tan bahsedilmemektedir. (Bayraktar, 1998). Ayvalık’la ilgili ilk yazılı belge, Edremit sicillerinde, 1770’li yıllarda Ayazmand-Altınova kadılığına yazılmış bir fermanıdır. Bu etikete göre, o tarihlerde Ayazmand’a bağlı bir köy olan Ayvalık’ın bu tarihten itibaren bir kaza haline geldiği anlaşılmaktadır (Erim, 1948).

Şekil 3.2 Ayvalık ve yakın çevresi (Gönül, 2004)

3.2 18. yüzyıl'dan 20. yüzyıla Ayvalık Tarihi

18. yüzyıl ortalarından sonra gelişmeye başlayan Ayvalık kasabası bu tarihsel süreçte adından söz ettirmeye başlamaktadır ve halkın hemen hemen tamamı Rum olan bir beldedir.

Ayvalık Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra özel bir gelişme ve teşvik görmüştür. Buna bağlı olarak ticari hareketlilik ve faaliyetler hızlı bir gelişme göstermiştir. Anlaşma gereğince, tüm kıyı limanlarına konsolosluklar kurulmasına izin verilmiştir.

Bayraktar, Elliott'a dayanarak 1740 yıllarında Saroz Petraki'nin etkinliği ve Rahip İkonomos'un çabaları sonucu Padişah'tan özerklik kararı alındığını belirtmektedir. Fermana göre Ayvalık'lı Türkler şehri terk edecek ve kasabada özerk bir Rum belediyesi kurulacaktır. Bu Rum'lara verilen ilk fırsattır. Özerklik Küçük Kaynarca Antlaşması'nın ortaya çıkarmış olduğu bir sonuç olarak kabul görünürken, bu özerkliği Papazın "etkisine" bağlayanlarda bulunmaktadır. Etkinliğin nedeni Osmanlı donanmasının komutanlarından Cezayirli Hasan Paşa Çeşme'de Ruslarla yapılan deniz

savaşında gemisi yanınca, Çanakkale’de donanmaya yetişmek amacıyla Ayvalık’a gelir. Papaz İkonomos Hasan Paşayı bir hafta ağırlar ve Çanakkale’de Donanma’ya yetiştirir. Hasan Paşa sarayda Sadrazamlığa yükselince ziyaretine gelen Papaz İkonomos’a duyduğu minnettarlık sonucu özerklik belgesini kendisine verildiği söylenmektedir.

Özerkliğin ana maddeleri şunlardır (Aka, 1944):

1. Ayvalık’ta yerleşmiş olan Türk aileleri Ayvalık şehrinde çıkarılarak civar mahallelerde oturmaya mecbur tutulmuş, Türklerin Ayvalık merkezinde yaşamaları yasaklanmıştır.
2. Ayvalık muhtar ve müstakil bir idareyle yönetilecektir.
3. Kazanın idaresi gümrük işlerinin eline geçecek buna karşılık Osmanlı hükümetine her sene 48.000 kuruş vergi ödenecektir.
4. Vali Türk olacak, ancak halk tarafından seçilecek ve görevine son verilebilecektir.
5. Hâkimler Türk olacak fakat maaşları Ayvalık’tan ödenecektir.
6. Askeri komutan ne Ayvalık’ta kalabilecek ne de Ayvalık’tan geçebilecektir.
7. Ayvalık aşar vergisinden muaf tutulacak, buna mukabil her mal sahibi her zeytin ağacı için 2 akçe verecektir.

Bayraktar, Arnold Toynbee’ye dayanarak Rumlara verilen bu fırsatla, özgür irade anlamına gelen özerklik olayının, Elliot’ın belirttiği tarihten farklı olarak, 1773 yılında gerçekleştiğini söylemektedir (Bayraktar, 1998). Ayvalık’ın 19. yüzyıldaki gelişmesinin bir nedeni Küçük Kaynarca Antlaşmasının bir sonucu olarak görülürken, bir papazın kerameti sonucu olduğu görüşü de bir diğer kabul olarak yer almaktadır.

Bu fermanla 19. yüzyılın başlarından sonra papazların, misyonerlerin ve konsolosların çabaları ve topraklarının verimliliği ile Ayvalık’ta hızlı bir gelişme başlamış, kısa sürede ekonomik yönden dikkat çekici bir atılım yapmıştır. Hasan Paşa’nın verdiği özerklikle Rumlar en parlak dönemini 19. yy. da yaşamıştır. “Ayvalık bu dönemde hızla göç almaya başlamıştır. Öyle ki bu dönemde Ayvalık’ın nüfusunun büyük oranda arttığı bilinmektedir. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde nüfus 25.000’ den az değildi” (Arı, 2003). Rumlar 19.yy ortalarına kadar özerkliklerini tamamen yitirmiştir.

19. yüzyılın ilk yarısında bir süre durgunluk yaşayan Ayvalık kenti, Rum halkının büyük çaba ve gayretleriyle kısa sürede pek çok konuda ününden sıkça sözü edilen bir yerleşim olmuştur. 17 Mart 1821'de Mora' da çıkan isyan Ayvalık'a da yansımıştır. Osmanlı Devleti ayaklanmayı çatışma ile bastırabilmiş ve büyük kayıplar verilmiştir. Bu olaylar sonunda devlet şehirde ve şehir dışında Ayvalık' a ait tüm taşınmazlara el koymuştur (Bayraktar,1998). 1821 yılında geçirdiği maceradan sonra Ayvalık, uzun bir dinginlik dönemi yaşamıştır. Bu olay, 19. yüzyılda kentin gerileme yaşadığı tek süreçtir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında ise, Rum halkının özellikle ticaret alanındaki başarıları üst seviyelere ulaşmıştır. 1832'den sonra yavaş yavaş gelişme belirtileri göstererek, ancak 1880'li yıllara gelindiğinde eski önemine yeniden ulaşmıştır (Erim, 1948). Rumların ticaretteki başarılarıyla elde ettikleri ekonomik üstünlük, eğitim, sosyal, kültürel ve daha pek çok alanda Ayvalık kentini Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli yerleşimlerinden biri haline getirmiştir.

19. yüzyılda Ayvalık ekonomik yönden bir hayli gelişmiş, Ayvalık'ı da içine alan İzmir'in kuzey Bölgesi "zeytin bölgesi" olarak tanımlanmıştır. 1884 yılında bir İngiliz yatırımcı Ayvalık'ta yağ üretme tesisi kurmuş ve birkaç yıl içinde kıyı şeridinde büyüklü küçüklü birçok fabrika yaptırmış veya satın almıştır. Ekonomik yönden gelişen Ayvalık'ın tüm dünyayla bağlantısı da bulunmaktaydı. İthalat ve ihracat çok önemliydi. Ulaşım tamamen denizden yapılmakta, yılda yaklaşık 600 adet vapur limana uğramaktaydı. Çok sayıdaki yağ fabrikası, sabunhane, un değirmenleri, debbağhane ve 1 adet pirina fabrikası Ayvalık'ın gelişmişliğinin bir göstergesidir. Ayrıca, 6 Eczane, 20 Doktor ve 10 Avukatın bulunması da kasabanın sosyo-kültürel düzeyini açık bir biçimde yansıtmaktadır (Bayraktar,1998).

Ayvalık'ta başlıca geçim kaynağı zeytincilik olmasının yanı sıra diğer uğraşlar ve yukarıda belirtilenlerin dışında resmi binalar ve bankalardan söz eden Fransızca bir yayında şunlar aktarılmaktadır (Yorulmaz, 1998, s.55) :

"Ayvalık limanı çok güvenlidir, 30.000 nüfusludur, postasını Avusturya işletmektedir. Zeytinyağı, balmumu, yerli ipek, şarap sabun dış satımı yapılır; şeker, kahve, yün, pamuklu kumaş ve ham deri ithal eder. Fransa, Avusturya-Macaristan, İngiltere, Yunanistan ve İtalya Konsoloslukları, Atina Bankası, Osmanlı Bankası, Viyana Kredi Bankası vardır. Buharlı vapur acentelerinin sayısı yedidir. Amerikan, Romanya, İngiliz-Rus, Yunan acenteleri bulunur. Takı satıcısından, boya-vernük satıcısına; kösele, nal, saat ithalatçılarına kadar yer verilen kaynakta, iki

de otel adı verilir: Ayvalı ve Anatoli”.

Bu bilgi, Ayvalık’ın zeytincilik dışında daha pek çok konuda ticari açıdan hareketli bir yerleşim olduğunu göstermektedir. Yukarıda sözü edilen bankaların varlığı da, bunun bir göstergesidir. Burada bahsedilen konsolosluk yapıları, bugün de Ayvalık geleneksel kent dokusu içinde korunmaktadır.

1889 tarihli bir salnameye göre, 19. yüzyıl sonlarında, Ayvalık nüfusunun hemen hemen tamamı Rumlardan, görev yapan memurların ise hemen hemen tamamı Türklerden oluşmaktadır. (Bayraktar,1998).

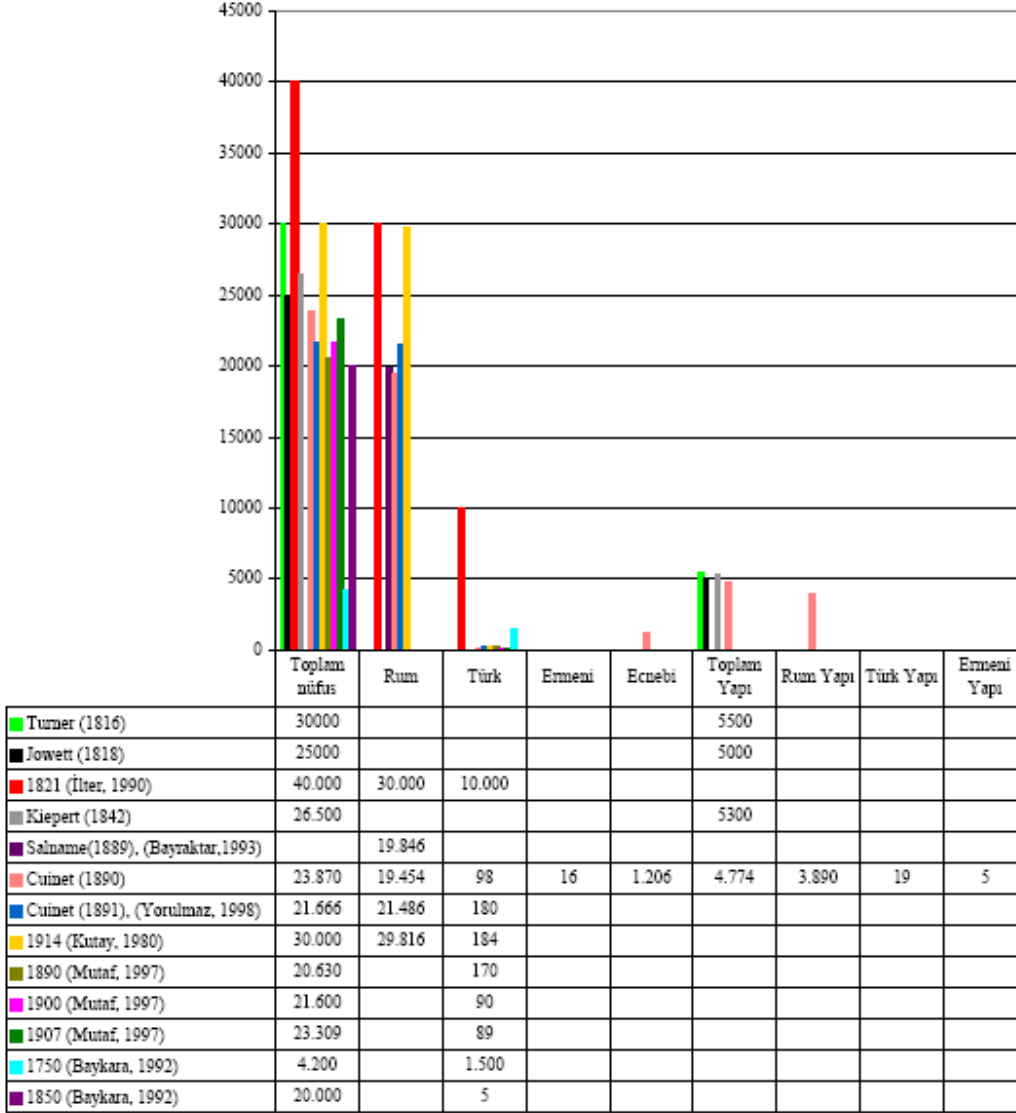
Ayvalık, Anadolu’nun Ege sahilindeki yerleşim yerlerinin İzmir’den sonra en büyük ve mamur olanıydı. Yaşanan olaylara bağlı olarak yerleşimin fiziki yapısı değişiklik gösterse de, Ayvalık kenti kurulduğundan mübadeleye kadar olan sürede, nüfus açısından tamamen Rumların hâkim olduğu bir yerleşimdi (Çizelge 3.1). Şehir ve köylerinde 1900 yılında 21.510 Rum yaşıyordu. Şehrin 1903 yılındaki toplam nüfusunun 23.309 olduğu düşünülürse bu tarihte Rumların % 90 gibi büyük bir oranı teşkil ettiği görülür.1914 yılında Ayvalık’ta 31.445 Rum,454 Türk bulunmakta idi (Bayraktar, 1998). Gönül’ün (2004) önceki çalışmalarından derleyerek oluşturduğu ve kaynaklarını da belirttiği 3.1 no’lu grafik’te bu bilgilere ulaşılabilir.

19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında Rumların ticaret alanındaki başarılarıyla elde ettikleri üstünlük, eğitim, sosyal, kültürel ve daha pek çok alanda Ayvalık kentini Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli yerleşmelerinden biri yapmıştır.

1. Dünya Savaşı öncesi, 1913 yılında Yunanistan’ın Ege’deki tüm adaları ele geçirmesi ve Gökçeada, Bozcaada ve Meis dışındaki adaların Yunanistan’ da kalması batılı devletler tarafından kabul edilince, Yunanistan gözüne Makedonya’ya dikmiş ve buradaki Türkler de göçe zorlanmış, Makedonya Türkleri Anadolu’ya gitmek üzere ayaklanmışlardır. İlişkiler bu düzeydeyken, 1914’te Anadolu Rumlarında bir göç hareketi görülmeye başlanmıştır. Adına tehcir denilen göç olayı etkisini Ayvalık’ta da hissettirmiş; ancak Ayvalık bu göçü bütünüyle yaşamamıştır. Ayvalık’ta yerlerini terk eden Rumların yerine Osmanlı Devleti, Rumeli Göçmenleri yerleştirmiştir. Ayvalık’ta 1917 yılında toplu bir tehcir olayı yaşanmıştır. İç politikada geçmişe dönük olarak, “yeniden hesaplaşma” biçiminde kamuoyuna yansıyan mütareke ile birlikte tehcir olan Rumlar yerlerine dönmüş; ancak Ayvalık’ta idari ve sosyal

düzen, eşkıyalık olaylarının da etkisiyle tamamen işlemez bir hal içine girmiştir.

Çizelge 3.1 19. yüzyılda Ayvalık yerleşiminin demografik yapısı (Gönül, 2004)

Mütareke Dönemi bütün Anadolu için olduğu kadar Ayvalık ve çevresi için de karışıklıkların, çete olaylarının görüldüğü bir bölge olmuştur. “Özellikle Rum eşkıyalar köyleri basıyorlar ve Türkleri tamamen imha edeceklerini söylüyorlardı. Bu çete olayları sonunda Batı Anadolu’nun Rum nüfus oranı göz ardı edilmeyecek oranda artmıştı. Çetecilik eylemleri sahil güvenliğini oradan kaldırıyor ve denizden gelen Rumlar karışıklıktan dolayı saklanabiliyorlardı. 1920 yılına kadar Ayvalık Körfezi mıntıkasında 120.000 kadar Rum nüfus toplanmıştı” (Selvi,2001).

20. yüzyılın başlarında Balkan ve 1. Dünya Savaşlarında yaşanan Rum başkaldırıları ve bunu izleyen 1919'daki Yunan işgali 1922'ye dek sürmüştür.

3.3 Türk- Yunan Mübadelesi

20. yüzyılın en önemli nüfus hareketlerinden biri 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Konferansı'nda esasa bağlanan, fakat tatbikatında ortaya çıkan pürüzler nedeniyle kesin şeklini alması 1930'lara sarkan Türk-Yunan halkının mübadelesidir.

1923–1930 yılları arasındaki yedi yıllık zaman dilimini kapsayan bu süreç, Türk-Yunan Savaşı sonrasında, mübadele olayının genel evreleri olan göçmenlerin taşınması, yerleştirilmesi ve üretici konumuna getirilmeleri süreci önem taşıdığı gibi, bu aşamalar sonrasında onların yeni toplum yapısına ekonomik, kültürel, siyasi ve psikolojik olarak uyum sağlama evreleri de önem taşımaktadır.

Mübadelenin başlatılabilmesi için 19. madde gereği her iki ülkenin sözleşmeyi onaylaması gerekiyordu. 25 Ağustos 1923 tarihinde bu işlem yerine getirildi. Sözleşme gereği kurulan Karma Komisyon, Ekim 1923'te çalışmalarına başlamış ve bunu takip eden bir yıl içerisinde önemli bir engelle karşılaşmadan bir kısım Türk ve Rum'un mübadelesi gerçekleştirilmişti. Ancak, sözleşmenin 2. maddesinde geçen *etablis kelimesinin taraflarca farklı şekillerde yorumlanması nüfus mübadelesinin kesin çözümünü 1930 yılına kadar geciktirmiştir. Bu süre zarfında 384.000 kişi Türkiye'ye; 1920'den itibaren başlayan göç dalgalarıyla birlikte 1.250.000 kişi de Yunanistan'a göç etmiştir (Öksüz, 2000).

Nüfus Mübadelesi'nin gerçekleştirilmeye çalışıldığı süreçte sözleşme gereği mübadeleye tabi olup Yunanistan'a gönderilmesi gereken kişilerden bir kısmı çeşitli gerekçelere ve mazeretlere bağlı olarak Bakanlar Kurulu tarafından mübadeleden istisna edilmişlerdir. Bu özel uygulamaya

* Etablis (sakin, yerleşmiş) deyimini, Lozan Barış Konferansı görüşmelerinde ve sonrasında, Yunanistan ve Türkiye arasında sorun yaratan siyasi içerikli bir kavram niteliğini almıştır. Komisyondaki Türk üyelerine göre, İstanbul'da 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş olan kişiler Türk yasalarınca, "etablis" sayılmakta, Yunan üyelere göre ise, herhangi bir yasaya bağlı kalmaksızın antlaşmanın metnine ve ruhuna bağlı kalarak yorumlanmasını savunmuşlardır. Yunan Hükümeti'nin, İstanbul ve çevresinde yaşayan Rum halkından olabildiğince fazlasını mübadele dışı bırakmak istemesi bu durumu yaratmıştır. Sorun iki ülke arasında gerginlik yaratan bir sorun niteliğine bürünerek büyümüştür. Etablis sorunu 1926'da iki devlet arasında Atina'da yapılan bir antlaşma ile çözümlenebilmiştir (Arı, 2003; Erim, 1944).

derinlemesine baktığımızda Türk Hükümeti'nin ahali değişiminde ön yargılı bir ırkçı yaklaşım içerisine girmediğini ve savaş yıllarında insanî yardımını gördüğü Rum asıllı vatandaşlarına sahip çıktığı görülmektedir (Öksüz, 2001). Mübadeleden istisna edilenleri özel ve askerî nedenlere bağlı olarak iki kısma ayırmak mümkündür. Bunların dışında bir de mübadelesi tecil olanlar bulunmaktadır.

Özel Nedenlerle İstisna Edilenler: Bunlar gerek Türk gerekse mübadeleye tabi olmayan Gayr-i Müslim erkeklerle evlilik yapmış olan Rum asıllı kadınlardan oluşmaktaydı.

Askerî Nedenlerle İstisna Edilenler: Bunlar, Kurtuluş Savaşı yıllarında insanî ve askerî yardımı görülenlerdir.

Mübadelesi Tecil Edilenler: Evlilik ve özel nedenlere bağlı olarak mübadeleden istisna edilenlerin dışında bir de mübadelesi tecil olanlar vardır. Bunlar kimsesiz, sakat (kör vs.) ve marazlı (hastalıklı) olanlardı. Karma Mübadele Komisyonu, Türk ve Yunan Hükümetlerine nakillerinde zorluklar meydana geleceğinden bu kapsamda olanların mübadelesinin tecilinin faydalı olacağını bildirmişti.

Kuşkusuz, tüm bu konuların en ilgi çeken noktası, mübadelenin isteğe bağlı değil zorunlu olmasıdır. İnsan hakları ve mülkiyet hakkı açısından ortaya çıkan sonuç, tarihsel süreçte bir takım zorlamaların getirisi olarak bu kavramların askıya alınmasıdır.

3.3.1 Mübadele Göçmenlerinin Barınma Sorunları ve Terk Edilmiş Evler

Rumların sebep olduğu ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan ibret verici olaylara bağlı olarak toplumlar arasında oluşan zıtlık, bozulan güven ortamı ve Türk Devleti'nin Misak-ı Millî sınırları içerisinde homojen bir nüfus yapısına sahip olma isteği mübadeleyi zorunlu hale getirmekteydi (Öksüz, 2000). Batı Trakya dışındaki Yunanistan Türklerinin, zorunlu olarak Türkiye'ye göçlerini gerekli kılan tarihsel koşulların oluşumuna, Kurtuluş Savaşı sonrasındaki yeni evredeki yoğun göçlerin kaynaklık ettiği görülmektedir (Arı, 2003).

Anadolu Rumlarının birdenbire Anadolu'yu terk edişleri, o zamana kadar akıllara pek gelmemiş yeni toplumsal, sosyal, kültürel sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu yoğun kaçışla birlikte, Rumlardan artakalan ve "emvâl-i metruke" denilen terk edilmiş mallar; yani ev, dükkân, mağaza, fabrika, değirmen, tarla, bağ, bahçe ve paraca kıymetli her türlü taşınabilir mal, Türkiye'nin

genelini, özellikle de İzmir ve çevresini ilgilendiren ve sonu gelmez tartışmalara, ilgisizliğe, suistimale, yolsuzluğa ve yanlış uygulamalara neden olan; varlığı ve etkisiyle, toplumsal yaşamdaki dengelerin bozulmasında rol oynayan önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Arı, 1989)

Mübadele edilmeyi beklemeden Yunanistan'a kaçıp giden Rumların 1.000.0000'dan fazla olduğu bilinmektedir (Arı 2003). O dönemde Türkiye'de yaşanan iç göçler ve Türkiye dışından Türkiye'ye yapılan göçler nedeniyle ülke yoğun bir nüfus hareketliliği yaşamaktaydı ve bu kesim gözlerini Rumlardan kalan taşınır taşınmaz mallara çevirmekteydi. 30 Ocak 1923'te imzalanan 19 maddelik Mübadele Sözleşmesi'ne göre, Yunanistan'daki Müslüman azınlık ile Türkiye'deki Ortodoks Rum azınlık mübadele edilecekti ve bu malların, Yunanistan'dan gelecek mübadele göçmenlerine, Yunanistan'da bırakacakları mallar karşılığında dağıtılması öngörülmekteydi. Ancak bir iki aylık dönemde Rum taşınmazlarının büyük oranda yağmalandığına tanık olunmuş ve bu da füzuli işgal sorununu gündeme getirmiştir (Arı, 1989).

Sorunun ana çizgileri ve bu sorunun İzmir ve çevresi için ayrı bir önem taşıyışının nedenleri şunlardır:

“Lozan'da imzalanan sözleşme ve protokol kararları gereğince, Rumlardan artakalan terk edilmiş mallar Yunanistan'dan gelecek mübadil Türklerin, Türklerin bıraktığı terk edilmiş mallar da, Yunanistan'dan kaçan ve gidecek olan Rumların ellerinde bulundurdukları tasarruf belgelerine göre, kolay ve hızlı yerleştirilebilmeleri için el altında hazır bir kaynak olarak görülmüştür. Cemiyet-i Akvamca seçilen ve başında üç bağımsız üyenin bulunduğu Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun bir görevi de, mübadele işlerini yürütürken, malların tasfiyesi işini üstlenmek ve bu malların sayı ve niteliğini, mübadele edilecek göçmenler için göz önünde tutmaktır. Bu malların tasarrufu hükümetlerin elinde bulunmaktadır; ama işin daha başından beri düşünülen şey, mübadil göçmenlerin yerleştirilmelerinde, üretici duruma getirilmelerinde bu mal-mülkten yararlanmaktır” (Arı, 1989).

İzmir'deki terk edilmiş evlerin 4.000 tanesine İzmir yangınından zarar görmüş İzmirli hârikzede yerleştirilmiş; taşınır türden' malların ilgili olanları askeriye verilmiş, geri kalan kısmı da Maliye Vekâleti'nce ya ilgili makamlara ilân yolu ile verilmiş ya da açık artırma yolu ile

satılmıştır. Geri kalan diğer evler, dükkânlar, mağazalar, bahçeler, tarlalar, bağlar, kısaca bütün terk edilmiş mallar; *felâketzedeler, hârikzedeler, mülteciler ve hatta devlet memurları, subaylar (zabitan), evi olmayan emekli-vasıfsız kişiler, bu işten ticarî kazanç uman bazı açık göz simsarlar, kendi evi varken kaçıp giden Rum komşusunun evini de ele geçirerek ek bir ev sahibi olmak isteyen kişilerce, sanki bir yağma malı gibi hiçbir kural, talimatname tanımadan işgal edilivermiş; zaman zaman da evlerin kapısı penceresi sökülerek, ev tamiri için kullanılmıştı (Arı,1989). Böylece, toplumsal sorunların çözümünde kullanılabilir bir kaynak, bilinçsizce verimsizleştirilmiştir.

Taşınmaz malların tahribatı çok büyük boyutlardaydı. İşgal güçleri ve Rumlar Anadolu'dan çekilirken, taşınmaz malları kendilerinden sonrakiler için bir işe yaramasın düşüncesiyle büyük ölçüde tahrip etmişlerdi. Daha sonra ise yerli halkın yaşanan acılar dolayısıyla, doğal bir kinin sonucunda taşınmaz malları “gâvur malı” diyerek tahrip ettiği görülmüştür (Arı, 2003).

1923 yılının sonlarında, mübadele göçmenlerinin Anadolu'ya gelmeye başlamalarıyla, taşınmaz mallarla ilgili sorun yeni bir evreye girmiştir. Bu yeni evre, terkedilmiş malların, mübadele göçmenlerinin taşınmaları, beslenmeleri, yerleştirilmeleri ve üretici insan durumuna getirilmeleri gibi zor bir işin başarılmasında kullanılması gerekmektedir. Yeni pek çok sorunların; yolsuzluğun, suistimalin, plansızlığın ve koordinasyonsuzluğun görüldüğü bir evre olmuştur (Arı, 1990).

“13 Ekim 1923 tarihinde Mübadele İmar ve İskân Vekâleti kuruluncaya kadar, göçmenlerin yerleştirilmesi, üretici duruma getirilmesi işiyle, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti'ne bağlı İskân Müdüriyeti uğraşmış, “emvâl-i metruke” işlerini de Maliye Vekâleti yürütmüştü; söz konusu müdüriyet ve vekaletin bu işlerin altından kalkmadığı, üstelik mübadil göçmenlerin gelmesiyle sorunların daha da artacağı düşüncesiyle, söz konusu tarihte Mübadele İmar ve İskân Vekâleti kurulmuş, “emvâl-i metruke” işleriyle uğraşma görevi de, bu vekâlete bırakılmıştı” (Arı, 1989).

* Felaketzedeler Türk-Yunan Savaşında her ne biçimde olursa olsun, zarar gören bütün kesimler için, harikzedeler ise evi ocağı yanarak savaştan zarar görenleri diğer kesimden ayırmak için kullanılan deyimlerdir (Arı,2003).

Vekâletin kuruluşundan sonra, Türkiye'ye getirilecek mübadele göçmenlerinin yerleştirilecekleri bölgelerin belirlenmesi en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır. Amaç bu göçmenlerin Türkiye'nin yeni bir niteliğe bürünen sosyo-ekonomik yapısına uyumunu sağlamaktır (Arı, 2003). Bunun için de, göçmenlerin ayrılacakları ve yerleştirilecekleri yöredeki toplumsal, ekonomik ve fiziksel topografyanın çıkarılması gerekmektedir.

Göçmenlere mal dağıtımıyla ilgili karşılaşılan en büyük sorunlardan biri de, Yunanistan'daki mal bildirimlerini gösteren belgelerin yetersizliği idi. Bir kısım aile, savaş sonrası Türklere uygulanan baskı nedeniyle beyannamelerini alamadan Türkiye'ye sığınmışlardır. Göçmenlerden bir kısmı hakkı olanı alamadığı gibi, yanlış ve hatalı doldurulan belgeler kuşku uyandırır da, bu yolla haksız biçimde büyük miktarda arazi sahibi olanlar bulunmaktadır.

Yurdun dört bir yanına dağılmış durumda bulunan terkedilmiş evlerin ve benzeri taşınmazların onarımı, göçmenlere yerleşmeleri için dağıtılmaları amacıyla dönük olarak, büyük önem taşıyordu (Arı, 1990). Kaçan Rumlardan geriye binaların büyük çoğunluğu oturulma durumunu kaybetmiş, onarıma muhtaç bir duruma gelmişlerdi; ancak bu taşınmazlardan yararlanmak günün koşulları içinde büyük bir ihtiyaç olarak görülmekteydi.

Kasım 1923'te, Mübadele İmar ve İskân Vekâleti, iskân mntıklarındaki onarıma muhtaç terkedilmiş malların onarımına başlanmak üzere, iskân alanlarında kurulmuş olan iskân komisyonlarına emir vermiştir. Vekâlet ayrıca, onarılan binaların bekçiler tarafından korunmasını da istemektedir (Arı, 1989). Gelecekte vasıflı inşaat ustalarının imar işlerinde üstleneceği görev bilindiğinden, usta yetiştirilmesi için İzmir, Ankara ve İstanbul'da kurslar düzenlenmiş; usta ve amelelikle geçinen Rumeli Türklerinin öncelikle yurda getirilmeleri için, ilgili makamlara emirler verilmiştir (Arı, 1990). Onarım için vekâletin maddi sıkıntıya düşmesi kaçınılmaz olduğundan, iskân alanları dışındaki evlerin satışından ve enkazından yararlanılmaktaydı. İnşaatlarda kullanılacak kerestelerin sağlanması için mntika müdürlükleri kerestecilerle müzakereler yapmışlardır. Bir süre sonra ise İzmir mntika merkezinde bir inşaat heyeti oluşturulmuş ve bu heyet mntika içindeki vilayet, kaza ve köylere mimar, usta ve amele göndermekte, harap haneleri oturulacak duruma sokmakla uğraşmaktaydı (Arı, 1990).

Üzücü ve sıkıntı yaratan başka bir konu ise, göçmenlerin gelmeye başlamasından sonra bile, terkedilmiş evlerin tahrip edilmesine devam edilmesidir. Terkedilmiş evlerin büyük kısmı, Türk-

Yunan Savaşı'nda büyük zarar görmesine rağmen, fuzulî işgale uğrayan bir ev ilgili makamlarca boşalttırdıktan sonra bile boş olduğu halde tahribe uğramaktaydı. Bu nedenle fuzulî işgale uğrayan evler göçmenler geldikçe, onların yerleştirilmeleri için gereksinim duyuldukça boşaltılmıştır (Arı, 2003).

Ancak, terkedilmiş malların korunması ve onarımı ile ilgili sorun, zaman zaman göçmenlerin yerleştirilmesinden sonra da devam etmiştir. “Bu sorun doğrudan doğruya herhangi bir terk edilen eve yerleştirilen göçmenin maddi durumu ve kültür seviyesi ile ilgiliydi. “Sorun şu noktalarda düğümleniyordu: Herhangi bir terkedilmiş taşınmaza yerleştirilen bir göçmen ailesi, çoğu zaman bu eve bakabilecek parasal güce sahip olabiliyor muydu? Yerleştirme sırasında, “dağlıyı ovaya, ovalıyı dağa” yerleştirme gibi, uğraşısı ile ilgili bulunmayan ortamlara yerleştirilen göçmenler, işine yaramayacak bir terkedilmiş malı ne ölçüde ve hangi amaçla koruyabilirdi? Yine, bir göçmen ailesine verilen bir terkedilmiş taşınmaz, onun toplumsal seviyesi ile uygun olabiliyor muydu? Bunlar birer çelişki yarattığı durumlarda, evler üzerinde görülen davranış biçimi ne gibi sonuçlar yaratıyordu?” (Arı, 1990).

Sorun gerçekten de önemliydi. Birçok göçmen aile, bakamayacakları büyüklükteki evlere yerleştirilmişlerdir” (Arı, 1989). Gelen göçmenleri, iskân bölgelerinde evlerine yerleştirmek, onları mal sahibi yapmakta ilk adımdı. Asıl sorun, onları gerçek bir üretici kitle haline getirmek, böylece devleti yük altından kurtarmaktı. “Ancak; uğraşısı çiftçilik olan bir göçmen ailesi, terkedilmiş ev var diye kente, zeytincilikle uğraşan birisi hemen hemen hiç zeytin yetiştirilmeyen başka bir yöreye yerleştirilmekteydi. Buralarda oturmak demek, onlar için bir anlamda ölmek demektir” (Arı, 2003). Göçe zorlanan mübadil ailelerin geçinmeleri, geldikleri bölgelere alışmaları için çalışmaları gerekti ve bunun içinde becerilerini gösterip para kazanacakları bir ortam olmalıydı.

11 Aralık 1924'te, Mübadele İmar ve İskân Vekâleti kaldırılarak, görevlerinin Dâhiliye Vekâleti'ne bağlı bir genel müdürlüğe devredilmesiyle, göçmen yerleştirme işleri yeni bir evreye girmiştir. Vekâletin kaldırıldığı tarihe kadar ki dönemde, göçmenlerin anayurda getirilme işleri hemen hemen tamamlanmış, az bir kısmı dışındakiler, iyi-kötü yerleştirilip mal-mülk sahibi yapılmışlardır. “Göçmenleri ilgilendiren ciddi sorunlar, değişik nitelikler kazanarak, bu yeni evrede de devam etmiştir. Ekim 1924'te İzmir'de, yerleştirildikleri terkedilmiş evleri beğenmeyip, Yunanistan'daki mal varlıkları karşılığında değiştirilmesini isteyen 186 aile dışında,

geri kalan göçmenler yerleştirilmişlerdi” (Arı, 1990).

“Terkedilmiş malların uğradığı ilgisizlik, düzensizlik ve yolsuzluklar, daha sonraki dönemlere küçümsenemez yeni sorunlar aktarmıştır. Göçmenlerin yerleştirilmesinde, böylesine önemli bir kaynaktan gerçek değer ölçüsünde yararlanılabildiğini söylemek yanıltıcı olacaktır. Aslında bu sorun, göçmen yerleştirilmesinde karşılaşılan türlü sorunlara neden olan plansızlığın somut bir örneği olması açısından, özel bir önem taşımaktadır” (Arı, 1990).

3.3.2 Mübadele'nin Ayvalık Konutları Üzerindeki Etkisi

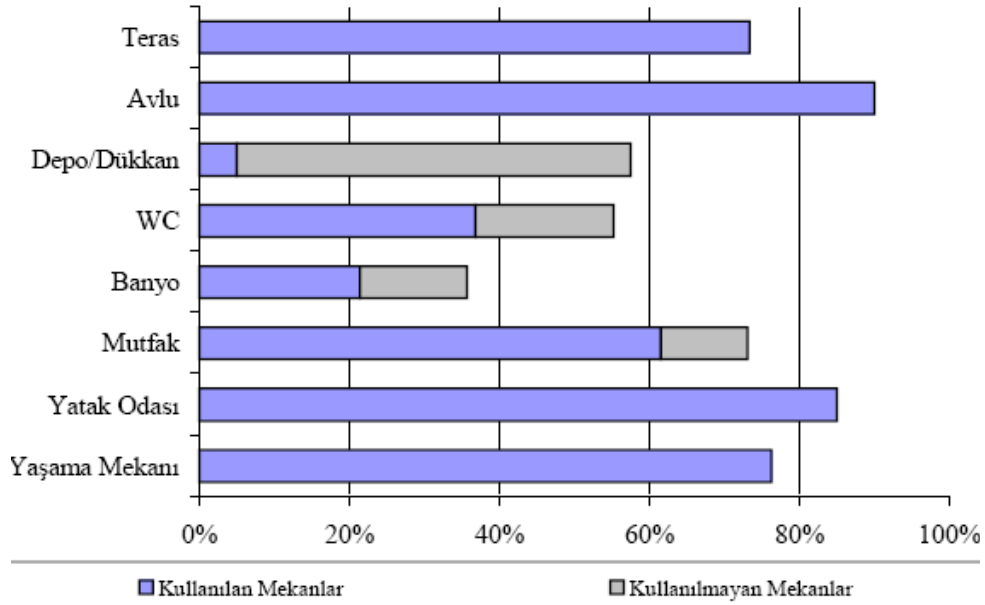
Mübadeleden sonraki süreçte yaşanan olumsuzluklar Ayvalık'ta da yaşanmıştır. Üstelik diğer yerleşimlerin aksine Ayvalık nüfusunun tamamının Rum olması, mübadele sonrasında kentin tamamen el değiştirmesi anlamına gelmektedir. Gönül (2004), doktora tezinde bu durumun konutların yağmalanmalardan daha az etkilenmesi demek olabileceğine değinmektedir.

Geleneksel Ayvalık kent dokusu içindeki konutlarda değişimin zamana bağlı olarak üç farklı dönemde etkili olduğu görülmüştür. Buna göre, birinci değişim dönemi; 1922-1950 yılları arasını, ikinci değişim dönemi; 1950-1980 yılları arasını, üçüncü değişim dönemi; 1980 sonrası kapsamaktadır (Gönül, 2004). Çizelge 3.2 'de konutlarda dönemlere bağlı olarak değişimin niteliği verilmektedir.

Ayvalık'ta kültürel çeşitliliğin mimariye yansımaları mübadele sonrası dönemde gerçekleşmektedir. Mübadeleyle ilk kullanıcıları Rumlar olan Ayvalık konutlarının Rumlarla ilişkisi tamamen kesilmiştir. Gelen Türkler verilen malları kendilerine ait hissetmedikleri için zeytinlikler bakımsız kalmış, evler harap olmuştur. Ancak 1934 senesinde verilen malların tapuya bağlanmasıyla bu malların kendilerine ait olduğuna inanmışlar ve oluşan aidiyet duygusuyla bu tarihten sonra yıllarca ihmal ettiklerini zeytinlerin bakımına ve evlerin onarımına gereken önemi vermeye başlamışlardır (Erim, 1948). 1935 senesinden sonra üretici duruma geçen halk bu tarihe kadar konutları Rumlardan aldıkları gibi kullanmışlardır. Konutlardaki etnik farklılığın gerçekleştiği dönemde 1935 yılına kadar konut mekânlarında bir değişiklik görülmemektedir. Daha önce anlatılan mübadele yıllarında koşulların zorluğu ve öncelikle bir konut sahibi olma kaygısı nedeniyle, Türkler konutları değişim yapmadan kullanmışlardır. Örneğin Gönül (2004), Rumların dükkân olarak kullandığı zemin katlarda plansal olarak bir değişiklik görülmesi de, Türkler tarafından zemin katı dükkân olarak (bakkal) kullanılan çok az sayıda konut bulunduğuna

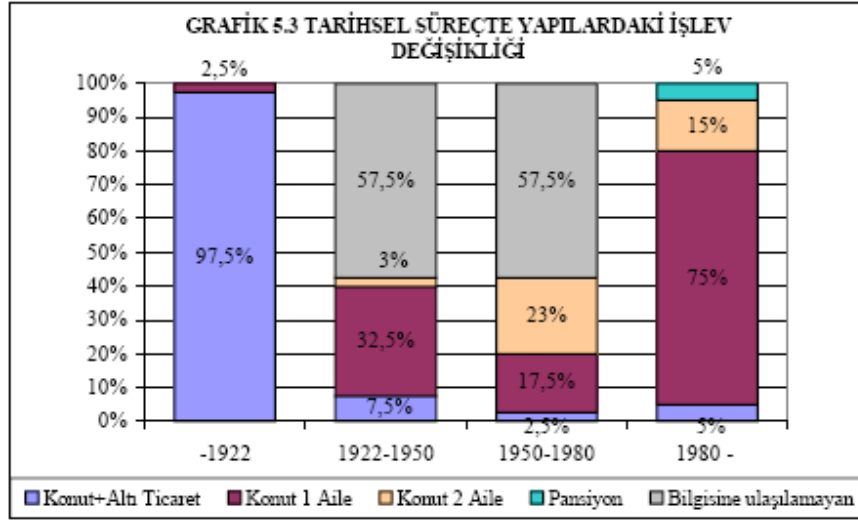
değ̃inilmektedir. Ayrıca m̃badil T̃rklerin, çoğu zaman konutlarda banyo amaçlı kullanılan bir mekân olmadığından, Rumlar gibi odalarda dökme suyla yıkandıklarına, bazı konutlarda banyo mekânı bulunmasına karşın, özėun mekânı kullanmayıp, ihtiyaça yönelik özensiz banyolar yaptırdıklarına değ̃inilmektedir. Çizelge 3.2’de görüldüğu gibi; özėun işleviyle en az kullanılan mekânlar depo/dükkan ve banyolardır (Gönül,2004). Rumların kullandığı depo/dükkanlar bugün büyük oranda özėun işlevine ihtiyaç duyulmayan, banyolar ise kalite açısından ihtiyaça cevap vermeyen mekânlardır.

Çizelge 3.2 Mekânların işleviyle kullanılma durumu (Gönül, 2004)

Gönül (2004), Ayvalık konutlarının kullanıcılarının etnik açıdan değ̃iştiği birinci dönemde, küçük değ̃işiklikler dışında konutların özėun halini koruduğundan, bunda da iki etkenin etkili olduğundan bahsetmektedir: Birincisi, zorunlu göçten dolayı gelen T̃rk halkının tüm varlıklarını geldikleri yerde bırakmalarından ötürü karşılaştıkları maddi sıkıntılar ve mübadele döneminde yerleştirme işlemlerinde yaşanan sıkıntılardır. Bu durum konutları uzun süre mevcut biçimleriyle kullanmalarına neden olmuştur. İkinci neden ise, geldikleri yere dönecek olmaları umuduyla yaşamalarıdır. Bu durum aidiyet duygusunun oluşumunu engelleyen ve konutları buldukları gibi kullanmaya iten başka bir unsurdur (Gönül, 2004). Daha önce değ̃inildiği gibi 1935 sonrası, tapu işlemlerinin halledilmesi ve üretici duruma geçmeleriyle bu durum ortadan kalkmış ve aidiyet duygusu oluşmuştur.

Çizelge 3.3 Tarihsel süreçte yapılardaki işlev değişikliği (Gönül, 2004)

İkinci değişim döneminin ilk sürecinde, konutlarda birinci değişim dönemindeki uyum çabaları, anı değerleri ve kimlik arayışları geride kalmıştır. 1950'lerden sonra ailelerin kentte ve konutlardaki adaptasyonu gerçekleşirken, ekonomik açıdan kazanılmış yeni değerler önem kazanmıştır. Bu dönemde üretici konumundaki ilk mübadil aileler kendi geçim kaynaklarını oluşturmuşlar, hatta bu yıllarda etkin olmaya başlayan ikinci kuşak fertlerine de geçim kaynağı oluşturacak imkânlar sunmaya başlamışlardır. Pek çok ailenin oturacağı bir evi ve işletebileceği bir tarlası bulunmaktaydı. Artık mübadil aileler Ayvalık'ta yaşamak zorunda olduğunu tam anlamıyla anlayarak, mekânlara ve kente dair aidiyet duygusunu geliştirmişlerdir. Bunun sonucunda da konutlarda kendi mekân ihtiyaçlarına yönelik yaptıkları küçük değişiklikler görülmektedir (Gönül, 2004).

1944'te yaşanan deprem konutlardaki etkisini 1950'lerde adaptasyon sürecinde göstermektedir. Mübadeleden sonra henüz kendine gelen halk için yeni bir sarsıntı olan bu olay, bazı konutların yıkılmasından ve bazılarının taşıyıcı sistemi onarım gerektirecek boyutta zarar görmesinden dolayı Ayvalık halkını maddi sıkıntıya düşürmüştür.

Geleneksel Ayvalık konutlarında deprem birçok açıdan etkili olmuştur. Bunlardan birisi; konutların yapı-parcel ilişkisinde gerçekleşen değişikliklerdir. Deprem sonrasında çalışma alanı içinde yıkılan bir evin yer aldığı parsel, bitişiğindeki 17 envanter no'lu konutun avlusu olarak kullanılmaya başlamıştır. Çalışma alanı içinde özgün halinde avlusu olmayan bu konut, depremden sonra avlulu bir konut olarak kullanılmaya devam etmiştir (Gönül, 2004). Depremin

etkileri cephe ve kütleli açıdan da etkili olmuştur.

Konutların, birinci değişim döneminde tamamen korunan, Rumların kullandığı bazı mekânsal özellikleri bu dönemde değişikliğe uğramıştır. Bunlardan biri, bazı konutların zemin katta arka bölümünden, üst katlara doğru devam eden boşluk mekândır. Rumların yaşadıkları ortamda ihtiyaç duydukları bir mekân olmasından dolayı, Türklerin konutları kullanımında buna ihtiyaç duymadıklarından yer yer iptal edilmeye başlamıştır. Bazı konutlarda kısmen, bazı konutlarda ise tamamen kapatılan bu boşluk ile konuta yeni mekân kazandırmak amaçlanmaktadır. Bu döneme kadar korunan bu mekânda, ikinci değişim döneminde görülmeye başlayan bu değişiklik Türklerin konutlardaki adaptasyonlarının bir göstergesidir. Bazı konutlarda izlerine rastlanan, Rumlardan sonra kullanımı sona eren, diğer bir plan özelliği ise, ikinci kattaki odalardan birinden çatıya ulaşılan gizli çıkışlardır. Yazarlar, kaçakçılık ve korsan saldırıları ile konutların plansal ve konumsal özellikleri arasında ilişki kurmaktadır. Üst katlarda terasların olması ve bu terasların ufak ama konutlar arası geçişi desteklediği anlatılmaktadır. Ayrıca iç mekânı görme imkânı bulunan birkaç konutta teraslarla beraber, odalar arası ve çatıya ulaşan gizli geçişlerin olduğu, zemin katlarda ise kullanıcıları tarafından birbirine bağlı olduğu söylenen gizli dehlizler görülmüştür. Bunlar bazı konutlarda bu dönemde iptal edilmeye başlarken, bazılarında ise bugün de izlerine rastlanmaktadır. Ayrıca yine kaçmak amacına yönelik kullanılan küçük teraslar da özgün işlevini yitirmiştir. Korunmasına rağmen, mekânsal yetersizliğinden dolayı, Rumlardan sonra terasların birçoğu kullanılmamaktadır. Bu mekânsal özelliklerdeki değişiklikler, kültürel değişimin konuttaki mekân kullanımına yansması olarak düşünülebilir (Gönül, 2004).

Ayvalık konutlarında değişim süreci iki açıdan değerlendirilebilir: bunlardan birincisi; konutların kullanıcıları açısından değişim, ikincisi ise, konutların var olduğu ilk zamandan sonra, kullanımının sürdüğü ilerleyen süreçte zamana bağlı oluşan değişimdir (Gönül, 2004). Mübadeleyle birlikte farklı etnik kimlikteki kullanıcılara sahip olan konutlarda değişim daha küçük boyutlardayken, zamanla ihtiyaçtan kaynaklanan değişimin daha büyük olduğu görülmektedir. Bu durum çizelge 3.4'te belirtilmektedir.

Çizelge 3.4 Zaman açısından değişim (Gönül, 2004)

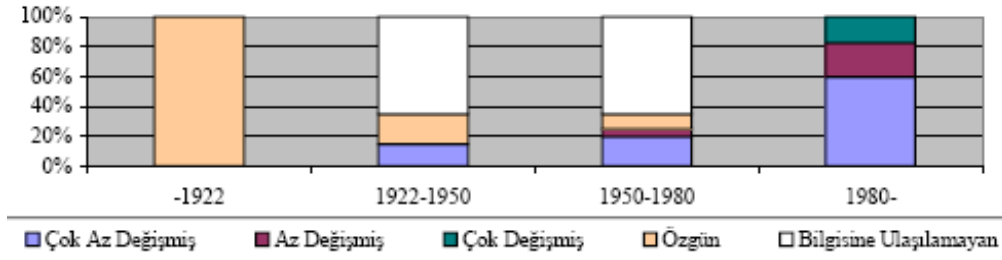
<u>Zaman</u>	<u>Kullanıcı</u>	<u>Değişim</u>
-1922	Rum	_____
1922 Mübadele	Rumlardan Türklere	_____
1922-1950	Türkler	Pek değişiklik yok
1950-1980	Türkler	Küçük değişiklikler
1980-	Türkler	Büyük değişiklikler

Buna göre kullanıcılardaki değişimden kaynaklanan fiziksel farklılaşmanın yanı sıra zamanla artan ihtiyaçlardan kaynaklanan bir değişim de söz konusudur.

1980'li yıllardan sonra değişikliklerin hızla arttığı görülmektedir. Üçüncü değişim döneminin başlangıcı, aynı zamanda geleneksel konutlarda koruma yasalarının geçerli olmaya başladığı bir tarihtir. 1980 sonrasında, özellikle günümüze doğru, değişiklikler, kullanıcıların mekân ihtiyaçlarından çok yasaların belirlediği nitelikte olmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra, kullanıcıların konutların onarımı için yeterli maddi imkâna sahip olmamaları ve yasal onarım için gereken formalitenin karışıklığından dolayı bir kısım konut terkedilmiş durumdadır, birçok konutta ise yasa dışı yanlış uygulamalarla gerçekleşen değişiklikler söz konusudur. Maddi ve yasal zorluklardan ötürü birçok konutun artık onarım yapılmadan kullanıldığı görülmüştür. Bu yüzden Ayvalık'taki konutların birçoğunda eskime hızla artmaya başlamıştır (Gönül, 2004).

1980'lere doğru Ayvalık'ta çeşitliliğin arttığı toplum yapısı ve konutlardaki kullanıcı niteliği, üçüncü değişim döneminde giderek artan bir orana sahip olmuştur. Kullanıcı yapısındaki bu çeşitliliğe paralel bir şekilde, konutlardaki mekânsal ihtiyaçların da arttığı ve farklılaştığı görülmektedir. Buna bağlı olarak ise, değişimin niteliğinde büyük bir artış gözlenmektedir. Bu dönemde özgün niteliğini tamamen koruyan konut bulunmamasına karşın, konutların büyük bir kısmı çok az değişmiş olmakla beraber, çok değişmiş nitelikteki konutlara da rastlanmaktadır. Konutlardaki 'çok değişmişlik' ilk olarak üçüncü değişim döneminde görülmeye başlayan bir niteliktir (Gönül,2004). (Çizelge 3.5)

Çizelge 3.5 Konutlarda dönemlere bağlı değişimin niteliği (Gönül, 2004)

Ayvalık konutlarındaki değişim süreci özetlendiğinde;

—Mübadeleden hemen sonra konutlar aidiyet duygusunun yoksunluğundan ve maddi sıkıntılardan dolayı büyük oranda özgün konumunu korumuştur.

—1950'lere doğru mal sahibi olunup aidiyet duygusu oluşmasıyla ve üretilenin karşılığının alınmasıyla başlayan küçük değişiklikler, 1965'lerden sonra artmaya başlamıştır.

—1980 sonrasında ise koruma yasalarının geçerli olmasına rağmen, değişikliklerin hızla arttığı görülmektedir. Koruma yasalarıyla beraber birçok konut, son dönemde değişiklik yapılmadan, önceki dönemlerde yapılan değişikliklerle kullanılmaktadır.

4. AYVALIK KONUTLARININ MEKÂN DİZİM YÖNTEMİYLE ANALİZİ

4.1 Alan Çalışmasının Amacı

Kültürel değerler ve sosyal yapı, mekânsal organizasyonu ve mahremiyet düzeyini etkilemektedir; dolayısıyla bu kavramlar konut mekânı ile doğrudan ilişkilidir. Buradan hareketle Ayvalık konutları ele alınmaktadır.

Mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği, dolayısıyla sosyal yapının ve kültürel değerlerin de değişmesi nedeniyle mekânsal değişimin başladığı Ayvalık konutları Mekân Dizim yöntemiyle analiz edilecektir. Elde edilen bulgular ile konutlardaki özgün ve değişmiş biçimlerin kültürel ve sosyal yapıyla ilişkisinin mekânsal organizasyona yansımaları ve mahremiyetin sınırları irdelenecektir. Ayrıca özgün ve değişmiş biçimlerdeki ortak yönler ve farklılıklar ortaya konulacaktır.

4.2 Alan Çalışmasının Kapsamı ve Yöntemi

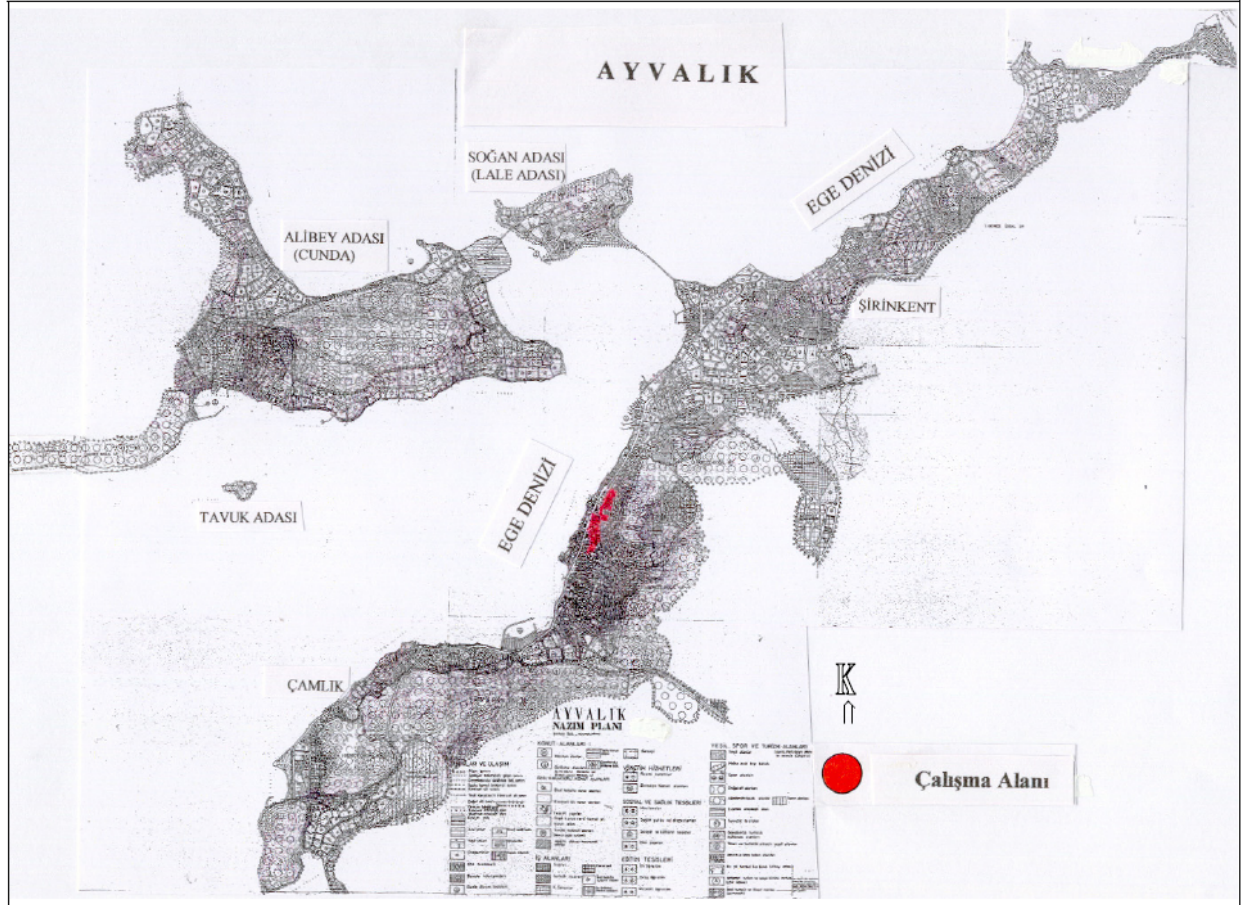
Mekân Dizim yöntemiyle analiz çalışması, Ayvalık'ta bulunan 17 adet konut üzerinden yapılacaktır. Konutlara ait plan şemaları için, Bilge Yıldırım Gönül'ün "Batı Anadolu'daki Kültürel Çeşitliliğin Geleneksel Konut Mimarisindeki Değişime Yansımaları: 19. ve 20. Yüzyıllarda Ayvalık" adlı doktora tezinden (2004) yararlanılmıştır. Şemalar, hem avlusu hem dükkânı olan konutlar üzerinden seçilmiştir. Özgün ve günümüz biçimleriyle analiz edilen konutların büyük bir çoğunluğu 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başında inşa edilmiştir. Konutlar genellikle, zemin katlar yığma taş, üst katlarda ise ahşap karkas yapım sistemiyle yapılmıştır; ancak tamamı yığma taş olan yapılar da bulunmaktadır. Konutlar genelde iki buçuk ve üç katlıyken, iki katlı konutlar da bulunmaktadır. Seçilen 17 adet konutun özgün ve günümüz hali Mekân Dizim yöntemiyle irdelenmiştir; bu konutların ikisinin (20 ve 45 envanter no'lu konut) özgün ve değişmiş planlarına ait gama diyagramları aynıdır. Planlarda ifade edilen mekân isimlerinin kısaltmaları ve konutların numaralandırmasında kullanılan envanter numaraları Bilge Yıldırım Gönül'ün doktora tezindeki ifadelerle birebir aynıdır.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda, Ayvalık konutları Mekân Dizim yöntemiyle analiz edilecektir. Analiz yapılırken önce geçiş grafikleri oluşturulacak, daha sonra bu grafiklerden edilen sayısal

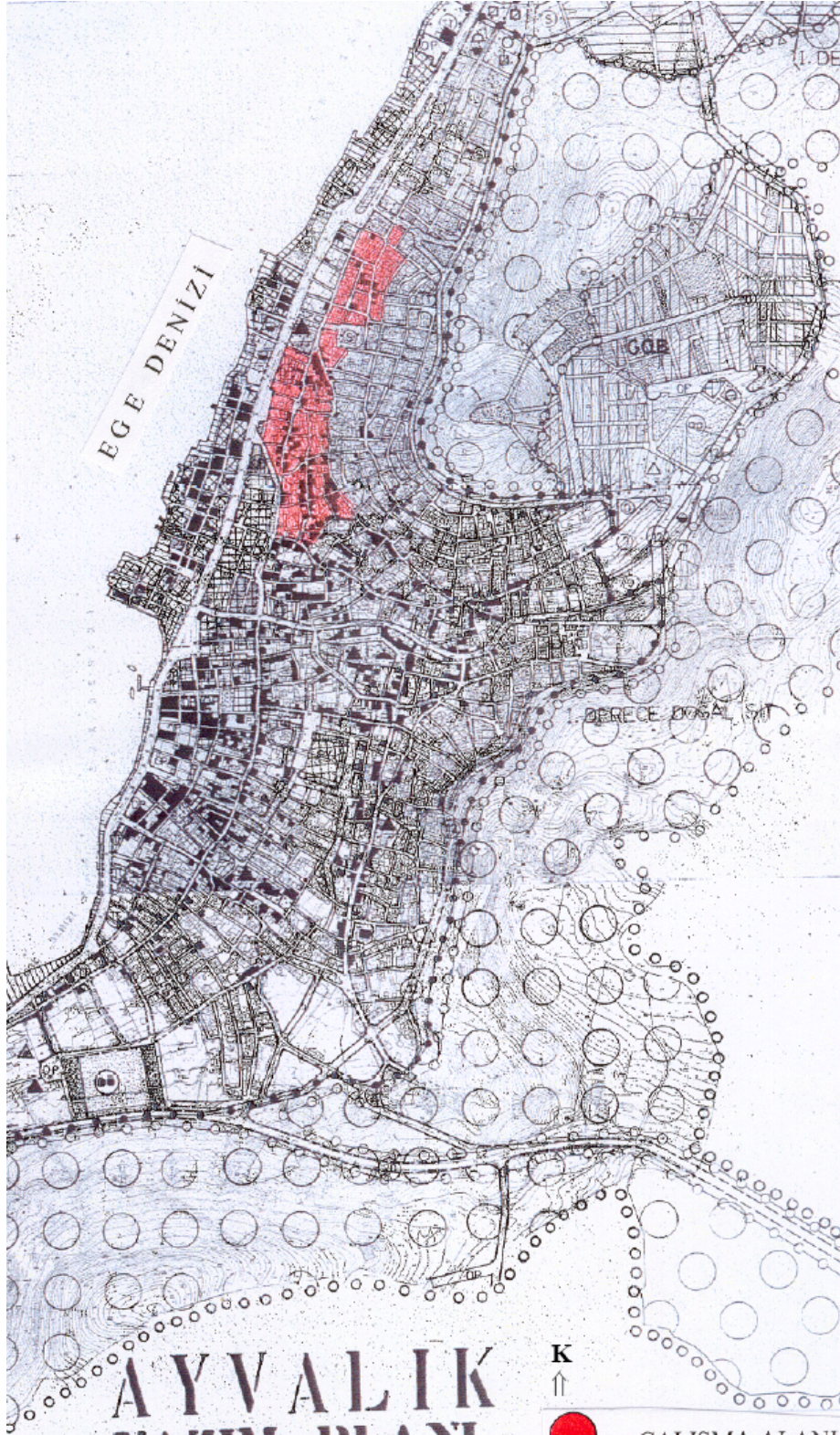
veriler ve formüller yardımıyla, konut mekânlarına ait bütünleşme değerleri ve konutların minimum, maksimum ve ortalama bütünleşme değerlerine ulaşılabacaktır. Elde edilen grafiksel ve istatistiksel veriler ortaya koyularak mekânsal organizasyonun ve mahremiyet düzeyinin mekânsal, kültürel ve sosyal yapıyla ilişkisine dair bilgilere cevap aranacaktır.

4.3 Özgün ve Değişmiş Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi

Ayvalık konutları, özgün ve değişmiş olmak üzere iki farklı şekliyle analiz edilmiştir. Çalışma alanını gösteren harita Şekil 4.1 ve Şekil 4.2 'dedir. Anlatımda ifade olarak, konuta ait değişimin rahat okunması ve kıyaslama yapılabilmesi açısından o konuta ait özgün ve değişmiş planlara ait analizlerin ardışık olarak sıralanması tercih edilmektedir.

Şekil 4.1 Ayvalık ve çevresi ve çalışma alanı (Gönül,2004)

Şekil 4.2 Ayvalık çalışma alanı (Gönül,2004)

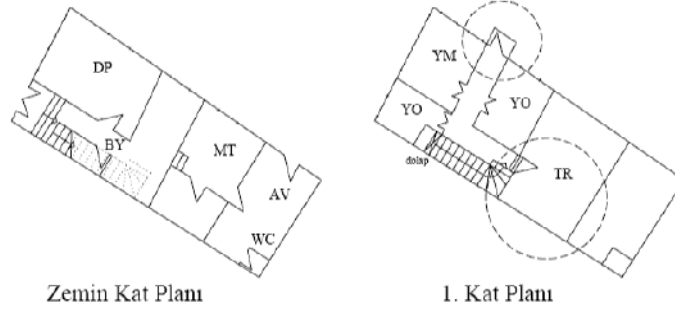

Şekil 4.3 Çalışma alanı ve Mekân Dizimi İle analiz edilen Ayvalık konutları* (Gönül, 2004)

* Çalışma alanında analizi yapılan konutlar sarı renkle ifade edilmiştir.

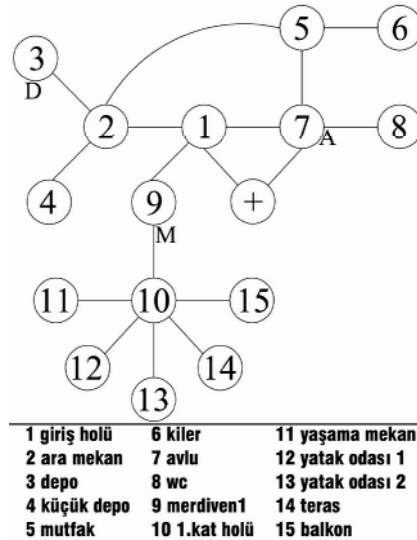
1 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Depo/dükkân ve avlunun bir arada bulunduğu konut planları incelendiğinde, zemin kat planlarının bu mekânlardan oluştuğu görülmektedir; ancak 1 no'lu konutta farklı olarak mutfak ayrı bir mekân olarak zemin kat planında görülmektedir.

Şekil 4.4 1 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Depo/dükkân kapısı olmayan konutta ticari açıdan üretim, öncelikli unsurdur. Bu konutlarda üretim yapılan depo/dükkân mekânının, konutun giriş kapısı aracılığıyla, sokakla dolaylı bir bağlantısı kurulabildiğinden, satış ancak toptan şekilde gerçekleşmiştir. Zemin katlarda yer alan satış, üretim ve depolama işlevlerine bağlı olarak, ticari kullanımın yarattığı mekânsal çeşitlilik, planın yanı sıra cepheye de yansıyan bir unsur olmuştur (Gönül,2004).

Şekil 4.5 1 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinin genelinde dallı dağılım görülse de, yığımlardan birinde halkalılık özelliği görülmektedir.

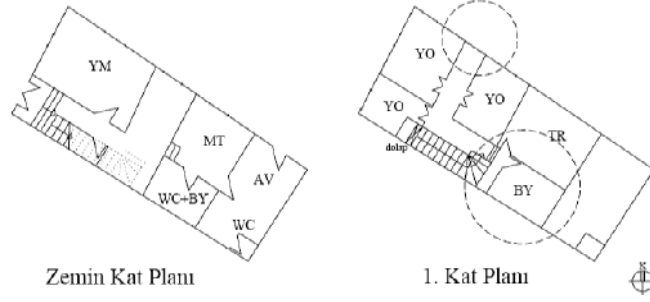
Mekânlara ait btnleŒme değerleri aŒađıda sıralanmaktadır:

- GiriŒ holü en btnleŒik mekândır (0,721). En dŒk btnleŒme değerini alarak, sistemde diğer mekânlarla en iliŒkili mekân olma özelliğini ortaya koymaktadır.
- Merdiven giriŒ holünden sonra 2. en btnleŒik mekândır (0,797).
- Mutfaktan ve dıŒarıdan ayrı bir giriŒi olan avlunun içinde konumlanan WC, en yüksek btnleŒme değerini almıŒtır ve dolayısıyla sistemdeki en ayrıŒık mekândır (1,745).
- Avlunun btnleŒme değerini ise 1,214'tür.
- Deponun btnleŒme değerini 1,404 tür.
- Yapının ortalama btnleŒme değerini ise 1,271'dir.
- YaŒama mekânı ise yatak odalarıyla aynı btnleŒme değerindedir (1,480) ve sistemin ortalama btnleŒme değerinden daha yüksek bir değer almıŒtır. Dolayısıyla sistemde daha ayrıŒık mekânlardır.

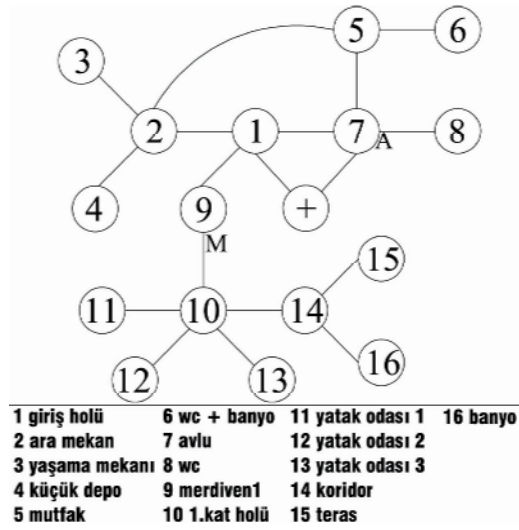
GiriŒ holü, avlu ve yaŒama mekânının farklılaŒma derecesi 0,90'dır. Bu değer yapının ortalama farklılaŒma etkeni olan 0,86'dan daha büyüktür. GiriŒ holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0.97 olur. GiriŒ holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaŒma etkeni değerini arttığı için giriŒ holü en btnleŒik mekân olma özelliğini korumaktadır.

1 no'lu DeđiŒmiŒ Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde planda kullanım deđiŒiklikleri görülmektedir. Zemin katta bulunan depo yaŒama mekânına dnŒtrlmŒtr. 1. katta bulunan balkon iptal edilmiŒ ve yine 1. katta bulunan terasa banyo mekânı eklenmiŒtir.

Şekil 4.6 1 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.7 1 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğine bakıldığında, 1. katta eklenen hacimler dallı tip özelliği göstermektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Giriş holü en bütünleşik mekândır (0,786).
- Merdiven 0,820 bütünleşme değeriyle giriş holünden sonra diğer mekânlarla 2. en ilişkili mekândır.
- WC, 1. katta bulunan teras ve teras mekânı bölünerek oluşturulan banyo en ayrışık mekânlardır (1,810).
- Avlunun bütünleşme değeri 1,298'dir.

- Depodan dönüştürülen yaşama mekânının bütünleşme değeri 1,434'tür.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1,338'dir.

Giriş holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,930'dur. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,87'den büyüktür. Giriş holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0,98 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için, giriş holü en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır.

Çizelge 4.1 1 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

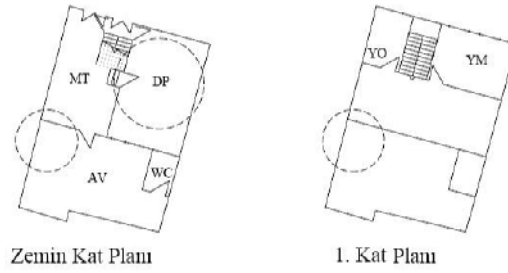
ÖZGÜN	giriş holü 0,721	<	merdiven1 0,797	<	ara mekân 0,873	<	1. kat holü 0,949	<	dış mekân 1,024	<	mutfak 1,138	<	avlu 1,214	<	küçükdepo 1,404	=	depo/dükkan 1,404	<
DEĞİŞMİŞ	giriş holü 0,786	<	merdiven1 0,820	<	1. kat holü 0,922	<	ara mekân 0,956	<	dış mekân 1,059	<	mutfak 1,230	<	avlu 1,298	=	koridor 1,298	<	yaşama 1,434	=
	yaşama 1,480	=	yatak odası1 1,480	=	yatak odası2 1,480	=	teras 1,480	=	balkon 1,480	<	kiler 1,670	<	wc 1,745					
	yatak odası1 1,434	=	yatak odası2 1,434	=	yatak odası3 1,434	<	küçük depo 1,469	<	wc+banyo 1,742	<	teras 1,810	=	banyo 1,810	=	wc 1,810			

Çizelge 4.1'de özgün ve değişmiş plan analizinden edinilen konut mekânlarının bütünleşme değerleri görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

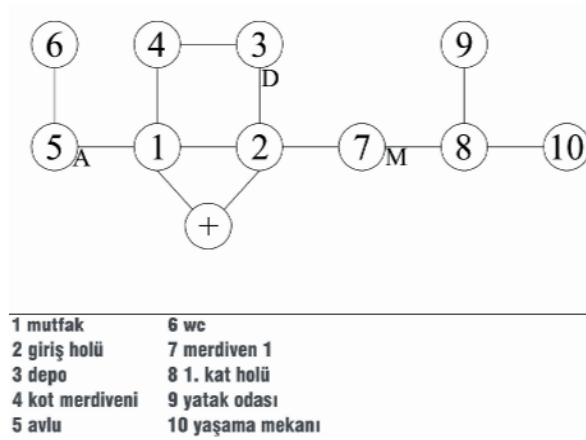
- Yapının ortalama bütünleşme değerinde artış görülmektedir; yani yapı günümüzde ayrışma eğilimi göstermektedir.
- Giriş holü her iki planda da en bütünleşik mekânken, WC de en ayrışık mekândır.
- İki planda da merdiven, giriş holü ve 1. kat holü sistemde en bütünleşik mekânlardır.
- Dış mekân bütünleşme değeri artış göstermiştir; ancak aldığı değer bakımından aynı sıralamadır ve her iki dönemde de konutun ortalama bütünleşme değeri altında bir değer taşımaktadır, dolayısıyla özgün kullanımında da günümüz kullanımında da konut dışa dönük bir yapılanma göstermektedir.

10 no' lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi

Konut 2 katlıdır. Bu konut planında da 1 no'lu konutta görüldüğü gibi mutfak ayrı bir hacim olarak zemin katta bulunmaktadır; ancak bu konut planına özgü olarak dışarıdan ayrı bir giriş bulunmaktadır. 1 no'lu konutta olduğu gibi depo/dükkan kapısı olmayan bu konutta da ticari açıdan üretim, öncelikli unsurdur ve satış ancak giriş kapısı aracılığıyla toptan şekilde gerçekleşmiştir.

Şekil 4.8 10 no'lu özgün konut planı (Gönül,2004)

Şekil 4.9 10 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinin genelinde dallı dağılım görülse de, yığılmalardan birinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

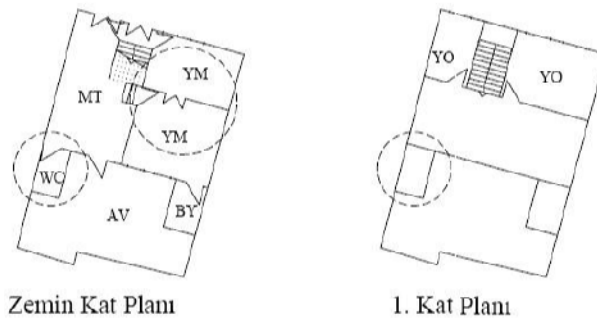
- Yapıda dağılımın başladığı giriş holü en bütünleşik mekândır (0,678).

- Bu konut planında mutfağın diğer mekânlarla ilişkisi yüksektir. 0,829 bütünleşme değeriyle giriş holünden sonra diğer mekânlarla en ilişkili mekândır.
- En yüksek bütünleşme değerini alan WC ise en ayrışik mekândır (2,034). WC avlu içinde konumlanmıştır.
- Avlunun bütünleşme değeri 1,356'dır.
- Deponun bütünleşme değeri ise 1,205'tir.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1,329'dur.
- Yaşama mekânı ise yatak odasıyla aynı bütünleşme değerini almıştır (1,959) ve WC' den sonra sistemdeki en ayrışik mekânlardır.

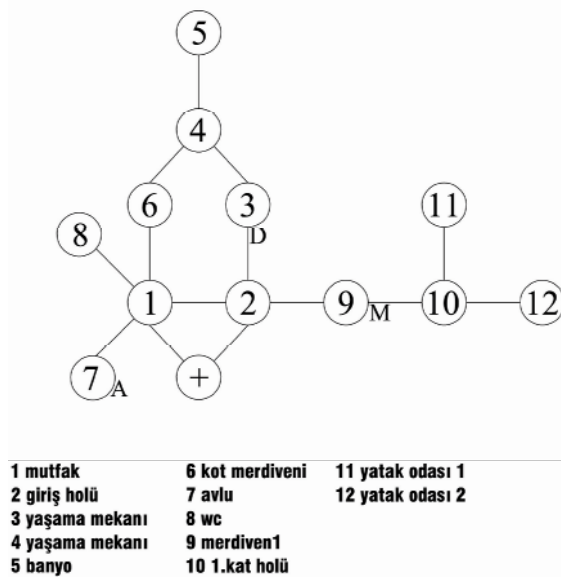
Giriş holü, avlu ve deponun farklılaşma derecesi 0,90'dır. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,78'den daha büyüktür. Giriş holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0,93 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özeliğini korumaktadır.

10 no' lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüz plan şemasında değişiklikler görülmektedir. Zemin katta bulunan depo bölünerek, iki ayrı yaşama mekânına dönüştürülmüştür. Özgün planda ayrışik konumlanan yaşama mekânı, diğer mekânlarla daha ilişkili hale gelmiştir ve WC, banyoya dönüştürülerek avlu içinde, mutfaktan girişi olan bir WC eklenmiştir.

Şekil 4.10 10 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.11 10 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğine bakıldığında halkalılık özelliği büyüme göstermiş, bir mekândan diğerine geçişte alternatif yollar artış göstermiştir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Giriş holü en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır (0,604).
- Mutfak 0,714 bütünleşme değeriyle giriş holünden sonra diğer mekânlarla en ilişkili mekân olma özelliğini sürdürmektedir.
- Yatak odaları ise 1,866 bütünleşme değeriyle en ayrışik mekânlardır.
- WC ve avlunun bütünleşme değerleri eşittir (1,318).
- Yapının ortalama bütünleşiklik değeri ise 1,208'dir.

Giriş holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,91'dir. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,81'den büyüktür. Giriş holü yerine yatak odası geldiği zaman bu değer 0,94 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır.

Çizelge 4.2 10 nolu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

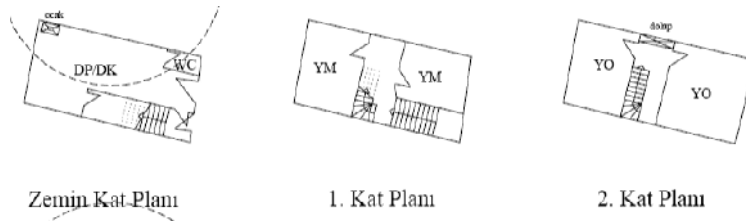
ÖZGÜN	giriş holü 0,678	<	mutfak 0,829	<	merdiven1 0,904	<	dış mekân 1,055	<	depo/ dükkan 1,205	<	1. kat holü 1,281	<	kotmerdiveni 1,356	=	avlu 1,356	<
DEĞİŞMİŞ	giriş holü 0,604	<	mutfak 0,714	<	merdiven1 0,878	<	yaşama1 0,933	<	dış mekân 0,988	<	kotmerdiveni 1,043	<	yaşama2 1,153	<	1. kat holü 1,263	<
	yaşama 1,959	=	yatak odası 1,959	<	wc 2,034											
	avlu 1,318	=	wc 1,318	<	banyo 1,757	<	yatak odası1 1,866	=	yatak odası2 1,866							

Çizelge 4.2’de görülen bütünleşme değerleri doğrultusunda günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

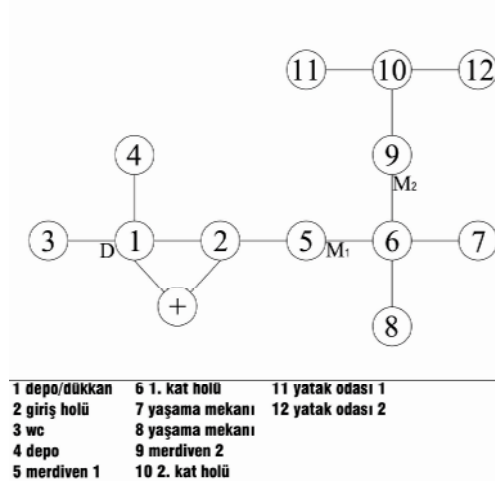
- Yapının ortalama bütünleşme değeri azalmıştır; dolayısıyla günümüzde yapı daha bütünleşik olma özelliği göstermektedir. Bu durumdan yola çıkarak bu konut özelinde daha dışa dönük bir yaşam kurgusundan söz edebiliriz.
- Giriş holü her iki planda da en bütünleşik mekândır.
- Özgün planda en ayrışik mekân WC iken; günümüzde yatak odaları en ayrışik mekânlardır.
- İki planda da merdiven, giriş holü ve mutfak sistemde en bütünleşik mekânlardır.

17 no’ lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Konut iki buçuk katlıdır. Zemin katta konutun giriş kapısının yanı sıra, bir de depo/dükkan kapısı olan konutta zemin kat, satışa yönelik kullanılmıştır. Yaşama mekânları 1. katta, yatak odaları ise 2. katta bulunmaktadır. Konutun özgün planında avlu bulunmamaktadır.

Şekil 4.12 17 no’lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.13 17 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği dallı tiptir. Döngülerin olmaması bu konutların, Hillier'in tanımladığı, 'dağılmamış' (non-distributed) özelliğe sahip olduğunu, böylece alternatif geçiş olasılıklarının olmadığını dolayısıyla güçlü bir kontrol mekanizmasının var olduğunu ifade etmektedir.

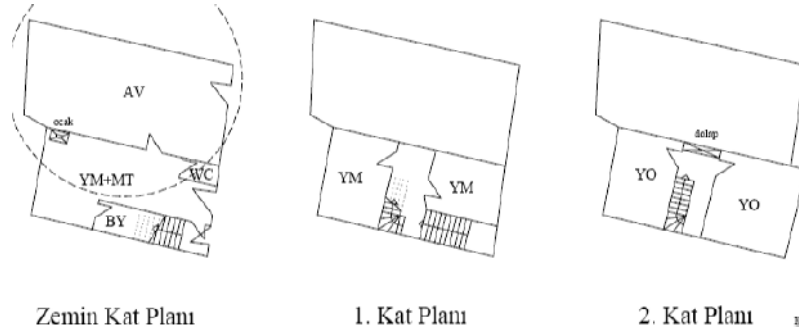
Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda verilmektedir:

- 1.kat holü 0,878 bütünleşme değeriyle en bütünleşik mekândır.
- En yüksek bütünleşme değerini yatak odaları almıştır (2,141) ve sistemde en ayrışik mekânlardır.
- Depo/dükân'ın bütünleşme değeri 1,427'dir.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri 1,529'dur.
- 2.kat holü ve dış mekân aynı bütünleşme değerine sahiptir (1,537).

1. kat holü, dükkân ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,94'tür. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,85'ten daha büyüktür. 1. kat holü yerine yatak odası geldiği zaman bu değer 0.96 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için 1. kat holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır.

17 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Özgün plandan farklı olarak bu konut planına zemin kattan ve dışarıdan ulaşılan bir avlu eklenmiştir. Özgün planda depo/dükkân işlevi gören hacim yaşama+mutfak alanına dönüştürülmüş, avluya bu mekândan doğrudan ulaşım sağlanmıştır.

Şekil 4.14 17 no'lu özgün konut planı (Gönül,2004)

Şekil 4.15 17 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği dallı tiptir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda belirtilmiştir:

- 1. kat holü ve 1. kat merdiveninin bütünleşme değerleri aynıdır ve en bütünleşik mekânlardır (0,912).

- Yatak odaları ise 2,161 bütünleşme değeriyle en ayrışik mekânlardır.
- Özgün planda depo/dükkan işlevinin yerine geçen yaşama alanının bütünleşme değeri 1,248'dir.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri 1,495'tir.
- Yapıya eklenen avlunun bütünleşme değeri ise 1,777'dir ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden büyüktür. Dolayısıyla avlu sistemden ayrışik olma özelliği göstermektedir.

1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,91 'dir. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,86'dan büyüktür. 1. kat holü yerine yatak odası geldiği zaman bu değer 0,97 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için 1. kat holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır.

Çizelge 4.3 17 nolu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	1. kat holü 0,878	<	merdiven1 0,933	<	giriş holü 1,098	<	merdiven2 1,153	<	depo/ dükkan 1,427	<	yaşama1 1,482	=	yaşama2 1,482	<
DEĞİŞMİŞ	merdiven1 0,912	=	1. kat holü 0,912	<	giriş holü 1,008	<	merdiven2 1,200	<	depo/ dükkan 1,248	<	dış mekân 1,344	<	yaşama1 1,489	=
	2. kat holü 1,537	=	dış mekân 1,537	<	wc 2,031	=	depo 2,031	<	yatak odası1 2,141	=	yatak odası2 2,141			
	yaşama2 1,489	<	2. kat holü 1,585	<	avlu 1,777	<	wc 1,825	=	banyo 1,825	<	yatak odası1 2,161	=	yatak odası2 2,161	

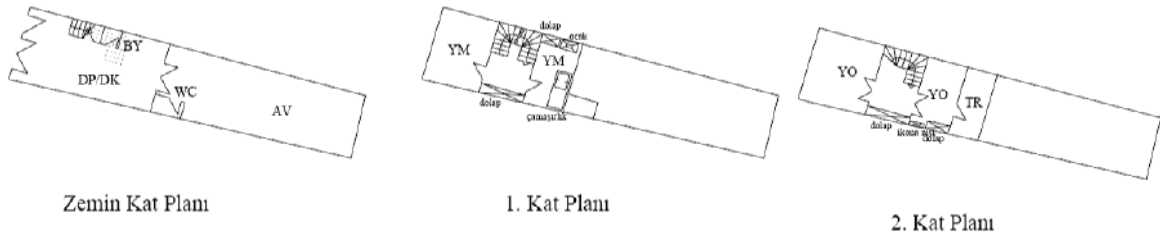
Çizelge 4.3'te görülen bütünleşme değerleri doğrultusunda günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Yapının ortalama bütünleşme değeri azalmıştır; dolayısıyla günümüzde yapı daha bütünleşik olma özelliği göstermektedir. Bu durumdan yola çıkarak konutun daha dışa dönük bir yapı sergilediğinden söz etmek mümkündür.
- Birinci kat holü her iki planda da en bütünleşik mekândır ve merdiven1 günümüz planında birinci kat holüyle aynı bütünleşme değerini almıştır.

- Özgün ve günümüz konut planlarında, yatak odaları en ayrışik mekânlardır.
- İki planda da merdiven1, giriş holü ve birinci kat holü sistemde en bütünleşik mekânlardır.

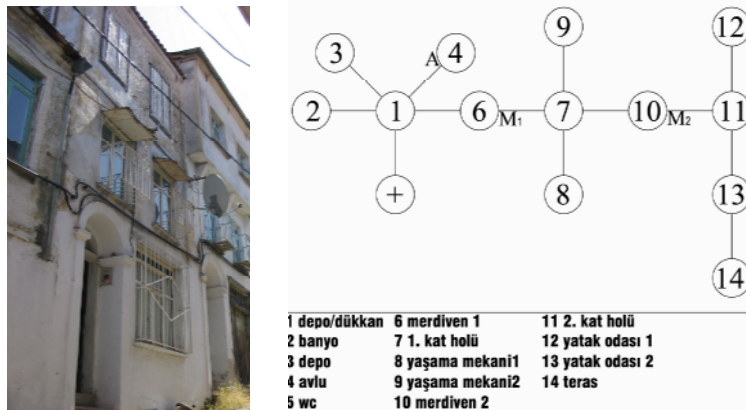
20 no'lu Konut Planının Mekân Dizim Analizi

20 envanter no'lu konut, incelenen 17 konut içinde planı günümüze kadar özgün haliyle gelebilmiş iki konuttan biridir. Bu konut planında da zemin katta satış amaçlı bir dükkân/depo ve avlu bulunmaktadır. Avluya geçiş dükkândan sağlanmaktadır.

Şekil 4.16 20 no'lu konut planı (Gönül, 2004)

20 envanter nolu konutta kullanıcıların depremden zarar gören çıkmayı, 1951'deki onarım esnasında iptal ettikleri, hem kullanıcılardan alınan bilgilerle, hem de cephedeki izlerden anlaşılmaktadır. Ayvalık'ta az rastlanan sıra konutlar şeklindeki yapılardan biri olan konutun cumbası iptal edilmiştir (Gönül, 2004). Şekil 4.17' de bulunan cephe fotoğrafından bu değişim okunabilmektedir.

Şekil 4.17 20 no'lu konut ve konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği dallı tiptir.

Mekânlara ait bütünüşme değerleri aşağıda verilmektedir:

- 1. kat holü en düşük bütünüşme değeri alan mekândır (0,849).
- Merdiven 0,891 bütünüşme değerisiyle 1. kat holüne yakın bir değerdedir ve en bütünüşik ikinci mekândır.
- En yüksek bütünüşme değerini ise 2,376 ile teras almıştır ve sistemdeki en ayrışık mekândır.
- WC 2,037 bütünüşme değerisiyle sistemdeki ayrışık mekânlardandır.
- Konutun ortalama bütünüşme değeri 1,488'dir.
- Avlu'nun 1,485 olan bütünüşme değeri, konutun ortalama bütünüşme değerisiyle yaklaşık olarak aynı değerdedir.
- Dükkân/depo ise, 1,018 bütünüşme değerine sahiptir.

1.kat holü, avlu ve dış mekânının farklılaşma derecesi 0,920'dir. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,80'den büyüktür. 1.kat holü yerine teras geldiği zaman bu değer 0,94 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değer arttığı için 1.kat holü bütünüşik olma özelliğini korumaktadır.

26 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

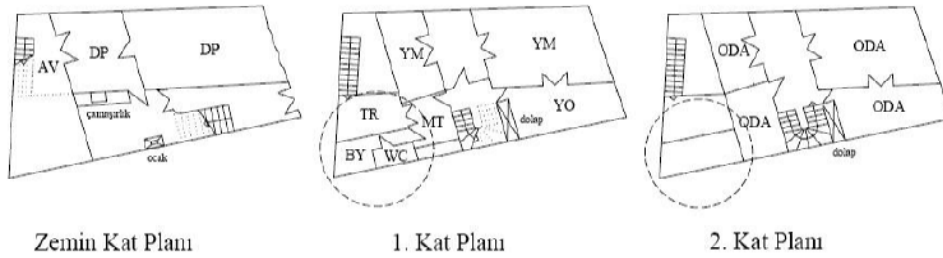
Zemin kat planında dükkândan ve avludan kullanılan bir depo bulunmaktadır. Avludaki merdiven üst kattaki terasa ulaşım sağlamaktadır. Giriş holünden ve depodan geçişi bulunan içinde ocak da bulunan bir de çamaşırlık bulunmaktadır. Ocak zemin katta olmasına rağmen, 1. katta ayrı bir mekân olarak mutfak bulunmakta ve yaşama mekânları bu katta yer almaktadır; yatak odaları ise 2. kat planında düzenlenmiştir.

- Avlu'nun 1,579 olan bütünleşme değeri, yatak odası 3 ve yatak odası 4 ile aynı değerdedir.
- Depo ise, 1,531 bütünleşme değerine sahiptir.
- 1. kat merdiveni ve dış mekân aynı bütünleşme değerini almıştır (1,388).

1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,850'dir ve yapının ortalama farklılaşma etkeni ile aynı değerdedir. 1. kat holü yerine sistemdeki en ayrışik mekân olan dükkân geldiği zaman bu değer 1,00 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır.

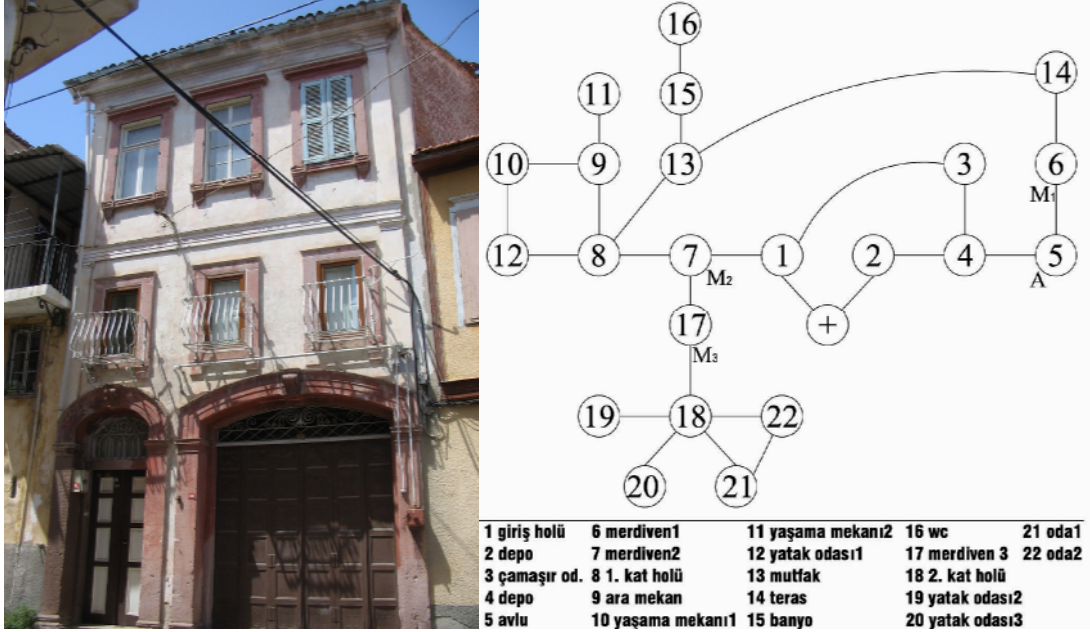
26 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde zemin katta bulunan dükkân depo olarak kullanılmaktadır. Yapı zemin katta tamamen özgün durumdadır. 1. katta terasa eklenen WC ve banyo dışında yapıda başka bir değişiklik bulunmamaktadır.

Şekil 4.20 26 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

26 no'lu konut, geleneksel Ayvalık konutlarının içinde özgün nitelikteki ender örneklerden biridir. Mübadeleden önce bir Rum ailenin konut ve ticaret amacına yönelik kullandığı düşünülen yapı, 1975 yılından bu yana bir Türk aile tarafından konut olarak kullanılmaktadır. Konutun yatak odalarının yer aldığı ikinci kat, özgün niteliğini korumakla beraber, kullanılmamaktadır. Yaşlı bir çiftin yaşadığı konutta birinci katta günlük yaşantının geçtiği mekânlar yer almaktadır (Gönül,2004). Sonuç olarak yapının kullanılmayan zemin katı ve ikinci katı aynen korunmakta, birinci katı ise küçük de olsa değişikliğe uğramıştır. Yapı sokak cephesinde tamamen özgün durumdadır.

Şekil 4.21 26 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalı tiptir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 2. kat merdiveni en düşük bütünleşme değeri alan mekândır (0,725).
- Özgün planda en düşük bütünleşme değerini alan 1. kat holü, 0,787 bütünleşme değeriyle 2. en bütünleşik mekândır.
- En yüksek bütünleşme değerini ise 1,802 ile WC almıştır ve sistemdeki en ayrışik mekândır.
- Konutun ortalama bütünleşme değeri 1,329'dir.
- Günümüz planında 1,639 bütünleşme değeri alan avlu, özgün plana göre sistemden daha ayrışıktır.
- Depo ise, 1,512 bütünleşme değerine sahiptir.

2. kat merdiveni, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,860'tır ve yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,850'ye çok yakın bir değerdedir. 2. kat merdiveni yerine sistemdeki en ayrışik mekân olan WC geldiği zaman bu değer 1,00 olur. 2. kat merdiveni sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır.

Çizelge 4.4 26 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

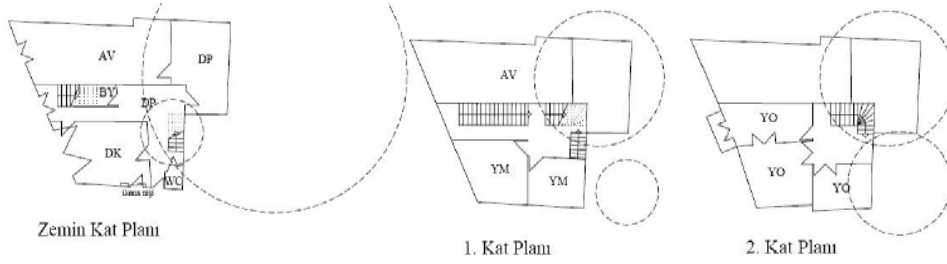
ÖZGÜN	1. kat holü 0,670	<	merdiven2 0,861	<	merdiven3 0,885	<	mutfak 0,957	<	ara mekân 1,029	<	giriş holü 1,053	<	yaşama1 1,077	<	2. kat holü 1,148	<
DEĞİŞMİŞ	merdiven2 0,725	<	1. kat holü 0,787	<	giriş holü 0,932	<	merdiven3 0,974	<	mutfak 0,994	<	ara mekân 1,118	<	yatak odası1 1,160	<	teras 1,222	<
	teras 1,196	<	çamaşılık 1,316	<	dış mekân 1,388	=	merdiven1 1,388	<	yaşama2 1,435	<	yaşama3 1,483	<	depo 1,531	<	avlu 1,579	=
	çamaşılık 1,243	=	2. kat holü 1,243	<	dış mekân 1,287	<	banyo 1,367	<	depo 1,408	<	merdiven1 1,429	<	depo 1,512	=	yaşama1 1,512	<
	yatak odası3 1,579	=	yatak odası4 1,579	<	yatak odası1 1,603	=	yatak odası2 1,603	<	dükkan 1,627							
	yaşama2 1,553	<	avlu 1,639	<	oda1 1,656	=	oda2 1,656	<	yatak odası2 1,678	=	yatak odası3 1,678	<	wc 1,802			

Çizelge 4.4'te görülen bütünleşme değerleri doğrultusunda günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Yapının ortalama bütünleşme değeri artmıştır; dolayısıyla günümüzde yapı ayrışma eğilimi göstermektedir.
- Birinci kat holü özgün planda en bütünleşik mekânken günümüzde merdiven 2 en bütünleşik mekân olmuştur.
- Özgün konut sisteminde dükkân en ayrışik mekânken, günümüzde terasa eklenen WC en ayrışik mekândır. Günümüzde depo olarak kullanılan ve özgün biçimde dükkân olan mekânın bütünleşme değeri azalmış, dolayısıyla sistemde diğer mekânlarla daha ilişkili bir mekâna dönüşmüştür.

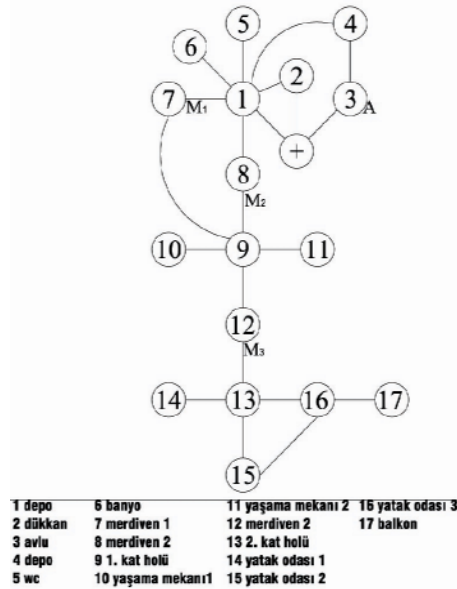
29 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu plan tipinde farklı olarak zemin kat planında banyo bulunmaktadır. Bu özelliğe incelenen diğer konutlarda rastlanmamıştır. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır.

Şekil 4.22 29 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Rumlardan miras kalan bu plan ve cephe özelliği ile Ayvalık'a ilk gelen mübadil ailelerin zemin katı yine ticari amaca yönelik kullandığı az sayıdaki konuttan biri 29 envanter no'lu konuttur. Yapı, 1901 yılında inşa edilmiştir. Çalışma alanı içinde giriş kapısının yanı sıra, üç adet depo/dükkan kapısının bulunduğu tek konut olması, yapıda ticaret işlevinin ağırlıklı yer tuttuğunu göstermektedir (Gönül,2004).

Şekil 4.23 29 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliği göstermektedir. Giriş holü depo olarak kullanıldığı için her iki girişin 1 ile numaralandırılan depo mekânına açıldığı farz edilmiştir ve tek bir mekân olarak düşünölmüştür.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en düşük bütünleşme değer alan mekândır (0,776) ve diğer mekânlarla en ilişkili mekândır.
- En yüksek bütünleşme değerini ise 2,079 ile balkon almıştır ve sistemdeki en ayrışık mekândır.
- Konutun ortalama bütünleşme değer 1,286'dır.
- Avlu'nun bütünleşme değer 1,706'dır ve balkondan sonra sistemdeki en ayrışık mekândır.
- Dükkân ise, 1,303 bütünleşme değerine sahiptir ve depo ile aynı bütünleşme değerine sahiptir.

1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,8860'dır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni ise 0,810'dur. 1. kat holü yerine sistemdeki en ayrışık mekân olan balkon geldiği zaman bu değer 0,95 olur. 1. kat merdiveni sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değer arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır.

29 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konutta 1950 yılında Kömürcü Osman diye bilinen mübadil ailenin vefatına kadar, zemin kat bakkal olarak kullanılmıştır. Bu yüzden depo/dükkân kapılarının kullanımı da bu tarihe kadar devam etmiştir. Konuttaki ilk değişiklik, 1950'de konutta ticaret işlevinin sona ermesiyle depo/dükkân kapılarının kapatılmasıdır (Şekil 4.11) (Gönöl,2004).

Günümüz planında zemin kat girişinde bulunan ve depo olarak kullanılan mekân mutfak olarak kullanılmaktadır. Dükkân kapısı iptal edilmiş, mekân yaşama amaçlı kullanılmaktadır. Bitişik parsel yapıya avlu olarak eklenmiş, depo mekânı iki avlu arasında geçiş görevi görmektedir. Dükkân ise yaşama mekânı olarak kullanım değiştirmiştir.

sistemdeki en düşük bütünleşme değerini almıştır (1,040) ve en bütünleşik mekândır. Dış mekân da avlu ile aynı bütünleşme değerindedir.

- En yüksek bütünleşme değerini ise 2,417 ile ikinci kata sonradan eklenen banyo+wc almıştır ve sistemdeki en ayrışık mekândır.
- Konutun ortalama bütünleşme değeri 1,671'dir.
- Konuta ait özgün avlu ve birinci kat merdiveni aynı bütünleşme değerini almıştır (1,455).
- Özgün planda dükkân olarak kullanılan yaşama mekânı, yine zemin katta bulunan banyo ve WC ile aynı bütünleşme değerini almıştır (1,611).

Çizelge 4.5 29 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	1. kat holü 0,776	<	merdiven1 0,807	<	merdiven2 0,838	<	depo 1 0,869	<	merdiven3 0,931	<	2. kat holü 1,179	<	yaşama 1 1,241	=	yaşama2 1,241	<
DEĞİŞMİŞ	avlu 2 1,040	=	dış mekân 1,040	<	mutfak 1,144	<	merdiven2 1,170	<	2. kat holü 1,326	<	avlu1 1,455	=	merdiven1 1,455	<	ara mekân 2 1,533	<
	dış mekân 1,272	<	depo 2 1,303	=	dükkan 1,303	<	banyo 1,365	=	wc 1,365	<	yatak odası3 1,582	<	yatak odası2 1,613	<	yatak odası1 1,675	<
	yaşama1 1,611	=	banyo 1,611	=	wc 1,611	<	ara mekân 1,663	<	1. kat holü 1,819	<	mutfak 1,949	<	yaşama 2,001	=	yatak odası2 2,001	=
	avlu1 1,706	<	balkon 2,079													
	yatak odası3 2,001	<	yatak odası1 2,287	=	yatak odası2 2,287	<	banyo/wc 2,417									

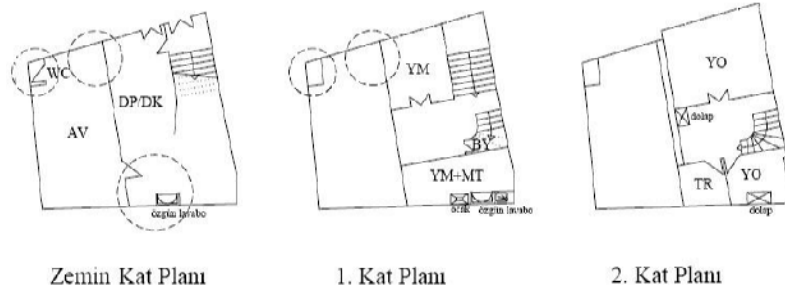
Çizelge 4.5'da görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Yapının ortalama bütünleşme değeri artmıştır; dolayısıyla günümüzde yapı ayrışma eğilimi göstermektedir.
- Birinci kat holü özgün planda en bütünleşik mekânken günümüzde avlu 2 ve dış mekân aynı bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olmuştur. Dış mekânın en düşük bütünleşme değerini alması, yapının dışa dönük bir yapı sergilediğini göstermektedir.

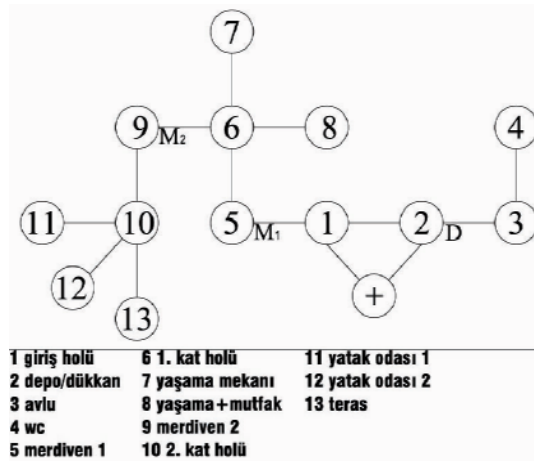
- Özgün konut sisteminde balkon en ayrışık mekânken, günümüzde banyo/WC en ayrışık mekândır.

32 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Zemin kat planında dükkân/depo ve avlu konumlanmıştır. Bu plan tipinde de 1. kat yaşama mekânlarına, 2. kat ise yatak odalarına ayrılmaktadır.

Şekil 4.26 32 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.27 32 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği dallı tiptir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü 0,912 bütünleşme değeriyle en bütünleşik mekândır.
- 1. kat holünden sonra birinci kat merdiveni (1,008) ve ikinci kat merdiveni (1,104) en

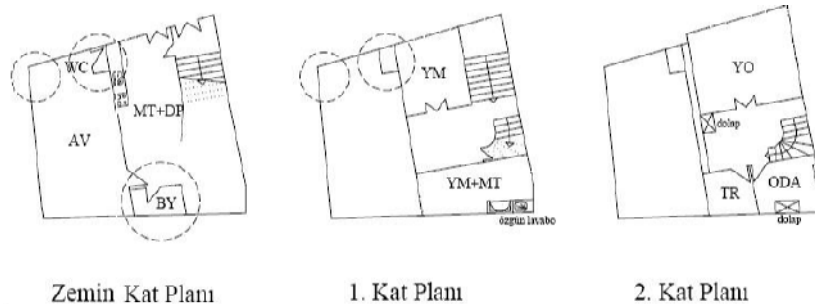
düşük bütünleşme değerini almıştır.

- Avlu içinde konumlanan WC 2,593 bütünleşme değeriyle sistemdeki en ayrışik mekândır.
- Konutun ortalama bütünleşme değeri 1,591'dir.
- Avlu ise 2,017 bütünleşme değeriyle WC' den sonra en ayrışik ikinci mekândır.
- Dükkân/depo ise 1,537 bütünleşme değerine sahiptir.
- Yaşama mekânları aynı bütünleşme değerini almıştır (1,489) ve ortalama bütünleşiklik değerinin altındadır.
- Bu plan tipinde teras yatak odalarıyla aynı bütünleşme değerini almıştır (1,969).

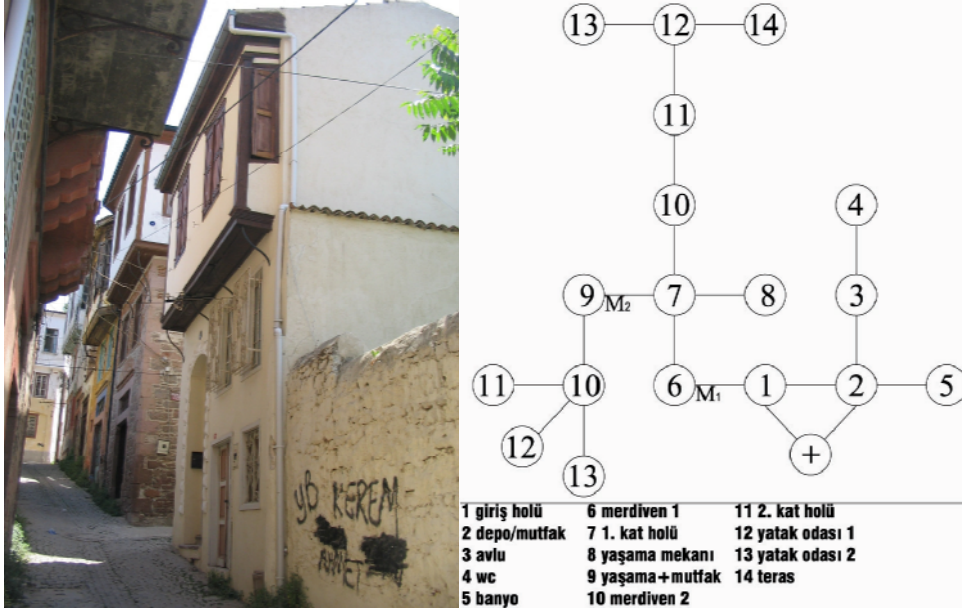
1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,88'dir. 1.kat holü yerine, WC geldiği zaman bu değer 0,94 olmaktadır. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri büyüdüğü için, 1. kat holü bütünleşme değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni ise, 0.79'dur.

32 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Dükkân/depo günümüzde işlevini değiştirerek mutfak+depo olarak kullanılmaktadır ve banyo eklenmiştir. Avluda bulunan WC avlu içinde başka bir yere konumlandırılmıştır. Birinci ve ikinci kat kullanımları değişmemiştir. Birinci kat planında yer alan mutfak, özgün mekânın kullanımının devam ettiğini göstermektedir. Ancak özgün mutfak mekânının yaşama mekânından ayrı bir mekân olarak konumlandığı konutlarda da mekân kalitesi oldukça düşüktür (Gönül,2004).

Şekil 4.28 26 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.29 32 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Günümüz planının geçiş grafiği da dallı tiptir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşığıda sıralanmaktadır:

- 1.kat holü 0,933 bütünleşme değeriyle en bütünleşik mekândır.
 - Avlu içinde bulunan WC ise en yüksek bütünleşme değerini alarak en ayrışık mekândır (2,376).
 - Yapının ortalama bütünleşme değeri 1,567'dir.
 - Avlu 1,824 bütünleşme değeri ile yapının ortalama bütünleşme değerinin altındadır; dolayısıyla sistemde ayrışık bir konumdadır.
 - Mutfak+depo ise 1.358 bütünleşme değeriyle, yapının ortalama bütünleşme değerinin altındadır.
 - Yatak odaları ve teras aynı bütünleşme değerini almıştır (1,994).
1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,91'dir. 1. kat holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0,95 olmaktadır. Bu değer yapının 0,83 olan ortalama farklılaşma

etkeni değerinden büyüktür. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri büyüdüğü için, 1. kat holü bütünleşme değerini korumaktadır.

Çizelge 4.6 32 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	1. kat holü 0,912	<	merdiven1 1,008	<	merdiven2 1,104	<	giriş holü 1,200	<	2. kat holü 1,392	<	yaşama 1,489	=	yşm+mutfak 1,489	<	depo/dükkan 1,537	<
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,933	<	merdiven1 0,976	<	giriş holü 1,103	<	merdiven2 1,146	<	depo/mutfak 1,358	<	2. kat holü 1,443	<	yaşama 1,485	=	yşm+mutfak 1,485	=
	dış mekân 1,633	<	yatak odası1 1,969	=	yatak odası2 1,969	=	teras 1,969	<	avlu 2,017	<	wc 2,593					
	dış mekân 1,485	<	avlu 1,824	<	banyo 1,909	<	yatak odası1 1,994	=	yatak odası2 1,994	=	teras 1,994	<	wc 2,376			

Çizelge 4.6'de görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Yapının ortalama bütünleşme değeri azalmaktadır; dolayısıyla günümüzde yapı bütünleşme eğilimi göstermektedir.
- Birinci kat holü, özgün ve günümüz kullanımında en düşük bütünleşme değerini almaktadır ve iki sistemde de en bütünleşik mekândır.
- Özgün ve günümüz konut sisteminde WC en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve en ayrışik mekândır.

44 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

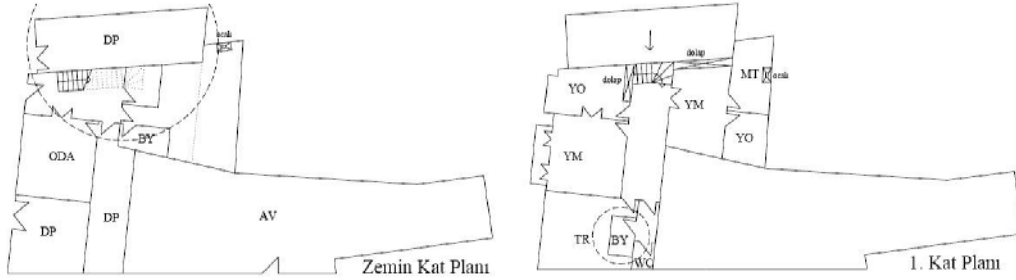
Konutun özgün planında iki ayrı avlu bulunmaktadır ve bu avlulara dışarıdan giriş bulunmaktadır. Zemin kat planında avlu, dükkân ve depodan başka bir de yaşama mekânı bulunmaktadır.

- En yüksek bütünleşme değerini alan WC ve banyo ise sistemde en ayrışik mekânlardır (1,584).
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.191'dir.
- Her iki avlunun bütünleşme değerleri birbirine eşittir ve dükkân da onlarla aynı bütünleşme değerini almıştır.(1,471).

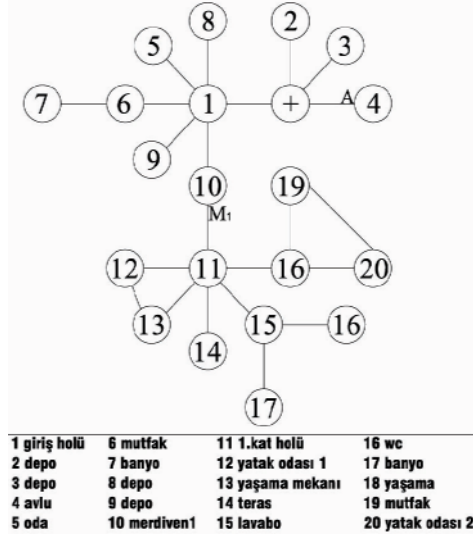
Merdiven, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,87'dir. Merdiven yerine WC geldiği zaman bu değer 0.96 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşme değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,85'tir.

44 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüz kullanımında planda büyük değişiklikler görülmemektedir. Rumların dükkân olarak kullandığı mekân, depoya dönüştürülmüştür. Ayrıca avlulardan biri depo olarak kullanılmaktadır ve zemin kata küçük bir depo eklenmiştir. Günümüzde yapının işlevi konut değildir; pansiyon olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.32 44 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.33 44 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Merdiven en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır. (0,622).
- 1. kat holü ve giriş holü merdivenden sonra en bütünleşik mekânlar olma özelliğini korumaktadır.(0,646).
- Banyo değişmiş planda da en ayrışik mekândır (1,507).
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.144'tür.

Merdiven, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,87'dir. Merdiven yerine banyo geldiği zaman bu değer 0,98 olur. Merdiven sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşiklik özelliğini korumaktadır.

Çizelge 4.7 44 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	merdiven1 0,651	<	1. kat holü 0,679	=	giriş holü 0,679	<	dış mekân 0,990	<	yaşama 1,047	<	depo 1 1,103	=	lavabo 1,103	<	depo 2 1,160	=
DEĞİŞMİŞ	merdiven1 0,622	<	2. kat holü 0,646	=	giriş holü 0,646	<	dış mekân 0,957	<	lavabo 1,005	=	yaşama 2 1,005	<	depo 3 1,053	<	yatak odası1 1,077	=
	yatak odası1 1,160	=	yatak odası2 1,160	=	teras 1,160	=	yaşama 1 1,160	<	avlu 1 1,471	=	avlu 2 1,471	=	dükkan 1,471	<	yatak odası3 1,500	=
	yaşama 1 1,077	<	depo 4 1,100	=	depo 1 1,100	=	teras 1,100	=	oda 1,100	<	depo 1 1,411	=	depo 2 1,411	=	avlu 1,411	<
	mutfak 1,500	<	banyo 1,584	=	wc 1,584											
	mutfak 1,435	=	yatak odası2 1,435	<	banyo2 1,459	=	wc 1,459	<	banyo1 1,507							

Çizelge 4.7'de görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

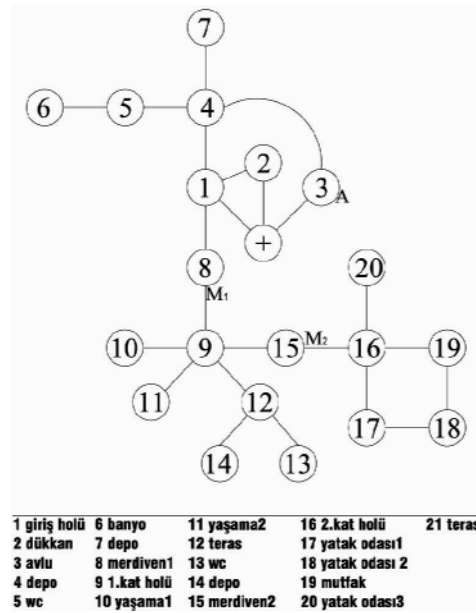
- Yapının ortalama bütünleşme değeri azalmaktadır.
- Birinci kat merdivenleri, özgün ve günümüz kullanımında en düşük bütünleşme değerini almaktadır ve iki sistemde de en bütünleşik mekândır.
- Özgün ve günümüz konut sisteminde WC ve banyo en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve en ayrışik mekânlardır.

45 no'lu Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konutta da depo, dükkân ve avlunun zemin katta konumlandığı görülmektedir. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır. Günümüzde planda odaya dönüştürülen mutfak hacminin teras yönünde büyütülmesi dışında hiçbir değişiklik görülmemektedir. Ayrıca dükkân günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla özgün ve değişmiş plana ait geçiş grafiği tamamen aynıdır. Günümüzde ikinci kat planında bulunan mutfak mekânına açılan bir de banyo bulunmaktadır. Bu ilk etapta ihtiyaca yönelik olarak yapılmış bir banyodur.

Şekil 4.34 45 no' lu özgün ve değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.35 45 no' lu konut ve konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde halkalılık özelliği görülmektedir.

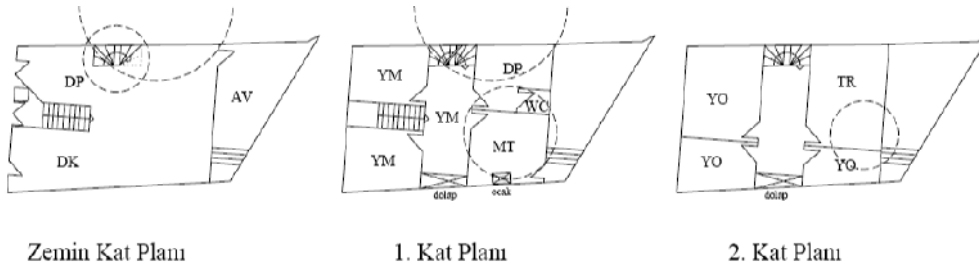
Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,766).
- En yüksek bütünleşme değerini alan banyo ise en ayrışık mekândır (2,081). Banyo depo içinde konumlanmıştır.
- Yapının ortalama bütünleşiklik değeri ise 1.404'tür.
- Avlunun bütünleşme değeri 1.603'tür ve yapının ortalama bütünleşme değerinden büyük olduğu için sistemde ayrışıktır.
- Dükkânın bütünleşme değeri ise 1,364 tür ve yapının ortalama bütünleşme değeri altında olduğu için sistemde bütünleşik özellik göstermektedir.

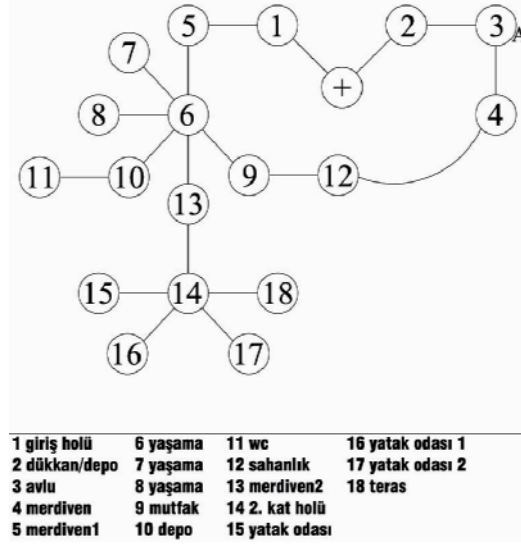
1. kat holü, avlu ve yaşama mekânının farklılaşma derecesi 0,90'dır. Bu değer yapının ortalama farklılaşma etkeni olan 0,82'den daha büyüktür. 1. kat holü yerine banyo geldiği zaman bu değer 0.94 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşiklik değerini korumaktadır.

53 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konutta da depo, dükkân ve avlunun zemin katta konumlandığı görülmektedir. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır. Giriş kapısının yanı sıra bir veya birden fazla depo/dükkân kapısı olan diğer bir konuttur.

Şekil 4.36 53 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.37 53 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliği göstermektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

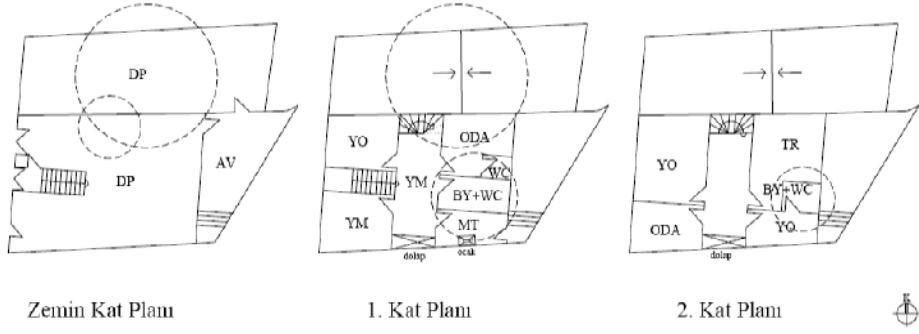
- Yaşama mekânı olarak kullanılan ve 1 katta mekânlara dağılımı sağlayan 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,594).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise avludur. (1,698). Dolayısıyla avlu sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.224'dur.
- Depo/dükkanın ise bütünleşme değeri 1,386'dır.

Yaşama, merdiven ve WC' nin farklılaşma derecesi 0,82'dir. Yaşama mekânı yerine avlu geldiği zaman bu değer 0.90 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşiklik değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,85'dir.

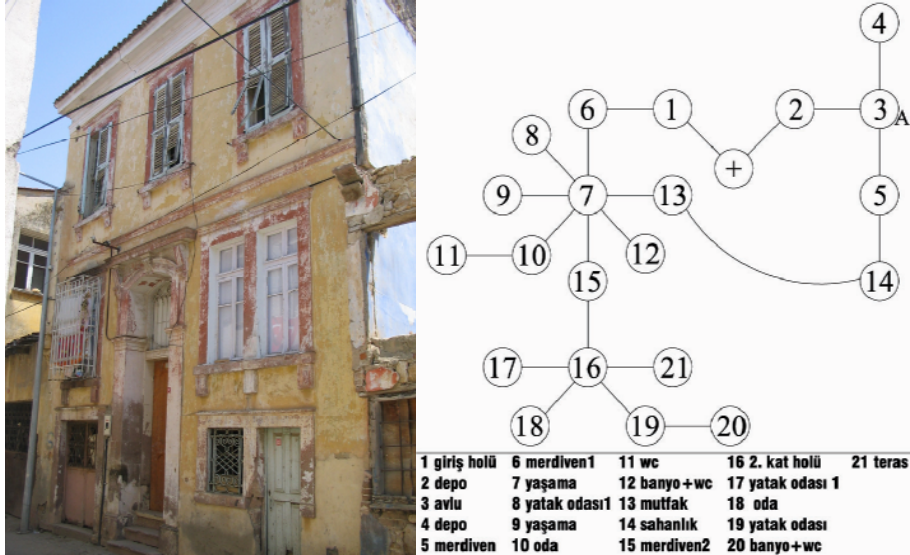
53 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde yapıya zemin katta depo eklenmiştir. Bu depoya geçiş avludan sağlanmaktadır. 1. katta ise ihtiyaç doğrultusunda mutfak hacmi ikiye bölünüp, banyo/WC yapılarak sorun

çözümlemiştir.

Şekil 4.38 53 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.39 53 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliğini korumaktadır.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Yaşama mekânı olarak kullanılan ve 1 katta mekânlara dağılımı sağlayan 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,623).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise depo1'dir (1,698).

- Yapıya sonradan eklenen depo sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşiklik değeri ise 1.248'dir
- Günümüzde depo olarak kullanılan depo/dükkanın ise bütünleşme değeri 1,313'dür.

Yaşama, merdiven ve WC' nin farklılaşma derecesi 0,72'dir. Yaşama mekânı yerine depo geldiği zaman bu değeri 0.85 olur. Yaşama mekânı sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşme değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,75'tir.

Çizelge 4.8 53 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	yaşama(giriş holü) 0,594	<	merdiven1 0,792	<	merdiven2 0,849	<	mutfak 0,905	<	depo 1,019	<	2. kat holü 1,047	<	yaşama1 1,075	=	yaşama2 1,075	<
DEĞİŞMİŞ	yaşama(giriş holü) 0,623	<	merdiven1 0,801	<	merdiven2 0,846	<	mutfak 0,890	<	oda 1,024	=	2. kat holü 1,024	<	yaşama1 1,068	=	yatak odası1 1,068	=
	giriş holü 1,103	<	sahanlık 1,188	<	depo/dükkan 1,386	<	merdiven 1,443	<	dış mekân 1,471	<	wc 1,500	<	yatak odası2 1,528	=	yatak odası3 1,528	=
	giriş holü 1,068	=	banyo+wc1 1,068	<	sahanlık 1,135	<	depo 1,313	<	merdiven 1,357	<	dış mekân 1,402	<	yatak odası3 1,424	<	wc 1,469	=
	teras 1,528	=	yatak odası1 1,528	<	avlu 1,698											
	yatak odası2 1,469	=	oda 1,469	=	teras 1,469	<	avlu 1,580	<	banyo+wc2 1,869	<	depo 1 2,025					

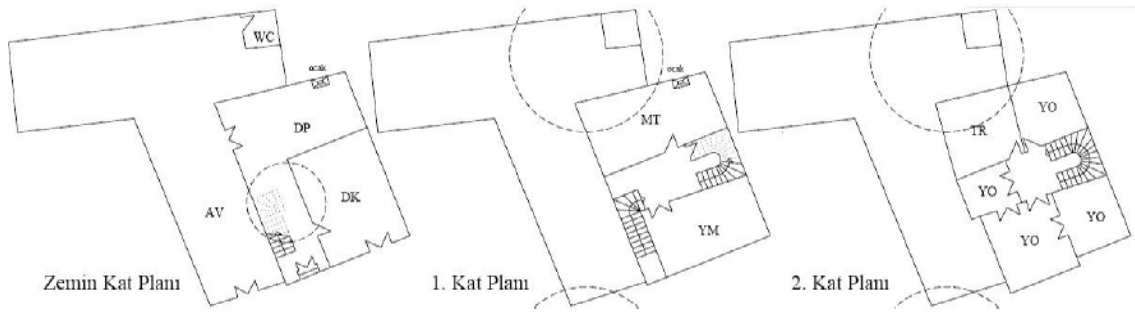
Çizelge 4.8'da görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Yapının ortalama bütünleşme değeri artmaktadır.
- Yaşama mekânı olarak kullanılan 1. kat holü, hem günümüz ve hem özgün kullanımda en bütünleşik mekândır.
- Özgün konut sisteminde avlu en yüksek bütünleşme değerini alırken sisteme sonradan eklenen depo günümüzde en yüksek değeri almaktadır.

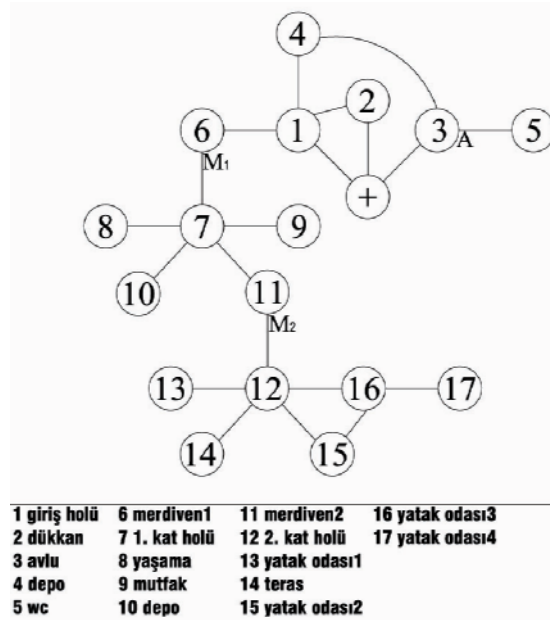
62 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konutta da depo, dükkân ve avlunun, zemin katta konumlandığı görülmektedir. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır.

Zemin kat iki veya daha fazla mekâna bölünmüştür. Sokak cephesine bakan mekânın dükkân, arkada kalan mekânların ise depo amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir (Gönül,2004).

Şekil 4.40 62 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.41 62 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliği göstermektedir.

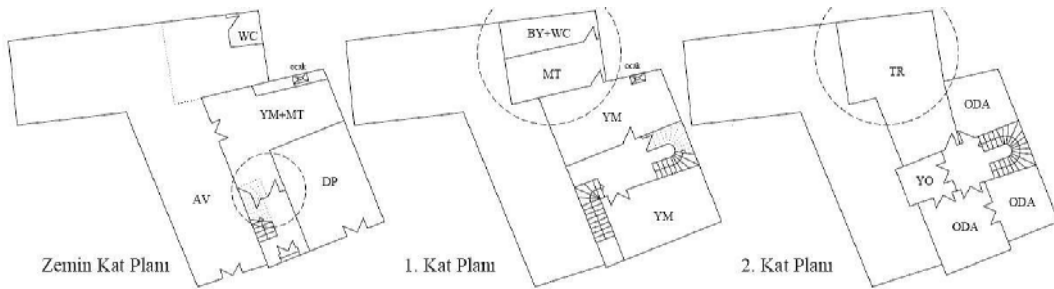
Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,807).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise WC' dir (2,327). Dolayısıyla avlu içinde konumlanan WC sistemde en ayrışık mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.420' dir.
- Avlunun bütünleşme değeri 1,830' dir.
- Dükkânın ise bütünleşme değeri 1,520' dir.

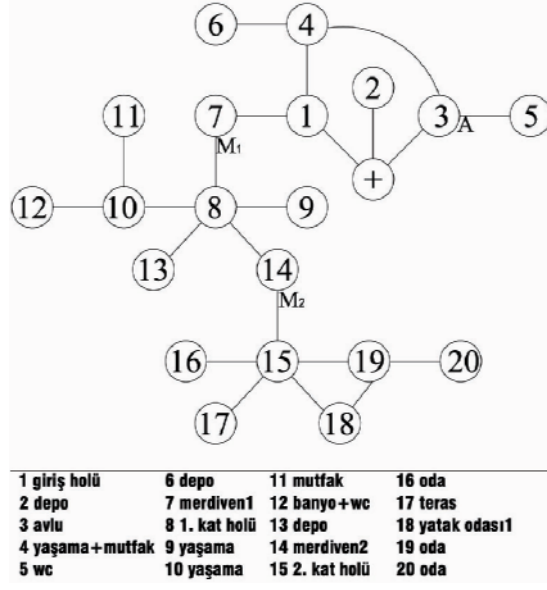
1. kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,87' dir. 1. kat holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0,93 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşme değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,79' dur.

62 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde giriş, mutfak+yaşamaya dönüştürülen depo mekânından ayrılarak giriş holü oluşturulmuştur. Bu depoya geçiş avludan sağlanmaktadır. 1. katta ise mutfak yaşama mekânına dönüştürülmüş, ayrı bir mutfak ve banyo+wc eklenmiştir.

Şekil 4.42 62 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.43 62 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliğini korumaktadır.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,789).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise WC' dir (2,153). Avlu içinde konumlanan wc en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.472'dir.
- Günümüzde sadece depo olarak kullanılan dükkânın ise bütünleşme değeri 1,842'dir.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,746' dır ve ortalama bütünleşme değerinden büyük olduğu için sistemde ayrışik konumlanmıştır.

1. kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,88'dir. 1. kat holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0.94 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşme değerini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,81'dir.

Çizelge 4.9 62 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

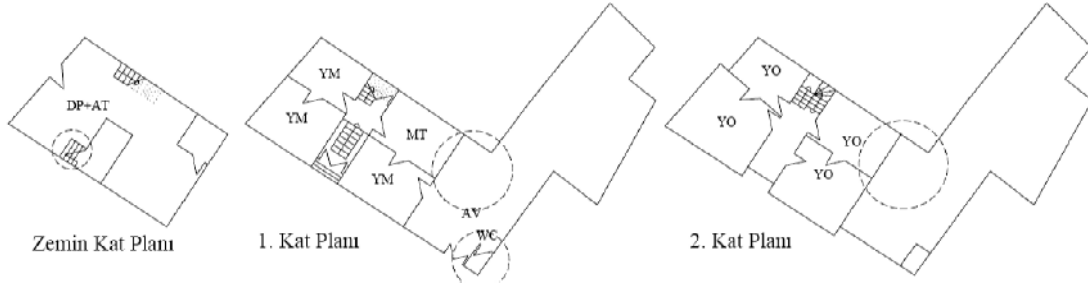
ÖZGÜN	1. kat holü 0,807	<	merdiven1 0,931	=	merdiven2 0,931	<	2. kat holü 1,024	<	giriş holü 1,117	<	mutfak 1,272	=	depo 1 1,272	=	yaşama 1,272	<
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,789	<	merdiven1 0,909	<	merdiven2 0,957	<	giriş holü 1,077	<	yaşama2 1,148	<	2. kat holü 1,172	<	depo 2 1,244	=	yaşama1 1,244	<
	dış mekân 1,458	<	depo 1,489	<	dükkan 1,520	=	yatak odası3 1,520	<	yatak odası2 1,551	<	yatak odası1 1,613	=	teras 1,613	<	avlu 1,830	<
	dış mekân 1,388	<	yşm+mutfak 1,435	<	oda2 1,555	=	mutfak 1,555	<	yatak odası1 1,579	<	oda1 1,627	=	teras 1,627	<	avlu 1,749	<
	yatak odası4 2,017	<	wc 2,327													
	depo1 1,842	=	depo 2 1,842	<	banyo+wc 2,010	=	oda3 2,010	<	wc 2,153							

Çizelge 4.9'da görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

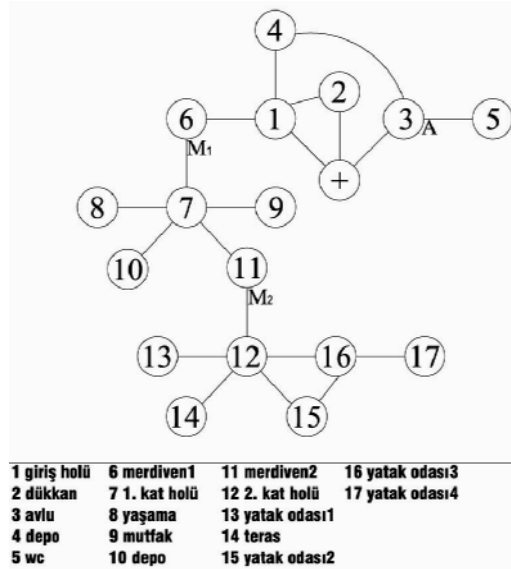
- Yapının ortalama bütünleşme değeri artmaktadır.
- Yaşama mekânı olarak kullanılan 1. kat holü, hem günümüz ve hem özgün kullanımda en bütünleşik mekândır.
- WC; hem günümüz ve hem özgün kullanımda en yüksek bütünleşme değerini alarak sistemdeki en ayrışik mekân olma özelliğini taşımaktadır.

63 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konutta zemin kattaki hacim depo ve dükkân olarak kullanılmıştır. Zemin kattan bu hacme bir giriş bulunduğu gibi 1. kattan yapıya ayrı biri avludan iki ayrı giriş daha bulunmaktadır. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır.

Şekil 4.44 63 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.45 63 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliği göstermektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

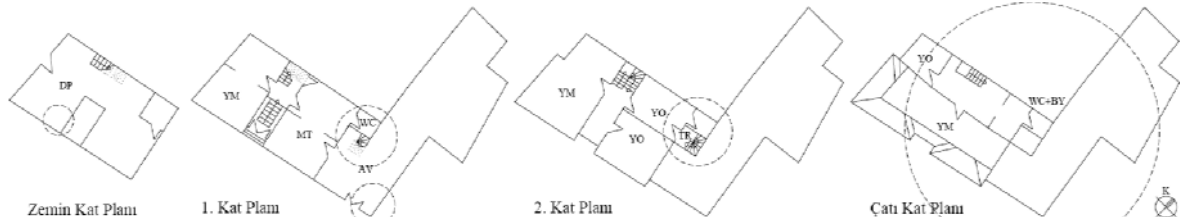
- 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,579).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise WC' dir (2,092). Dolayısıyla avlu içinde konumlanan WC sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.244'tür.

- Avlunun bütünleşme değeri 1,647'dir ve yapının ortalama bütünleşme değerinin altındadır; dolayısıyla sistemde ayrışıktır.
- Dükkânın ise bütünleşme değeri 1,024'tür ve yapının ortalama bütünleşme değerinin altındadır ve sistemde bütünleşik bir özellik sergilemektedir.

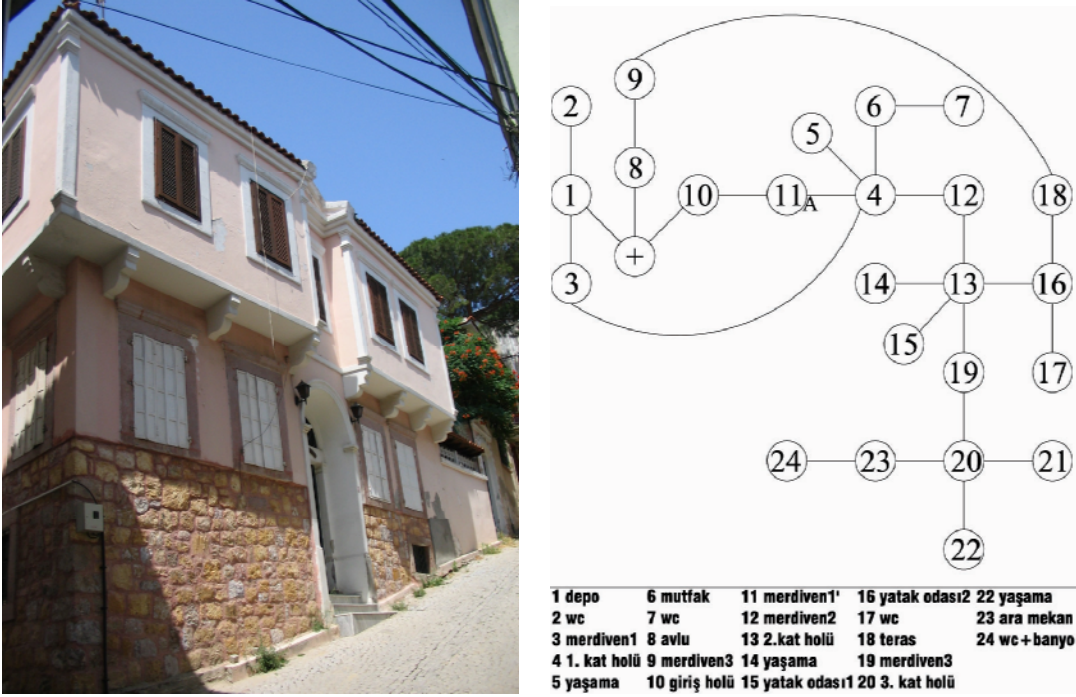
1. kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,79'dur. 1. kat holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0.90 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkene değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkene değeri ise 0.71'dir.

63 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde avlu içindeki WC iptal edilmiştir ve 1. kata ayrı bir mekân olarak eklenmiştir. Birinci katta bulunan avludan ikinci kata ulaşım için bir merdiven ve ayrıca yapıya bir de çatı katı eklenmiştir ve incelenen konutlar dâhilinde 3. kat planı olan tek örnektir.

Şekil 4.46 63 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.47 63 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği, halkalılık özelliğinde artış gözlenmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en bütünleşik mekândır (0,779).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise çatı katında bulunan WC+banyo'dur (2,101) ve sistemde en ayrışık mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.338'dir.
- Günümüzde sadece depo olarak kullanılan depo/atölyenin ise bütünleşme değeri 1,322'dir.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,431'dir.

1.kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,88'dir. 1. kat holü yerine WC+banyo geldiği zaman bu değer 0.97 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma

etkeni değeri ise 0,81'dir.

Çizelge 4.10 63 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

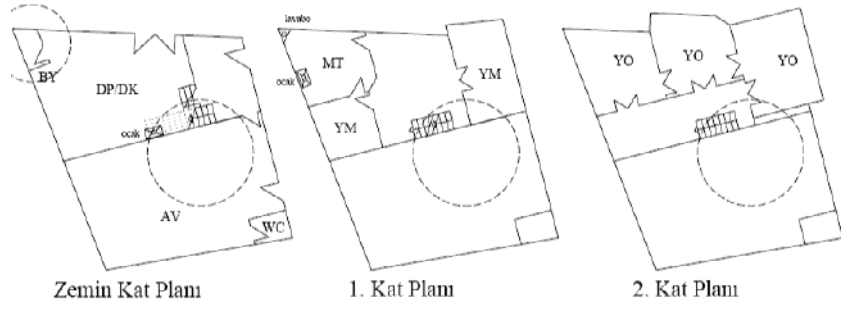
ÖZGÜN	1. kat holü 0,579	<	merdiven2 0,801	=	merdiven1 0,801	<	mutfak 0,890	<	merdiven1* 0,935	<	yaşama1 1,001	=	yaşama2 1,001	<	depo/atölye 1,024	=
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,779	<	merdiven2 0,833	<	merdiven1 0,888	<	yatak odası2 1,014	<	merdiven3 1,033	<	merdiven1* 1,159	<	yaşama2 1,196	=	yatak odası1 1,196	=
	depo2 1,024	<	2. kat holü 1,068	<	giriş holü1* 1,157	<	yaşama3 1,246	<	dış mekân 1,380	<	merdiven 1,424	<	wc 1,469	<	yatak odası1 1,491	=
	teraz 1,196	<	merdiven1 1,214	<	mutfak 1,268	<	yaşama1 1,304	=	2. kat holü 1,304	<	depo 1,322	<	giriş holü 1,359	<	merdiven* 1,377	<
	yatak odası2 1,491	=	yatak odası3 1,491	=	yatak odası4 1,491	<	avlu 1,647	<	depo1 1,869	<	wc 2,092					
	avlu 1,431	=	banyo+wc1 1,431	<	dış mekân 1,486	<	wc2 1,685	=	ara mekân 1,685	<	yatak odası3 1,721	=	yaşama3 1,721	<	wc1 1,739	<
	banyo+wc2 2,101															

Çizelge 4.10'de görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

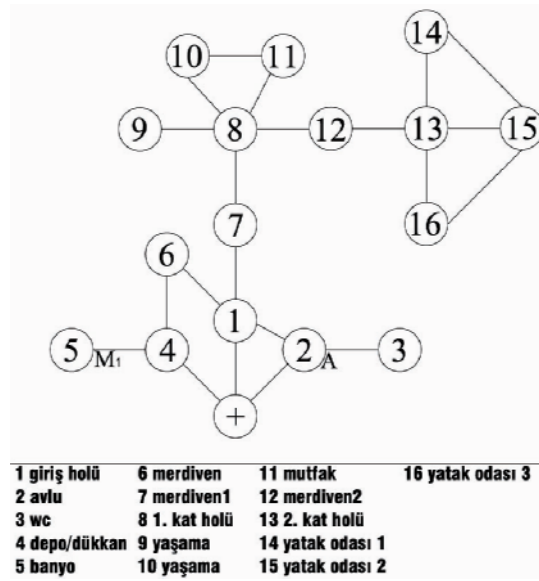
- Yapının ortalama bütünleşme değeri artmaktadır.
- Yaşama mekânı olarak kullanılan 1. kat holü, hem günümüz ve hem özgün kullanımda en bütünleşik mekândır.
- Özgün planda zemin katta bulunan WC en ayrışik mekân olma özelliğini taşıırken, günümüzde sonradan eklenen çatı katında bulunan banyo+WC mekânı en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve sistemdeki en ayrışik mekân olma özelliğini sergilemektedir.

74 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Çalışma alanı içindeki en eski tarihli konuttur. Bu konut planında da zemin katta depo/dükkân ve avlu bulunmaktadır. 1. katta yaşama mekânları, 2. katta ise yatak odaları bulunmaktadır.

Şekil 4.48 74 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.49 74 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliği göstermektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olmuştur (0,820).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise banyodur (2,152); depo/dükkan içinde konumlanan banyo sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.410'tür.
- Avlunun bütünleşme değeri 1,298' dir ve yapının ortalama bütünleşme değeri altında

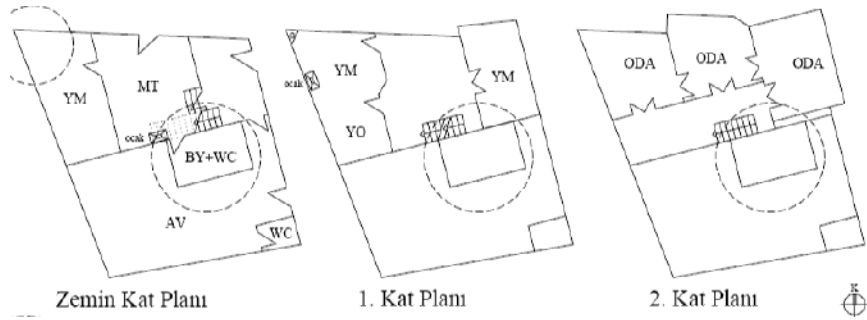
olduğu için sistem içinde bütünlüktür.

- Dükkânın ise bütünlüme değeri 1,639'tür ve yapının ortalama bütünlüme değerinden fazla olduğu için sistem içinde ayrıdır.

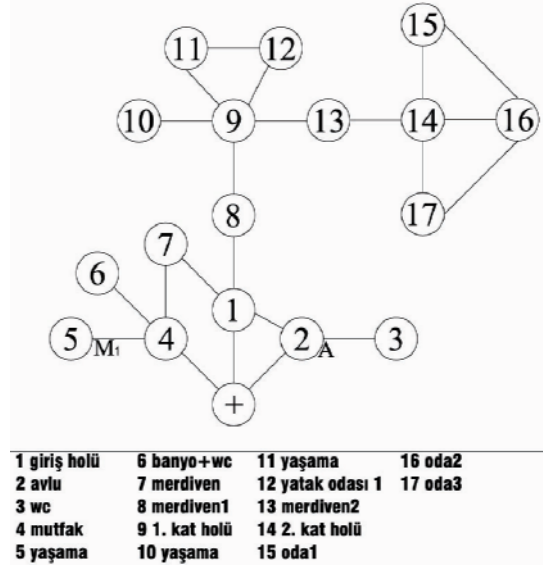
1.kat holü, yaşama ve dükkânın farklılaşma derecesi 0,91'dir. 1. kat holü yerine banyo geldiği zaman bu değer 0.95 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünlüklük olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0.83'tür.

74 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Adaptasyon sürecinin ikinci döneminde, değişikliklerin hızla arttığı konutlardan biridir. Çalışma alanı içindeki en eski tarihli bu konuttaki değişiklikler, 1970 sonralarına tarihlenmektedir. Konutta iki kuşak ailenin bir arada yaşamaya başlamasıyla, zemin kattaki özgün depo ve/veya dükkân mekânı bölünerek, mutfak ve yaşama amaçlı kullanılmaya başlamıştır. Depo kapısından girişte köşede yer alan özgün banyo kaldırılmıştır. Avluya taşan, bugünkü mutfak mekânının içinden kullanılan, banyo ve wc bu tarihte ilave edilmiştir. Avluda yer alan özgün wc korunmakta, ancak kullanılmamaktadır. Birinci kattaki özgün mutfak, yaşama amaçlı kullanılmaya başlamıştır. Buradan geçilen özgün yaşama mekânı da, yatak odası olarak kullanılmaktadır. İkinci kat özgün konumdadır (Gönül,2004).

Şekil 4.50 74 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.51 74 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği halkalılık özelliğini korumaktadır.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holüyle beraber merdiven en bütünleşik mekândır (0,869).
- En yüksek bütünleşiklik değerini alan mekân ise zemin kata eklenen wc+banyo ve yaşama1 mekânıdır (2,101); dolayısıyla sistemde en ayırışık mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri 1.431'dir.
- Günümüzde depo olarak kullanılan depo/atölyenin ise bütünleşme değeri 1,322'dir.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,986'dır ve yapının ortalama bütünleşme değerinden büyüktür.

1. kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,86'dir. 1. kat holü yerine WC+banyo geldiği zaman bu değer 0,95 olur. 1. kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,87'dir.

Çizelge 4.11 74 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

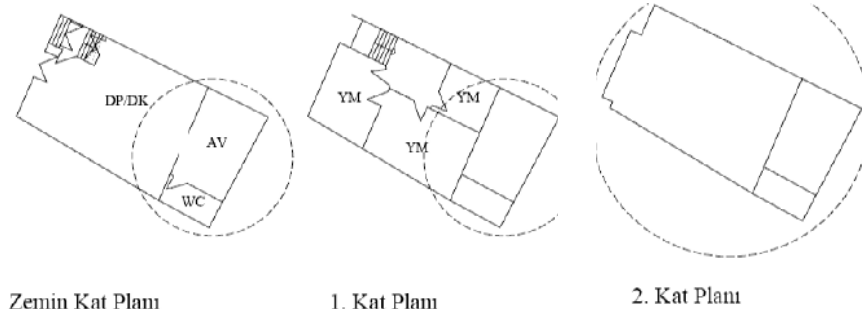
ÖZGÜN	1. kat holü 0,620	<	merdiven1 0,854	<	giriş holü 0,956	<	merdiven2 1,059	<	dış mekân 1,264	<	mutfak 1,298	=	yaşama2 1,298	=	avlu 1,298	<
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,869	=	merdiven1 0,869	<	giriş holü 0,931	<	merdiven2 1,117	<	dış mekân 1,179	<	merdiven 1,241	=	avlu 1,241	<	yatak odası1 1,334	=
	merdiven 1,332	=	yaşama1 1,332	<	2. kat holü 1,366	<	depo/dükkan 1,639	<	yatak odası2 1,810	=	wc 1,810	<	yatak odası3 1,844	=	yatak odası1 1,844	<
	yaşama3 1,334	<	yaşama2 1,365	<	2. kat holü 1,427	<	mutfak 1,487	<	wc 1,723	<	oda2 1,862	<	oda1 1,893	=	oda3 1,893	<
	banyo 2,152															
	yasama1 1,986	=	banyo+wc 1,986													

Çizelge 4.11'de görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

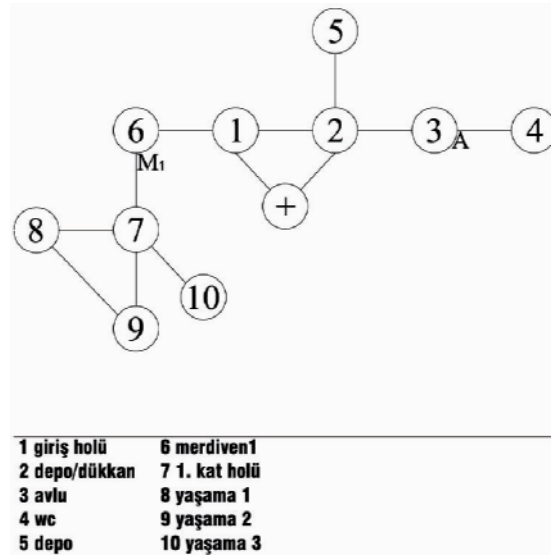
- Yapının ortalama bütünleşme değeri az da olsa artış göstermektedir.
- 1. kat holü özgün kullanımda en bütünleşik mekân olma özelliğindeyken, günümüzde birinci kat holü ikinci kat merdiveniyle aynı değeri almaktadır ve sistemde en bütünleşik mekânlardır.
- Özgün planda zemin katta bulunan banyo en ayrışik mekân olma özelliğini taşıırken, günümüzde özgün banyo kullanımı iptal edilmiştir; ancak zemin kata sonradan eklenen banyo+WC mekânı en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve sistemdeki en ayrışik mekân olma özelliğindedir.

76 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Bu konut planında da zemin katta depo/dükkan ve avlu, birinci katta ise yaşama mekânları bulunmaktadır. İkinci kat planının özgün planda boş ifade edilmesindeki neden, 1944 depreminden sonra ikinci katın yıkılmasıdır. Diğer özgün konut planlarında olduğu gibi ikinci katta yatak odaları konumlanmış olabilir.

Şekil 4.52 76 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.53 76 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğine bakıldığında yığılmalardan birinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

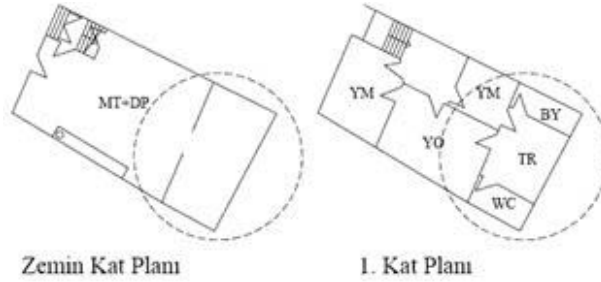
- 1. kat holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olmuştur (0,829).
- En yüksek bütünleşme değerini alan mekân ise WC' dir (2,185); avlu içinde konumlanan WC sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.424'tür.

- Avlunun bütünleşme değeri 1,507'dir ve yapının ortalama bütünleşme değerinden fazla olduğu için sistem içinde ayrıdır.
- Dükkânın ise bütünleşme değeri 0,979'dur ve yapının ortalama bütünleşme değerinin altında olduğu için sistem içinde bütünleşiktir.

Giriş holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,88'dir. Giriş holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0.97 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,82'dir.

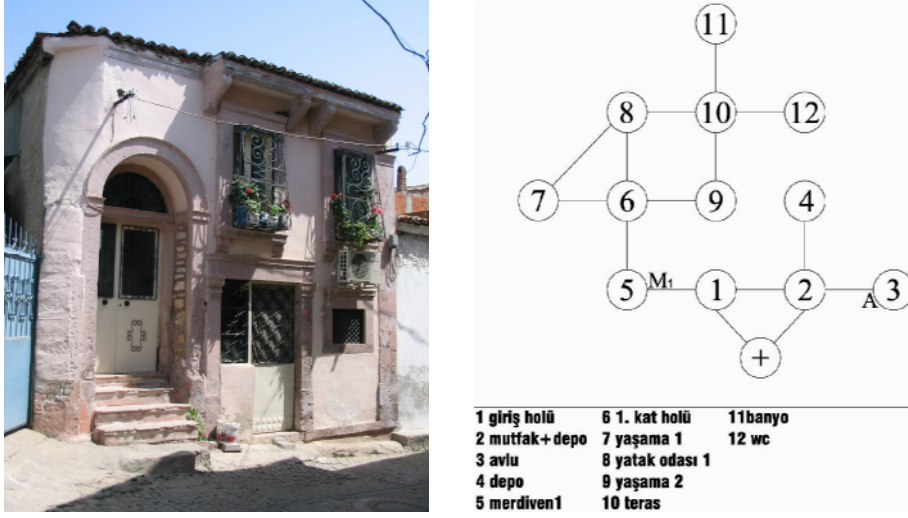
76 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüz planına bakıldığında zemin kat kullanımında değişiklikler görülmektedir. Özgün planda depo/dükkân olarak kullanılan mekân mutfak ve depo olarak kullanım değiştirmiştir. Hatta yasa dışı bir uygulama ile, çalışma alanı içindeki 76 envanter nolu konutta mekân kazanmak düşüncesiyle avlu iptal edilerek, zemin kata kapalı mekân, birinci kata ise yeni teras mekânı ilave edilmiştir (Gönül,2004). Yaşama mekânından ve yatak odasından geçiş açılan terasa banyo ve Wc' de eklenmiştir. Deprem sonrası konutta onarım yapılmadığı, özgün halinde 2,5 katlı olan konutun, bugün üst katının olmadığı gözlenmiştir (Gönül,2004).

Şekil 4.54 76 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Günümüzde planın geçiş grafiğine bakıldığında halkaların arttığı görülmüştür.

Şekil 4.55 76 no'lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- 1. kat holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır (0,878).
- Avlu en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,031) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1,444'tür.
- Özgün planda dükkân olan mutfak/deponun bütünleşme değeri ise 1,427'dir.

Giriş holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,86'dir. Giriş holü yerine depo geldiği zaman bu değer 0.97 olur. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,87'dir.

Çizelge 4.12 76 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

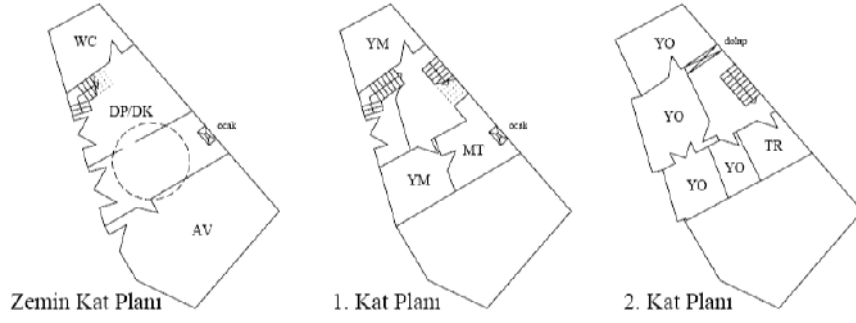
ÖZGÜN	giriş holü 0,829	< merdiven1 0,904	< depo/dükkan 0,979	< 1. kat holü 1,130	< dış mekân 1,205	< avlu 1,507	< depo 1,657	< yaşama1 1,733	=
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,878	< merdiven1 0,933	< giriş holü 1,098	= yatak odası1 1,098	< yaşama2 1,153	< yaşama1 1,263	< teras 1,372	< mtfk+depo 1,427	<
	yaşama2 1,733	< yaşama3 1,808	< wc 2,185						
	dış mekân 1,537	< wc 1,976	= banyo 1,976	< avlu 2,031					

Çizelge 4.12'te görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde, özgün ikinci kat planı bilinmediği için en ayrışik mekâna dair kesin bir sonuç elde etmek mümkün olmamakla beraber, eldeki verilerin kıyaslaması şu şekildedir:

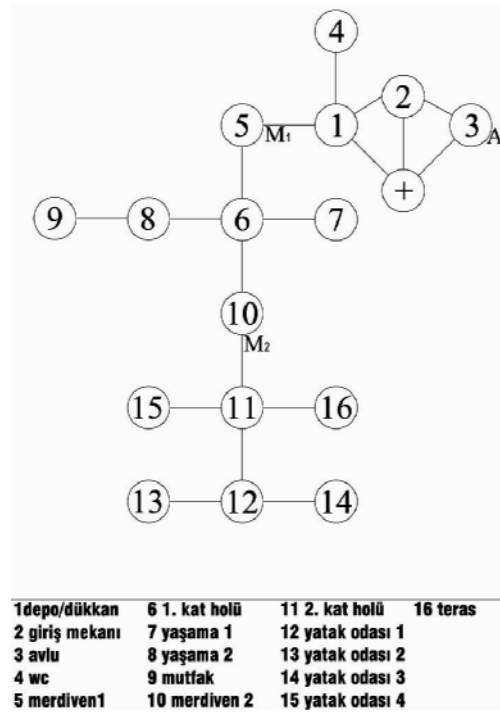
- Yapının ortalama bütünleşme değeri az da olsa artış göstermektedir.
- Özgün planda giriş holü en düşük bütünleşme değerini almıştır; ancak günümüz planında birinci kat holü en düşük bütünleşme değerini almıştır ve sistemdeki en bütünleşik mekândır.
- Özgün planda zemin katta bulunan WC en ayrışik mekân olma özelliğini taşıırken, günümüzde avlu sistemdeki en ayrışik mekân olma özelliğini taşımaktadır.

77 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

77 no'lu konutun biri avludan olmak üzere üç ayrı girişi bulunmaktadır. 1. katlara ulaşan merdiven dükkân için konumlanmakta, diğer giriş ise avlu ve dükkân arasında bir geçiş mekânıdır ve bu ara mekânda ocak bulunmaktadır; ancak ana mutfak birinci katta yer alır. Özgün diğer konutlar gibi giriş katta depo/dükân, avlu ve WC bulunmakta, birinci katta yaşama mekânları, ikinci katta ise yatak odaları bulunmaktadır. İkinci katta bir de teras bulunmaktadır.

Şekil 4.56 77 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.57 77 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiği dallı tiptir. Yapıya girişteki mekânlardan birbirine geçişlerin olması halka oluşturmaktadır.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

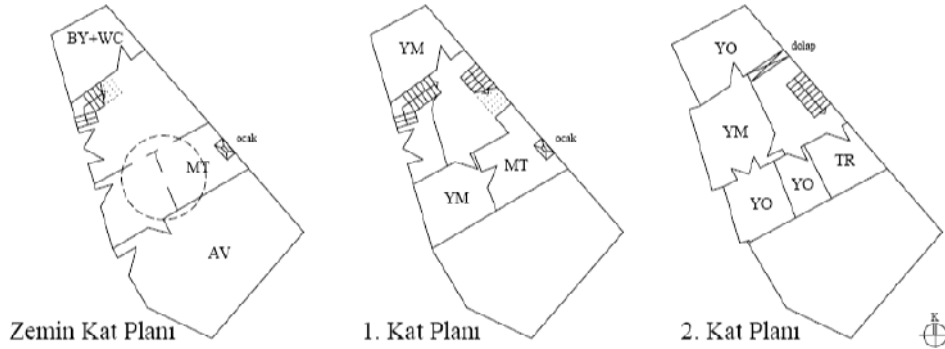
- Birinci kat holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır (0,820).

- Birinci kat merdiveni (0,990)ve ikinci kat merdiveni (0,922) birinci kat holünden sonra en bütünleşik mekânlardır.
- Avlu en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,117) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.479'tür.
- Depo/dükkan 1,195 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden yüksek olduğu için dükkan sistemde ayrışıktır.

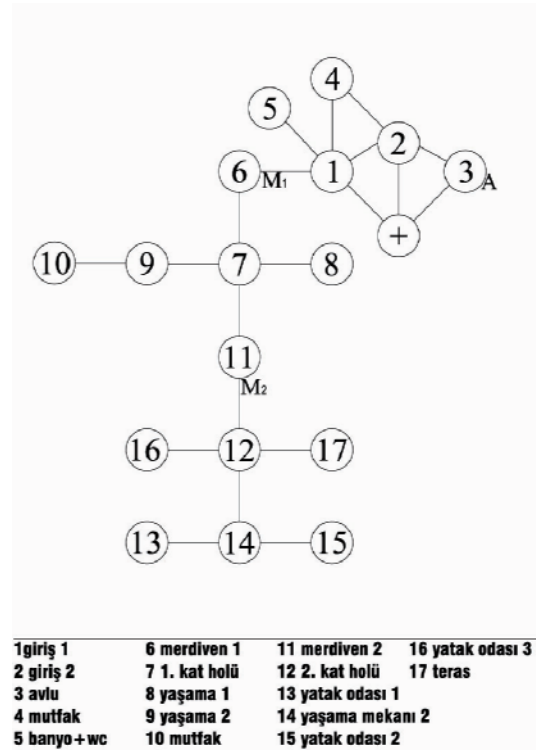
Birinci kat holü, yaşama ve mutfağın farklılaşma derecesi 0,89'dir. Birinci kat holü yerine avlu geldiği zaman bu değer 0.96 olmaktadır. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,83'dir.

77 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Özgün planda dış mekândan girişi bulunan ara mekân hacmi ikiye bölünerek ayrı bir giriş mekânı oluşturulmuştur ve avluya geçiş bu mekândan sağlanmaktadır. Diğer mekân mutfak olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.58 77 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.59 77 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde halkaların arttığı görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Birinci kat holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır (0,807).
- Birinci kat merdiveni ve ikinci kat merdiveni aynı ve en düşük bütünleşme değerini almıştır (0,931) ve birinci kat holünden sonra en bütünleşik mekânlardır.
- Yatak odası1 ve yatak odası2 aynı ve en yüksek bütünleşme değerini almıştır (1,986) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.444'tür.
- Özgün planda depo/dükkân olan giriş1 1,117 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer ikinci kat holünün aldığı bütünleşme değeriyle aynıdır.

- Avlunun bütünleşme değeri 1,955 tir ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden fazla olduğu için sistemde ayrıdır.

Birinci kat holü, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,85'tir. Birinci kat holü yerine yatak odası1 geldiği zaman bu değer 0.96 olmaktadır. Giriş holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için giriş holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,85'tir.

Çizelge 4.13 77 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

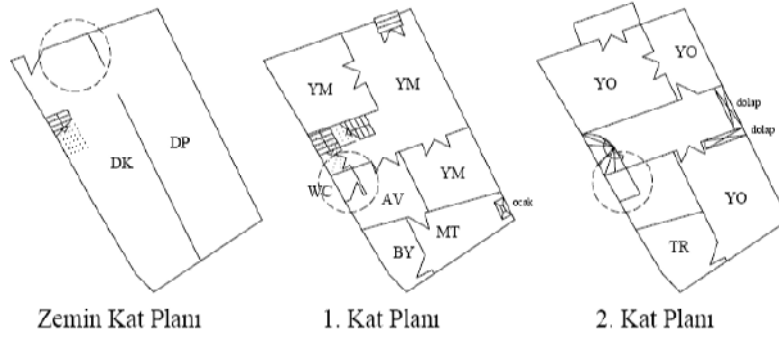
ÖZGÜN	1. kat holü 0,820	<	merdiven2 0,922	<	merdiven1 0,990	<	2. kat holü 1,093	<	depo/dükkan 1,195	<	yaşama2 1,264	<	yaşama1 1,332	<	yatak odası1 1,469	<
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,807	<	merdiven1 0,931	=	merdiven2 0,931	<	giris1 1,117	=	2. kat holü 1,117	<	yaşama2 1,241	<	yaşama1 1,303	<	giris2 1,489	=
	teras 1,605	=	yatak odası4 1,605	<	giris 1,639	=	dış mekân 1,639	<	wc 1,742	<	mutfak 1,776	<	yatak odası2 1,947	<	yatak odası3 1,981	<
	yaşama3 1,489	<	dış mekân 1,520	<	mutfak1 1,551	<	banyo+wc 1,613	=	yatak odası3 1,613	=	teras 1,613	<	mutfak2 1,737	<	avlu 1,955	<
	avlu 2,117															
	yatak odası2 1,986	=	yatak odası1 1,986													

Çizelge 4.13'te görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

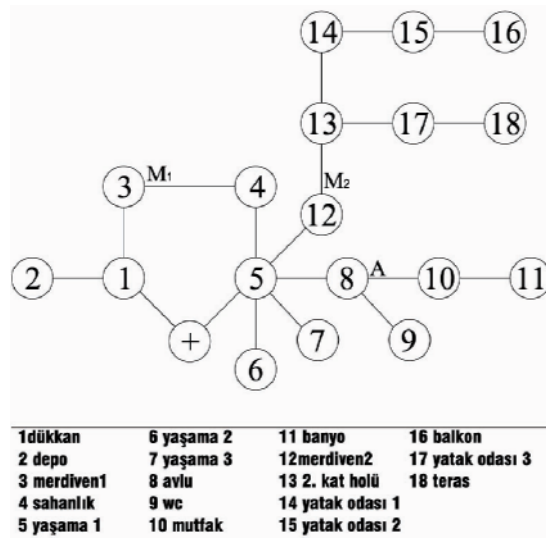
- Yapının ortalama bütünleşme değeri az da olsa artış göstermektedir.
- Birinci kat holü, hem özgün hem de günümüz biçiminde en düşük bütünleşme değerini almaktadır ve sistemdeki en bütünleşik mekân olma özelliğini göstermektedir.
- Özgün planda avlu en ayrı mekân olma özelliğini taşıırken, günümüzde yatak odaları sistemdeki en ayrı mekân olma özelliğini göstermektedir.

81 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Zemin kat planında sadece depo bulunmaktadır ve depo ayrı mekândır. Birinci kata ulaşım, dükkân içinden çıkılan bir merdivenle sağlanabilmektedir; ayrıca dışarıdan birinci kata ayrı bir giriş de mevcuttur. Avlu ve yaşama mekânları birinci katta, yatak odaları ve teras ise ikinci katta yer alır.

Şekil 4.60 81 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.61 81 no' lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Yaşama mekânı olarak kullanılan birinci katta bulunan giriş holü en düşük bütünleşme

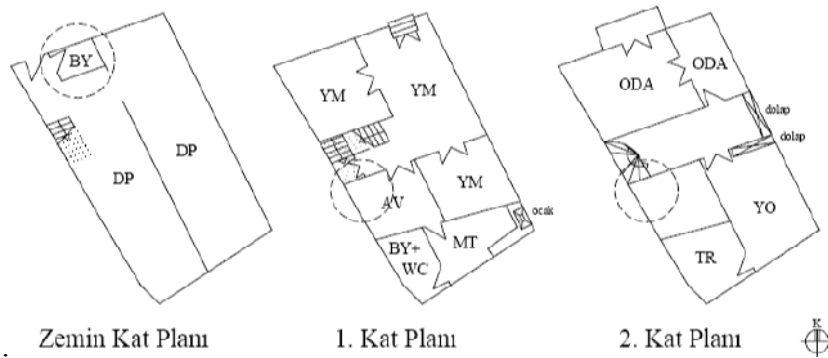
değerini alarak en bütünleşik mekândır (0,651).

- İkinci kat merdiveni 0,931 bütünleşme değerini almıştır ve yaşama mekânı 1 den sonra en bütünleşik mekândır.
- Balkon en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,264) ve sistemde en ayrışık mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.346'dır.
- Dükkân 1,330 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değeri altında olduğu için sistemde bütünleşiktir.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 0,962'dir ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değeri altında olduğu için sistemde bütünleşiktir.

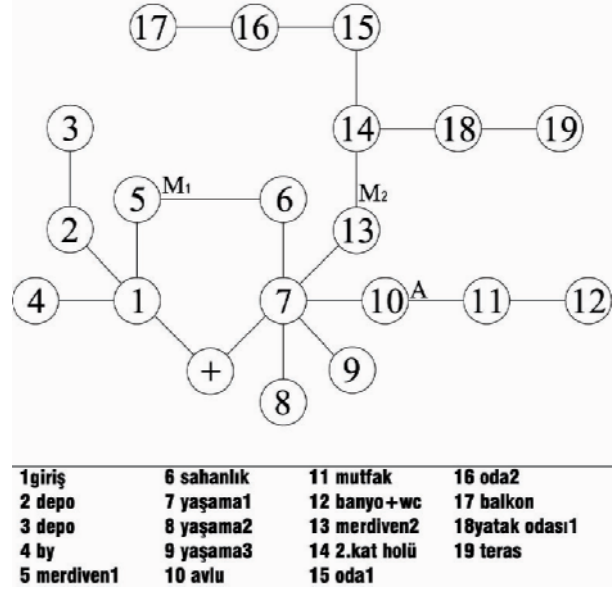
Yaşama mekânı1, depo ve mutfağın farklılaşma derecesi 0,81'dir. Yaşama mekânı1 yerine balkon geldiği zaman bu değer 0,95 olmaktadır. Yaşama mekânı1 sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için yaşama mekânı1 bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,72'dir.

81 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Günümüzde dükkân, depo olarak kullanılmaktadır ve hacim içine bir de banyo eklenmiştir. Birinci katta bulunan avludaki WC kullanımı iptal edilmiştir

Şekil 4.62 81 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.63 81 no' lukonut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Yaşama mekânı olarak kullanılan birinci katta bulunan giriş holü en düşük bütünleşme değerini alarak en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır (0,702).
- İkinci kat merdiveni 0,858 bütünleşme değerini almıştır ve yaşama mekânı 1 den sonra en bütünleşik mekân olma özelliğini korumaktadır.
- Balkon en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,313) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1.406'dır.
- Özgün halinde dükkân olarak kullanılan depo ise 1,585 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden büyük olduğu için sistemde ayrışıktır.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,066'dır ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değeri altında olduğu için sistemde bütünleşiktir.

Yaşama mekânı1, oda2 ve avlunun farklılaşma derecesi 0,81'dir. Yaşama mekânı1 yerine balkon geldiği zaman bu değer 0,89 olmaktadır. Yaşama mekânı1 sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için yaşama mekânı1 bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,75'tir.

Çizelge 4.14 81 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

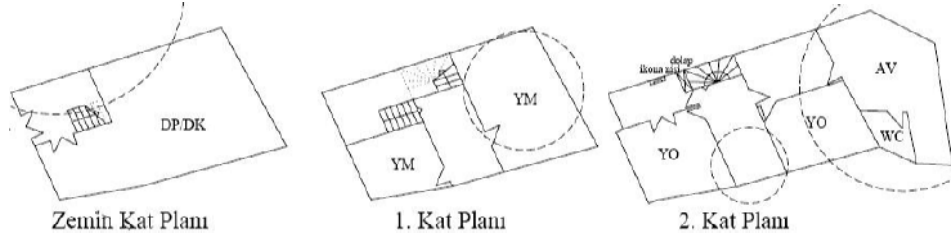
ÖZGÜN	yaşama(girişholü) 0,651	<	merdiven2 0,792	<	avlu 0,962	<	dış mekân 0,990	=	2. kat holü 0,990	<	sahanlık 1,019	<	yaşama3 1,132	yaşama2 1,132	<	
DEĞİŞMİŞ	yaşama(girişholü) 0,702	<	merdiven2 0,858	<	dış mekân 0,936	<	sahanlık 1,014	<	2. kat holü 1,066	=	avlu 1,066	<	yaşama2 1,170	=	giriş holü 1,170	=
	dükkan 1,330	<	yatak odası1 1,358	=	merdiven1 1,358	<	mutfak 1,386	<	yatak odası3 1,415	<	wc 1,443	<	yatak odası2 1,783	<	depo 1,811	<
	yaşama3 1,170	<	merdiven1 1,248	<	oda1 1,429	<	mutfak 1,481	=	yatak odası1 1,481	<	depo 1,585	<	banyo 1,637	<	oda2 1,845	<
	banyo 1,867	<	teras 1,896	<	balkon 2,264											
	teras 1,949	=	banyo+wc 1,949	<	depo 2,053	<	balkon 2,313									

Çizelge 4.14'te görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

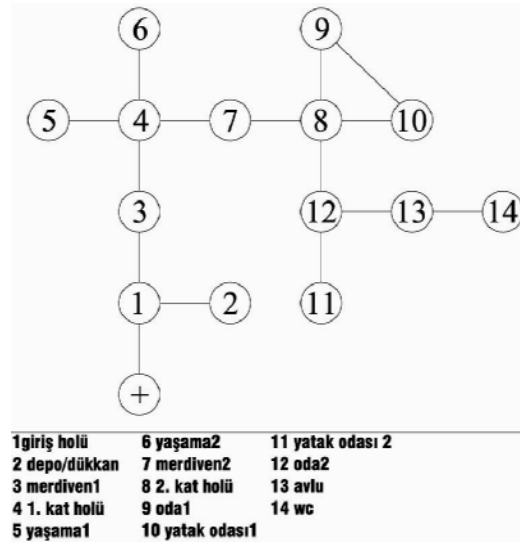
- Yapının ortalama bütünleşme değeri az da olsa artış göstermektedir.
- Yaşama mekânı olarak kullanılan giriş holü, hem özgün hem de günümüz kullanımında en düşük bütünleşme değerini almaktadır ve en bütünleşik mekân olma özelliğini göstermektedir.
- Balkon, hem özgün hem de günümüz kullanımında en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve en ayrışik mekân olma özelliğini göstermektedir.

86 no'lu Özgün Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Zemin kat planında sadece dükkân/depo bulunmaktadır. Birinci kata ulaşım, giriş holünden bir merdivenle sağlanmaktadır. Avlu ikinci katta bulunmaktadır ve WC yatak odalarının da bulunduğu bu katta yer almaktadır.

Şekil 4.64 86 no'lu özgün konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.65 86 no'lu özgün konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde yığılmalardan birinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

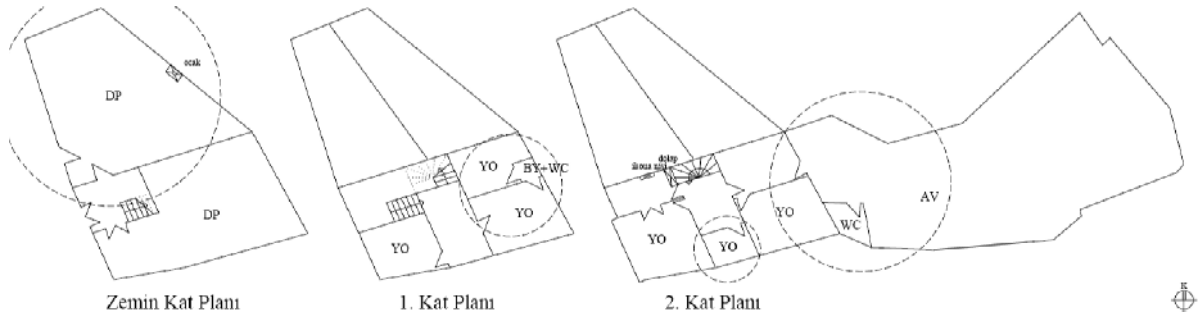
- İkinci kat merdiveni en düşük bütünleşme değerini almıştır ve en bütünleşik mekândır (0,891).
- Birinci kat holü ve ikinci kat holü aynı bütünleşme değerini almıştır (0,933) ve ikinci kat merdiveninden sonra en bütünleşik mekânlardır.
- WC en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,249) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1,516'dır.

- Depo/dükkan 2,164 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer dış mekân bütünleşme değeriyle aynıdır; ayrıca WC' den sonra sistemde en ayrışık mekândır.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,697' dir ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden fazla olduğu için sistemde ayrışiktir.

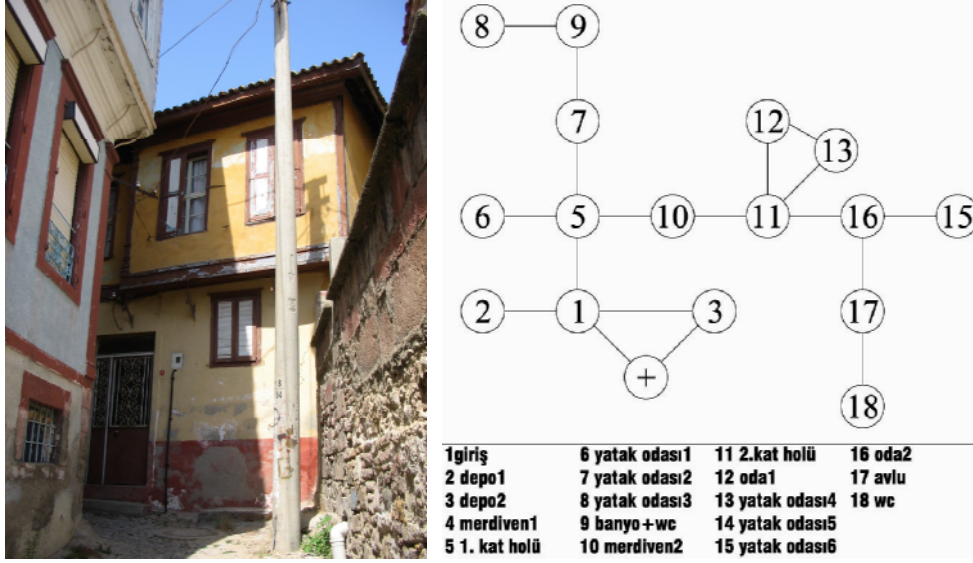
İkinci kat merdiveni, yaşama ve avlunun farklılaşma derecesi 0,92'dir. İkinci kat merdiveni yerine WC geldiği zaman bu değer 0.96 olmaktadır. İkinci kat merdiveni sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için ikinci kat merdiveni bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,84'tür.

86 no'lu Değişmiş Konut Planının Mekân Dizim Analizi

Zemin kat planında yer alan dükkan/depo günümüzde sadece depo işlevli kullanılmaktadır ve bitişik parsel yapıya depo olarak eklenmiştir. Birinci katta bulunan yaşama mekânları yatak odası olarak kullanım değiştirmiş, yaşama mekânlarından birisi iki hacme bölünerek birde banyo eklenmiştir. İkinci kat holüne ise üçüncü bir yatak odası eklenmiştir. Avlu ise büyüme göstermektedir.

Şekil 4.66 76 no'lu değişmiş konut planı (Gönül, 2004)

Şekil 4.67 86 no' lu konut ve değişmiş konut planına ait geçiş grafiği

Planın geçiş grafiğinde yığılmalardan birinde halkalılık özelliği görülmektedir.

Mekânlara ait bütünleşme değerleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Birinci kat holü en düşük bütünleşme değerini almıştır ve en bütünleşik mekândır (0,821).
- İkinci kat merdiveni 0,849 bütünleşme değeriyle birinci kat holünden sonra en bütünleşik mekândır.
- WC en yüksek bütünleşme değerini almıştır (2,150) ve sistemde en ayrışik mekândır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri ise 1,474'tür.
- Özgün planda depo/dükkan olan depo1 ise 1,867 bütünleşme değerini almıştır ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden büyüktür ve sistemde ayrışıktır.
- Avlunun bütünleşme değeri ise 1,698'dir ve bu değer yapının ortalama bütünleşme değerinden fazla olduğu için sistemde ayrışıktır.

Birinci kat holü, oda1 ve avlunun farklılaşma derecesi 0,90'dır. Birinci kat holü yerine WC geldiği zaman bu değer 0.96 olmaktadır. Birinci kat holü sistemden ayrıldığı zaman farklılaşma etkeni değeri arttığı için birinci kat holü bütünleşik olma özelliğini korumaktadır. Yapının

ortalama farklılaşma etkeni değeri ise 0,83'tür.

Çizelge 4.15 86 no'lu özgün ve değişmiş konutlara ait bütünleşme değerleri

ÖZGÜN	merdiven2 0,891	<	2. kat holü 0,933	=	1. kat holü 0,933	<	oda2 1,230	=	merdiven1 1,230	<	yatak odası1 1,443	=	oda1 1,443	<	yaşama2 1,241	<
DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,823	<	merdiven2 0,849	<	2. kat holü 0,934	<	merdiven1 1,075	<	yatak odası2 1,118	<	yatak odası1 1,302	<	oda2 1,330	<	oda1 1,386	=
	yaşama1 1,485	=	giriş holü 1,485	<	avlu 1,612	<	yatak odası2 1,697	<	depo/dükkan 2,164	=	dış mekân 2,164	<	wc 2,249			
	giriş holü 1,386	<	yatak odası5 1,415	<	yatak odası4 1,443	<	banyo+wc 1,613	<	avlu 1,698	<	yatak odası6 1,783	<	depo2 1,839	=	dış mekân 1,839	<
	depo1 1,867	<	yatak odası3 2,094	<	wc 2,150											

Çizelge 4.15'da görülen bütünleşme değerleri göz önünde bulundurularak günümüz planı, özgün plan esas alınarak değerlendirildiğinde;

- Günümüzde yapının ortalama bütünleşme değeri azalmaktadır.
- Özgün kullanımda en düşük bütünleşme değerini alarak sistemdeki en bütünleşik mekân olma özelliğini ikinci kat merdiveni gösterirken, günümüz kullanımında bu özelliği gösteren mekân birinci kat holüdür.
- WC, hem özgün hem de günümüz kullanımında en yüksek bütünleşme değerini almaktadır ve en ayrışik mekân olma özelliğini göstermektedir.

4.4 Mekân Dizimi İle Analiz Edilen Ayvalık Konutları

Çalışma kapsamında analizi yapılan 17 adet konut, özgün ve günümüz biçimleriyle değerlendirilmiştir. Konutlardan ikisinin özgün ve günümüz planlarına ait geçiş grafikleri aynıdır; dolayısıyla Mekân Dizim analiziyle incelenen konut sayısı 32'dir. Ele alınan örnekler hem avlu hem dükkâna sahip konutlardır ve 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl'a aittir.

Çizelge 4.16 Ayvalık konutlarının yapım tarihleri, kat sayısı, özgün ve günümüz fonksiyonları

	Envanter no	Yapım Tarihi	Kat Sayısı	Özgün Fonksiyon	Bugünkü Fonksiyon
1	1	...	2	Konut + Ticaret	Konut
2	10	1911	2,5	Konut + Ticaret	Konut
3	17	...	2,5	Konut + Ticaret	Konut
4	20	...	3	Konut + Ticaret	Konut
5	26	...	3	Konut + Ticaret	Konut
6	29	1901	3	Konut + Ticaret	Konut
7	32	...	2,5	Konut + Ticaret	Konut
8	44	1887	2	Konut + Ticaret	Pansiyon
9	45	1863	3	Konut + Ticaret	Konut
10	53	1905	2,5	Konut + Ticaret	Konut
11	62	1906	3	Konut + Ticaret	Konut
12	63	1884	3,5	Konut + Ticaret	Konut
13	74	1845	3	Konut + Ticaret	Konut
14	76	...	2	Konut + Ticaret	Konut
15	77	...	2,5	Konut + Ticaret	Konut
16	81	...	3	Konut + Ticaret	Konut
17	86	...	2,5	Konut + Ticaret	Konut

Konutlar genellikle, zemin katlar yığma taş, üst katlarda ise ahşap karkas yapım sistemiyle

yapılmıştır; ancak tamamı yığma taş olan yapılar da bulunmaktadır. Birçoğunun taşıyıcı sistemi sağlam olmakla beraber, tüm konutların yenilemeye ihtiyacı vardır. Yapılar genelde iki buçuk ve üç katlıyken, iki katlı konutlar da bulunmaktadır. Konutların özgün kullanımları konut ve ticaret amacına yönelik iken, günümüzde sadece konut amacıyla kullanılmaktadır. Ticaret amacına yönelik kullanım zemin katlarda görülmektedir ve konutların zemin katlarında zeytin, zeytinyağı ve sabun üretimi ve depolama işleminin gerçekleştiği özgün planlarda ticaret amacına yönelik mekân kullanımı dışarıya açılan kapılardan okunabilmektedir. Günümüzde ise zemin katlar yaşama mekânı ya da kullanılmayan eşyaların konulduğu depolar olarak; birinci katlar yaşama amaçlı, ikinci katlar ise yatma işlevine yönelik kullanılmaktadır. Birinci ve ikinci kat kullanımları özgün konutlardaki kullanım özelliğini korumaktadır. Günümüzde konutlarda yapıldığı görülen değişiklikler, genellikle WC ve banyo ihtiyacı doğrultusunda yapılan eklentilerdir.

4.4.1 Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları

Seçilen 17 adet konut özgün ve günümüz biçimiyle analiz edilmiş, öncelikle özgün biçime, daha sonra günümüz biçimine dair bulgular ortaya konulmuştur. Böylece her konutta meydana gelen değişim okunabilmiş ve elde edilen bulguların kıyaslaması yapılmıştır.

Bu başlık altındaysa önce özgün biçime daha sonra günümüz biçimine dair elde edilen bulgular, konutlar ve mekânlar kapsamında değerlendirilecek, en bütünleşik ve ayrışık konutlar ve mekânlar tanımlanarak ortak bir mekân kurgusunun var olup olmadığına dair bir cevap aranacaktır.

Ayrıca; cevap aranan diğer sorular aşağıdadır;

- Konut yaşantısına dair mahremiyetin sınırları nedir? Özgün biçimde ve günümüz biçiminde içedönük ya da dışadönük yaşantıya dair bir genelleme yapılabilir mi ve eğer yapılırsa bu yapılanma kullanıcıların etnik kimliğiyle bağdaştırılabilir mi?
- Dükkân/depo ve avlu mekânlarının Ayvalık konut sistemindeki yeri nedir ve konutlar genelinde ortak bir yapılanma veya kurguya sahip midir?

4.4.1.1 Özgün Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları

İncelenen özgün ve değişmiş konutlara ait ortalama, max, min bütünleşme değerleriyle, dış

mekân, avlu ve depo/dükkan mekânlarına ait bütünleşme değerleri çizelge 4.19'da verilmektedir.

İncelenen konutlar arasında 44 envanter no'lu konut 1,191 ile en düşük bütünleşme değerine sahiptir ve mekânlarının bir araya gelme biçimleri açısından en fazla bütünleşme eğilimi gösteren konuttur. En yüksek bütünleşme değerini alarak incelenen konutlar arasında en fazla ayrışma eğilimi gösteren yapı ise; 1,591 değeriyle 32 envanter no'lu konuttur.

Çizelge 4.17 Mekân Dizimi ile analiz edilen Ayvalık konutlarına ait bütünleşme değerleri

Env. No	Bütünleşme Değeri											
	Özgün						Değişmiş					
	ort	min	max	Dış M.	Avlu	D/D	ort	min	max	Dış M.	Avlu	D/D
1	1,271	0,721	1,745	1,024	1,214	1,404	1,338	0,786	1,810	1,059	1,298	1,434
10	1,329	0,678	2,034	1,055	1,205	1,356	1,208	0,604	1,866	0,988	1,318	-
17	1,529	0,878	2,141	1,537	...	1,427	1,495	0,912	2,161	1,344	1,777	1,248
20	1,488	0,849	2,376	1,570	1,018	1,485	AYNI					
26	1,285	0,670	1,627	1,388	1,579	1,627	1,329	0,725	1,802	1,287	1,639	1,512
29	1,286	0,776	2,079	1,272	1,706	1,303	1,671	1,040	2,417	1,040	1,455	1,611
32	1,591	0,912	2,593	1,633	2,017	1,537	1,556	0,933	2,376	1,485	1,824	1,358
44	1,191	0,651	1,584	0,990	1,471	1,471	1,144	0,622	1,507	0,957	1,411	1,411
45	1,404	0,766	2,081	1,340	1,603	1,364	AYNI					
53	1,224	0,594	1,698	1,471	1,698	1,386	1,248	0,623	2,025	1,402	1,580	1,313
62	1,420	0,807	2,327	1,458	1,830	1,520	1,472	0,789	2,153	1,388	1,479	1,842
63	1,244	0,579	2,092	1,380	1,647	1,024	1,338	0,779	2,101	1,486	1,431	1,322
74	1,410	0,620	2,152	1,264	1,298	1,639	1,431	0,869	1,986	1,179	1,241	-
76	1,424	0,829	2,185	1,205	1,507	0,979	1,444	0,878	2,031	1,537	2,031	1,427
77	1,479	0,820	2,117	1,639	2,117	1,195	1,444	0,807	1,986	1,520	1,955	1,117
81	1,346	0,651	2,264	0,990	0,962	1,330	1,406	0,702	2,313	0,936	1,066	1,585
86	1,516	0,891	2,249	2,164	1,612	2,164	1,474	0,823	2,150	1,839	1,698	1,867

Dış mekân bütünleşme değeriyle diğer konutlar arasında en düşük değeri alarak en dışa dönük yapı sergileyen konut olma özelliğini 0,990 değeriyle 44 ve 81 envanter no'lu konutlar göstermektedir. Bu iki evin mekânsal yapılanmasına baktığımızda birbirinden farklı mekânsal yapılanmalara sahip olduğu görülmektedir. 81 no'lu (Şekil 4.30) konutta zemin kat tamamen depo/dükkan işleviyle kullanılırken ve birinci katla bağlantı sağlayan bir merdivenle konut içine ulaşım mümkünken, 44 no'lu (Şekil 4.14) konutta dükkan sadece dış mekândan kapısı olan ve konut içi mekânlarla geçiş ilişkisi olmayan bir mekân niteliğindedir. Bu iki konuttan sonra en düşük dış mekân bütünleşme değerini alan konut 1 no'lu (Şekil 4.1) konuttur ve bu konutta depo/dükkan mekânına diğer iki evin aksine dış mekânda geçiş bulunmamaktadır ve 1 no'lu konutta dükkan/depo üretim ve toptan satış işlevi görülürken, 44 ve 81 no'lu konutlarda dükkanlar doğrudan satış yapmaktadırlar. Bu üç evde avlunun mekânsal kurgusuna bakmak gerekirse, 1 ve 44 no'lu konutlarda dış mekâna doğrudan bir bağlantı bulunurken, 81 no'lu konutta böyle bir durumdan bahsetmek mümkün değildir. 1 no'lu ve 44 no'lu konut 2, 81 no'lu konutlar 3 katlıdır ve dışa dönük bir yaşam biçimine sahiptir.

Çizelge 4.18 Özgün Ayrılık konutlarına ait dış mekân bütünleşme değerleri

Özgün		
Env. no	Ort.	Dış Mekân
44	1,191	0,99
81	1,346	0,99
1	1,271	1,024
10	1,329	1,055
76	1,424	1,205
74	1,41	1,264
29	1,286	1,272
45	1,404	1,34
63	1,244	1,38
26	1,285	1,388
62	1,42	1,458
53	1,224	1,471
17	1,529	1,537
20	1,488	1,57
32	1,591	1,633
77	1,479	1,639
86	1,516	2,164

En yüksek dış mekân bütünleşme değerini alan konut ise 86 no'lu konuttur (Şekil 4.32) ve aldığı değer bakımından diğer konutların dış mekân değerleriyle kıyaslandığında aradaki fark büyüktür. İçe dönük bir yaşantısı olan konutun, Ayvalık konutlarının genel özelliği olarak niteleyebileceğimiz bir mekân kurgusu bulunmaktadır. Zemin kat sadece depo/dükkân mekânından oluşmakta, birinci kat yaşama, ikinci kat ise yatma işlevlerini barındırmaktadır.

İncelen konutlar arasında 8 konutun özgün biçiminde dış mekân bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden daha düşük değer almıştır ve dışa dönük bir yapı sergilemektedir ve bu % 50'ye yakın bir orandır; dolayısıyla özgün Ayvalık konutlarının genelinde dışadönük veya içe dönük bir yapı sergilediğinden bahsetmek mümkün değildir. Dolayısıyla ilk kullanıcıları Rumlar olduğu bilinen Ayvalık konutlarında dışa dönük/içe dönük yaşam kurgusuna yönelik etnik kimliğe bağlı olarak bir genelleme yapmak doğru olmayacaktır.

Konutlara mekân özelinde bakarsak, avlular arasında 0,962 değeriyle en düşük bütünleşme değerini alan 81 no'lu konuttur ve konutta bütünleşme eğilimi göstermektedir. Ayrıca en dışadönük konut olarak ifade ettiğimiz bu konutun planında (Şekil 4.30) avlu konumuna bakarsak 1. katta konumlandığını, konuttaki diğer mekânlarla çevrelenmiş olduğunu ve geçiş ilişkileri açısından merkezi bir konumda olduğunu görebiliriz.

Çizelge 4.21' de avlu ve dükkân mekânlarına ait bütünleşme değerleri en düşük değerden en yüksek değere doğru verilmiştir ve mekânların bütünleşme değerleri ortalama bütünleşme değeri altında olan değerler renklendirilmiş ve italik ifade edilmiştir.

İncelenen konutlar arasında, avlunun konutun ortalama bütünleşme değerinden fazla bir değere sahip olduğu 11 konut bulunmaktadır ve Ayvalık konutları genelinde avlu ayrışma eğilimi göstermektedir. Bu durumda Özgün Ayvalık konutlarında avlunun mahremiyet istenen bir mekân olduğundan bahsetmek mümkündür. Avlu mekânını plansal olarak okumak gerekirse, Ayvalık konutlarında asla dışarıdan ilk girilen mekân değildir ve dışarıdan ayrı girişe sahip avluların olduğu konutlar bulunsa da, avluya ulaşım konut mekânlarından sağlanmaktadır. Bu özellik avlunun mahrem olmasının istendiği ve kullanımla sağlandığını göstermektedir.

Konutlardaki depo/dükkân mekânları kıyaslandığında en düşük değeri alan 76 no'lu konuttur ve sistemde bütünleşme eğilimi göstermektedir (Çizelge 4.19). Hem dışarıdan hem de konut içiyle bağlantısı olan dükkân konutun zemin katında yer alır ve ayrıca avluya da sahiptir. 76 no'lu

konuttan sonra avlunun aldığı bütünleşme değeri en az olan konutlar sırasıyla 63 ve 77 no'lu konutlardır.

Çizelge 4.19 Özgün Ayvalık konutlarında avlu ve depo/dükkan mekânlarına ait bütünleşme değerleri

Özgün			Özgün		
Env. no	Ortalama	Avlu	Env. no	Ortalama	Depo/Dükkan
81	1,346	0,962	76	1,424	0,979
20	1,488	1,018	63	1,244	1,024
10	1,329	1,205	77	1,479	1,195
1	1,271	1,214	29	1,286	1,303
74	1,41	1,298	81	1,346	1,33
44	1,191	1,471	10	1,329	1,356
76	1,424	1,507	45	1,404	1,364
26	1,285	1,579	53	1,224	1,386
45	1,404	1,603	1	1,271	1,404
86	1,516	1,612	17	1,529	1,427
63	1,244	1,647	44	1,191	1,471
53	1,224	1,698	20	1,488	1,485
29	1,286	1,706	62	1,42	1,52
62	1,42	1,83	32	1,591	1,537
32	1,591	2,017	26	1,285	1,627
77	1,479	2,117	74	1,41	1,639
17	1,529	...	86	1,516	2,164

63 no'lu konutun zemin katında depo/dükkan haricinde işlev barındıran başka bir mekân yoktur; ancak 77 no'lu konut yoğun bir zemin kat kullanımına sahiptir ve dükkan ve avludan başka ocağı da bulunan ayrı bir giriş mekânı ve WC barındırmaktadır. Ait olduğu konut içinde diğer mekânlarla en ilişkili olan dükkanların bulunduğu üç konutun zemin kat kurgusu farklılıklar taşımaktadır; dolayısıyla ortak bir mekânsal kurgudan bahsetmek mümkün değildir. Depo/dükkan bütünleşme değeri ait olduğu konutun bütünleşme değeri altında olan 7 konut bulunmaktadır. Depo/dükkan mekânlarının zemin kattaki ve diğer katlarla ilişkisine dair ortak bir mekânsal yapılanmadan söz etmek mümkün olmadığı gibi ortak bir bütünleşme veya ayrışma eğilimi gösterme özelliğinden de bahsedilememektedir.

Özgün Ayvalık konutlarında zemin kat yapılanmasına dair ortak bir dilden bahsetmek mümkün değildir; dolayısıyla zemin katların dükkân olarak kullanımının kültürel değerlerin etkisiyle şekillendiğini; ancak mekânsal yapılanmanın her konutun zemin katında aynı olmadığını, bu yapılanmanın kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiğini ve mahremiyet sınırlarını kullanıcının belirlediğini söyleyebiliriz.

Genel olarak, Özgün Ayvalık konutlarında en fazla bütünleşme eğilimi gösteren mekânlar incelendiğindeyse, 10 konutun birinci kat holü, 5 konutun giriş holü, 1 konutun birinci kat merdiveni, 1 konutun da 2. kat merdiveni en düşük bütünleşme değerini almıştır. Dolayısıyla Özgün Ayvalık konutlarında birinci kat holünün en fazla bütünleşme eğilimi gösterdiğini; yani en çok hareket barındıran mekân olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca birinci katın yaşama işlevi barındırdığı bilgisinden yola çıkarak, günlük yaşamın büyük bir kısmının birinci katta geçtiğini söyleyebiliriz; dolayısıyla birinci kat holünün en çok hareket barındıran mekân olmasının nedenini bu bilgiye dayandırabiliriz. Analizler, Özgün Ayvalık konutlarında en bütünleşik mekânların giriş holü, birinci kat holü ve merdivenler olduğu bilgisini vermektedir.

Özgün Ayvalık konutlarında en fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar incelendiğindeyse, 10 konutta WC (2 banyo), 2 konutta avlu, 2 konutta balkon/teras, bir konutta yatak odası, bir konutta ise dükkân en yüksek bütünleşme değerini almıştır. Sadece bir konutta yatak odası en ayrışık mekân olsa da, konutlardaki en ayrışık mekânlara baktığımız zaman WC ve yatak odaları büyük oranda göze çarpmaktadır. Yatak odaları ve WC mahremiyet gerektiren mekânlardır ve ikinci katlarda konumlanan yatak odaları ve WC ayrışma eğilimi göstermektedir.

Çizelge 4.20 Konut mekânlarına ait bütünlüşme değerleri

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25																							
1	1 no'lu konut_ÖZGÜN	giriş holü 0,721	<	merdiven1 0,797	<	ara mekan 0,873	<	1. kat holü 0,949	<	dış mekan 1,024	<	mutfak 1,138	<	avlu 1,214	<	küçükdepo 1,404	=	depo/dükkan 1,404	=	yaşama 1,480	=	yatak odası1 1,480	=	yatak odası2 1,480	=	teras 1,480	=	balkon 1,480	<	kiler 1,670	<	we 1,745																	
	1 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	giriş holü 0,786	<	merdiven1 0,820	<	1. kat holü 0,922	<	ara mekan 0,956	<	dış mekan 1,059	<	mutfak 1,230	<	avlu 1,298	=	koridor 1,298	<	yaşama 1,434	=	yatak odası1 1,434	=	yatak odası2 1,434	=	yatak odası3 1,434	<	küçük depo 1,469	<	we+banyo 1,742	<	teras 1,810	=	banyo 1,810	=	we 1,810															
2	10 no'lu konut_ÖZGÜN	giriş holü 0,678	<	mutfak 0,829	<	merdiven1 0,904	<	dış mekan 1,055	<	depo/dükkan 1,205	<	1. kat holü 1,281	<	kotmerdiveni 1,356	=	avlu 1,356	<	yaşama 1,959	=	yatak odası 1,959	<	we 2,034																											
	10 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	giriş holü 0,604	<	mutfak 0,714	<	merdiven1 0,878	<	yaşama1 0,933	<	dış mekan 0,988	<	kotmerdiveni 1,043	<	yaşama2 1,153	<	1. kat holü 1,263	<	avlu 1,318	=	we 1,318	<	banyo 1,757	<	yatak odası1 1,866	=	yatak odası2 1,866																							
3	17 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,878	<	merdiven1 0,933	<	giriş holü 1,098	<	merdiven2 1,153	<	depo/dükkan 1,427	<	yaşama1 1,482	=	yaşama2 1,482	<	2. kat holü 1,537	=	dış mekan 1,537	<	we 2,031	=	depo 2,031	=	yatak odası1 2,141	=	yatak odası2 2,141																							
	17 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	merdiven1 0,912	=	1. kat holü 0,912	<	giriş holü 1,008	<	merdiven2 1,200	<	depo/dükkan 1,248	<	dış mekan 1,344	<	yaşama1 1,489	=	yaşama2 1,489	<	2. kat holü 1,585	<	avlu 1,777	<	we 1,825	=	banyo 1,825	<	yatak odası1 2,161	=	yatak odası2 2,161																					
4	20 no'lu konut_AYNI	1. kat holü 0,849	<	merdiven1 0,891	<	depo/dükkan 1,018	<	merdiven2 1,061	<	2. kat holü 1,358	<	yaşama1 1,400	=	yaşama2 1,400	<	avlu 1,485	<	depo 1,570	=	banyo 1,570	=	dış mekan 1,570	<	yatak odası2 1,824	<	yatak odası1 1,909	<	we 2,037	<	teras 2,376																			
5	26 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,861	<	merdiven2 0,885	<	merdiven3 0,885	<	mutfak 0,957	<	ara mekan 1,029	<	giriş holü 1,053	<	yaşama1 1,077	<	2. kat holü 1,148	<	teras 1,196	<	çamaşılık 1,316	<	dış mekan 1,388	=	merdiven1 1,388	<	yaşama2 1,435	<	yaşama3 1,483	<	depo 1,531	<	avlu 1,579	=	yatak odası3 1,579	=	yatak odası4 1,579	<	yatak odası1 1,603	=	yatak odası2 1,603	<	dükkan 1,627							
	26 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	merdiven2 0,725	<	1. kat holü 0,787	<	giriş holü 0,932	<	merdiven3 0,974	<	mutfak 0,994	<	ara mekan 1,118	<	yatak odası1 1,160	<	teras 1,222	<	çamaşılık 1,243	=	2. kat holü 1,243	<	dış mekan 1,287	<	banyo 1,367	<	depo 1,408	<	merdiven1 1,429	<	depo 1,512	=	yaşama1 1,512	<	yaşama2 1,553	<	avlu 1,639	<	oda1 1,656	=	oda2 1,656	<	yatak odası2 1,678	=	yatak odası3 1,678	<	we 1,802			
6	29 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,776	<	merdiven1 0,807	<	merdiven2 0,838	<	depo 1,069	<	merdiven3 0,931	<	2. kat holü 1,179	<	yaşama1 1,241	=	yaşama2 1,241	<	dış mekan 1,272	<	depo2 1,303	=	dükkan 1,303	<	banyo 1,365	=	we 1,365	=	yatak odası3 1,582	<	yatak odası2 1,613	<	yatak odası1 1,675	<	avlu 1,706	<	balkon 2,079													
	29 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	avlu2 1,040	=	dış mekan 1,040	<	mutfak 1,144	<	merdiven2 1,170	<	2. kat holü 1,326	<	avlu1 1,455	=	merdiven1 1,455	<	ara mekan2 1,533	<	yaşama1 1,611	=	banyo 1,611	=	we 1,611	<	ara mekan1 1,663	<	1. kat holü 1,819	<	mutfak 1,949	<	yaşama 2,001	=	yatak odası2 2,001	<	yatak odası3 2,001	<	yatak odası1 2,287	=	yatak odası2 2,287	<	banyo/we 2,417									
7	32 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,912	<	merdiven1 1,008	<	merdiven2 1,104	<	giriş holü 1,200	<	2. kat holü 1,392	<	yaşama 1,489	=	ym+mutfak 1,489	<	depo/dükkan 1,537	<	dış mekan 1,633	<	yatak odası1 1,969	=	yatak odası2 1,969	=	teras 1,969	<	avlu 2,017	<	we 2,593																					
	32 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,933	<	merdiven1 0,976	<	giriş holü 1,103	<	merdiven2 1,146	<	depo/mutfak 1,358	<	2. kat holü 1,443	<	yaşama 1,485	=	ym+mutfak 1,485	=	dış mekan 1,485	<	avlu 1,824	<	banyo 1,909	<	yatak odası1 1,994	=	yatak odası2 1,994	=	teras 1,994	<	we 2,376																			
8	44 no'lu konut_ÖZGÜN	merdiven1 0,651	<	1. kat holü 0,679	=	giriş holü 0,679	<	dış mekan 0,990	<	yaşama 1,047	<	depo1 1,103	=	lavabo 1,103	<	depo2 1,160	=	yatak odası1 1,160	=	yatak odası2 1,160	=	teras 1,160	=	yaşama1 1,160	<	avlu1 1,471	=	avlu2 1,471	=	dükkan 1,471	<	yatak odası3 1,500	=	mutfak 1,500	<	banyo 1,584	=	we 1,584											
	44 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	merdiven1 0,622	<	2. kat holü 0,646	=	giriş holü 0,646	<	dış mekan 0,957	<	lavabo 1,005	=	yaşama2 1,005	<	depo3 1,053	<	yatak odası1 1,077	=	yaşama1 1,077	<	depo4 1,100	=	depo1 1,100	=	teras 1,100	=	oda 1,100	<	depo1 1,411	=	depo2 1,411	=	avlu 1,411	<	mutfak 1,435	=	yatak odası2 1,435	<	banyo2 1,459	=	we 1,459	<	banyo1 1,507							
9	45 no'lu konut_AYNI	1. kat holü 0,766	<	merdiven1 0,837	<	giriş holü 0,957	<	merdiven2 0,981	<	teras 1,124	<	yaşama1 1,220	=	yaşama2 1,220	=	depo1 1,220	<	2. kat holü 1,244	<	dış mekan 1,340	<	dükkan 1,364	<	we2 1,579	=	depo3 1,579	<	avlu 1,603	<	we1 1,627	<	mutfak 1,651	=	yatak odası1 1,651	<	depo2 1,675	<	yatak odası3 1,699	<	yatak odası2 2,057	<	banyo1 2,081							
10	53 no'lu konut_ÖZGÜN	yaşama(giriş holü) 0,594	<	merdiven1 0,849	<	merdiven2 0,849	<	mutfak 0,905	<	depo 1,019	<	2. kat holü 1,047	<	yaşama1 1,075	=	yaşama2 1,075	<	giriş holü 1,103	<	sahnlık 1,188	<	depo/dükkan 1,386	<	merdiven 1,443	<	dış mekan 1,471	<	we 1,500	<	yatak odası2 1,528	=	yatak odası3 1,528	=	teras 1,528	=	yatak odası1 1,528	<	avlu 1,698											
	53 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	yaşama(giriş holü) 0,623	<	merdiven1 0,801	<	merdiven2 0,846	<	mutfak 0,890	<	oda 1,024	=	2. kat holü 1,024	<	yaşama1 1,068	=	yatak odası1 1,068	=	giriş holü 1,068	=	banyo+we1 1,068	<	sahnlık 1,135	<	depo 1,313	<	merdiven 1,357	<	dış mekan 1,402	<	yatak odası3 1,424	<	we 1,469	=	yatak odası2 1,469	=	oda 1,469	=	teras 1,469	<	avlu 1,580	<	banyo+we2 1,869	<	depo1 2,025					
11	62 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,807	<	merdiven1 0,931	=	merdiven2 1,024	<	2. kat holü 1,117	<	giriş holü 1,117	<	mutfak 1,272	=	depo1 1,272	=	yaşama 1,272	<	dış mekan 1,458	<	depo 1,489	<	dükkan 1,520	=	yatak odası3 1,520	<	yatak odası2 1,551	<	yatak odası1 1,613	=	teras 1,613	<	avlu 1,830	<	yatak odası4 2,017	<	we 2,327													
	62 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,789	<	merdiven1 0,909	<	merdiven2 0,957	<	giriş holü 1,077	<	yaşama2 1,148	<	2. kat holü 1,172	<	depo2 1,244	=	yaşama1 1,244	<	dış mekan 1,388	<	ym+mutfak 1,435	<	oda2 1,555	=	mutfak 1,555	<	yatak odası1 1,579	<	oda1 1,627	=	teras 1,627	<	avlu 1,749	<	depo1 1,842	=	depo2 1,842	<	banyo+we 2,010	=	oda3 2,010	<	we 2,153							
12	63 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,579	<	merdiven2 0,801	=	merdiven1 0,801	<	mutfak 0,890	<	merdiven1* 0,935	<	yaşama1 1,001	=	yaşama2 1,001	<	depo/atölye 1,024	=	depo2 1,024	<	2. kat holü 1,068	<	giriş holü1* 1,157	<	yaşama3 1,246	<	dış mekan 1,380	<	merdiven 1,424	<	we 1,469	=	yatak odası1 1,491	=	yatak odası2 1,491	=	yatak odası3 1,491	=	yatak odası4 1,491	<	avlu 1,647	<	depo1 1,869	<	we 2,092					
	63 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,779	<	merdiven2 0,833	<	merdiven1 0,888	<	yatak odası2 1,014	<	merdiven3 1,033	<	merdiven1* 1,159	<	yaşama2 1,196	=	yatak odası1 1,196	=	teras 1,196	<	merdiven1 1,214	<	mutfak 1,268	<	yaşama1 1,304	=	2. kat holü 1,304	<	depo 1,322	<	giriş holü 1,359	<	merdiven* 1,377	<	avlu 1,431	=	banyo+we1 1,431	<	dış mekan 1,486	<	we2 1,685	=	ara mekan 1,685	<	yatak odası3 1,721	=	yaşama3 1,721	<	we1 1,739	<
13	74 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,620	<	merdiven1 0,854	<	giriş holü 0,956	<	merdiven2 1,059	<	dış mekan 1,264	<	mutfak 1,298	=	yaşama2 1,298	=	avlu 1,298	<	merdiven 1,332	=	yaşama1 1,332	<	2. kat holü 1,366	<	depo/dükkan 1,639	<	yatak odası2 1,810	=	we 1,810	=	yatak odası3 1,844	=	yatak odası1 1,844	<	banyo 2,152															
	74 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,869	=	merdiven1 0,869	<	giriş holü 0,931	<	merdiven2 1,117	<	dış mekan 1,179	<	merdiven 1,241	=	avlu 1,241	<	yatak odası1 1,334	=	yaşama3 1,334	<	yaşama2 1,365	<	2. kat holü 1,427	<	mutfak 1,487	<	we 1,723	<	oda2 1,862	<	oda1 1,893	=	oda3 1,893	<	yaşama1 1,986	=	banyo+we 1,986													
14	76 no'lu konut_ÖZGÜN	giriş holü 0,829	<	merdiven1 0,904	<	depo/dükkan 0,979	<	1. kat holü 1,130	<	dış mekan 1,205	<	avlu 1,507	<	depo 1,657	<	yaşama1 1,733	=	yaşama2 1,733	<	yaşama3 1,808	<	we 2,185																											
	76 no'lu konut_DEĞİŞMİŞ	1. kat holü 0,878	<	merdiven1 0,933	<	giriş holü 1,098	=	yatak odası1 1,098	<	yaşama2 1,153	<	yaşama1 1,263	<	teras 1,372	<	mtfk+depo 1,427	<	dış mekan 1,537	<	we 1,976	=	banyo 1,976	<	avlu 2,031																									
15	77 no'lu konut_ÖZGÜN	1. kat holü 0,820	<	merdiven2 0,922	<	merdiven1 0,990	<	2. kat holü 1,093	<	depo/dükkan 1,195	<	yaşama2 1,264	<	yaşama1 1,332	<	yatak odası1 1,469	<	teras 1,60																															

4.4.1.2 Günümüz Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulguları

İncelenen konutlar arasında 44 envanter no'lu konut azalan bütünleşme değeriyle (1,144) günümüzde de en düşük bütünleşme değerine sahiptir; yani mekânlarının bir araya gelme biçimleri açısından en fazla bütünleşme eğilimi gösteren konuttur.

En yüksek bütünleşme değerini alarak incelenen konutlar arasında en fazla ayrışma eğilimi gösteren yapı ise; 1,671 değeriyle 29 envanter no'lu konuttur. Diğer konutlarla kıyaslandığında özgün biçime göre bütünleşme değeri çok fazla artış göstermiştir. Günümüzdeki tüm konutlar içinde en ayrışık yapıya sahip olduğu gibi, süreç içinde geçirdiği mekânsal değişimle kendi içinde de en fazla ayrışma eğilimi gösteren yapıdır.

Dış mekân bütünleşme değeriyle diğer konutlar arasında en düşük değeri alarak en dışa dönük yapı sergileyen konut olma özelliğini 0,936 bütünleşme değeriyle 81 envanter no'lu konut göstermektedir. Özgün biçimde de en dışa dönük konut olma özelliği gösteren yapının dış mekân bütünleşme değeri günümüzde daha da azalmıştır. Özgün haliyle en dışa dönük diğer konut olan 44 no'lu konutun dış mekân bütünleşme değeri de azalmıştır ve 10 no'lu konutla beraber bu üç konut günümüzdeki en dışa dönük konutlardır.

10 no'lu (Şekil 4.4) konut 2 katlı bir yapıdır ve zemin katta yaşama mekânları, 1. kat ise yatak odaları bulunmaktadır. Avlu zemin katta bulunmakta ve dış mekânla geçiş ilişkisi bulunmamaktadır. Konutun ana girişi ve mutfaktan girişi belirlenmekte, dolayısıyla dış mekâna açılan iki kapısı bulunmaktadır. 44 no'lu (Şekil 4.15) konutta 2 katlıdır ve dış mekâna açılan 4 kapısı vardır. Konutun avlusu zemin kattadır; ancak 10 no'lu konuttan farklı olarak avlunun dış mekânla bağlantısı da bulunur. Bu iki konut zemin katlarında yaşama işlevi barındırırken, 81 no'lu (Şekil 4.31) konutta zemin kat sadece depo olarak kullanılmakta; diğer 3 katlı konutların mekânsal kurgusuyla benzerlikler göstermektedir. Dışa dönük bir yaşantısı olan bu üç ev için benzer mekânsal yapılanmalardan söz etmek doğru olmayacaktır.

En yüksek dış mekân bütünleşme değerini alan konut ise 86 no'lu konuttur (Şekil 4.33) ve aldığı değer bakımından diğer konutların dış mekân değerleriyle kıyaslandığında aradaki fark büyüktür. Konut içe dönük bir yaşam kurgusuna sahiptir.

Çizelge 4.21 Günümüz Ayvalık konutlarına ait dış mekân bütünleşme değerleri

Değişmiş		
Env. no	Ort.	Dış M.
81	1,406	<i>0,936</i>
44	1,144	<i>0,957</i>
10	1,208	<i>0,988</i>
29	1,671	<i>1,04</i>
1	1,338	<i>1,059</i>
74	1,431	<i>1,179</i>
26	1,329	<i>1,287</i>
45	1,404	<i>1,34</i>
17	1,495	<i>1,344</i>
62	1,472	<i>1,388</i>
53	1,248	1,402
32	1,556	<i>1,485</i>
63	1,338	1,486
77	1,444	1,52
76	1,444	1,537
20	1,488	1,57
86	1,474	1,839

İncelen konutlar arasında 11 konutun günümüz biçiminde dış mekân bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden daha düşüktür; dolayısıyla Günümüz Ayvalık konutlarında dışadönük bir yapıdan söz etmek mümkündür.

Konutları mekân özelinde incelersek, avlular arasında 1,018 değeriyle en düşük bütünleşme değerini alan 20 no'lu konuttur ve avlu bütünleşme eğilimi göstermektedir.

Çizelge 4.22' de avlu ve dükkân mekânlarına ait bütünleşme değerleri en düşük değerden en yüksek değere doğru verilmiştir ve mekânların bütünleşme değerleri ortalama bütünleşme değeri altında olan değerler sarı renkle ve italik olarak ifade edilmiştir.

İncelenen konutlar arasında, avlunun konutun ortalama bütünleşme değeri altında bir değere sahip olduğu ve günümüz Ayvalık konutları genelinde avlunun bütünleşme eğilimi gösterdiği 6 konut bulunmaktadır. Bu durumda 11 konuta ait avlu bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden fazladır. Dolayısıyla avlu, günümüz Ayvalık konutlarında da mahremiyetin istendiği bir mekân olma özelliğini göstermektedir.

Özgün planda depo/dükkân işlevi barındıran mekânlar, günümüzde ya sadece depo amacıyla ya da yaşama mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu mekânlar Çizelge 4.24'te eski depo/dükkân olarak belirtilmektedir. Konutlardaki eski depo/dükkân mekânları kıyaslandığında en düşük değeri alan 77 no'lu konuttur ve bu mekân konutta bütünleşme eğilimi göstermektedir (Çizelge 4.24). Hem dışarıdan hem de konut içiyle bağlantısı olan mekân konutun zemin katında bulunmaktadır ve sadece giriş holü olarak kullanılmaktadır. 77 no'lu konuttan sonra özgün biçimde depo/dükkân olarak kullanılan mekânının aldığı bütünleşme değeri en az olan konutlar sırasıyla 17 ve 53 no'lu konutlardır.

Çizelge 4.22 Günümüz Ayvalık konutlarında avlu ve mevcut depo/dükkân mekânlarına ait bütünleşme değerleri

	Ortalama	Avlu		Ortalama	Eski Depo/Dükkân
20	1,488	1,018	77	1,444	1,117
81	1,406	1,066	17	1,495	1,248
74	1,431	1,241	53	1,248	1,313
1	1,338	1,298	63	1,338	1,322
10	1,208	1,318	32	1,556	1,358
44	1,144	1,411	45	1,404	1,364
63	1,338	1,431	44	1,144	1,411
29	1,671	1,455	76	1,444	1,427
62	1,472	1,479	1	1,338	1,434
53	1,248	1,58	20	1,488	1,485
45	1,404	1,603	26	1,329	1,512
26	1,329	1,639	81	1,406	1,585
86	1,474	1,698	29	1,671	1,611
17	1,495	1,777	62	1,472	1,842
32	1,556	1,824	86	1,474	1,867
77	1,444	1,955	10	1,208	???
76	1,444	2,031	74	1,431	???

17 no'lu konutta zemin katta bulunan mekân yaşama ve mutfak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca konuta bu mekânla bağlantısı olan birde avlu eklenmiştir. Bu iki konutun zemin kat kurgusu farklılıklar taşımaktadır; 17 no'lu konutta zemin kat tek bir mekândan oluşurken, 77 no'lu konuta orta akstan girilmekte ve girişin iki yanında ayrı mekânlar bulunmaktadır.

Dolayısıyla ortak bir mekânsal kurgudan bahsetmek mümkün değildir. Eski Depo/dükkân bütünleşme değeri, ait olduğu konutun ortalama bütünleşme değeri altında olan 9 konut bulunmaktadır. Eski Depo/dükkân mekânlarının zemin kattaki ve diğer katlarla ilişkisine dair ortak bir mekânsal yapılanmadan söz etmek mümkün olmadığı gibi ortak bir bütünleşme veya ayrışma eğilimi gösterme özelliğinden de bahsedilememektedir.

10 ve 74 no'lu konutlardaki eski depo/dükkân mekânlarının bütünleşme değerlerinden bahsetmek doğru olmayacaktır; çünkü özgün halinde tek bir hacim olan bu mekânlar, günümüzde bir duvarla bölünerek iki ayrı mekân oluşturulmuştur.

Günümüz Ayvalık konutlarında en fazla bütünleşme eğilimi gösteren mekânlar incelendiğinde, 9 konutun birinci kat holü, 4 konutun giriş holü, 23 konutun birinci kat merdiveni, 1 konutun 2. kat merdiveni ve 1 konutun da avlusu ve dış mekânı aynı değeri olarak en düşük bütünleşme değerine sahip olduğu belirlenmektedir. Dolayısıyla Günümüz Ayvalık konutlarında birinci kat holünün en fazla bütünleşme eğilimi gösterdiğini; yani en çok hareket barındıran mekân olduğunu söylemek mümkündür. Analizler, günümüzde Ayvalık konutlarında en bütünleşik mekânların giriş holü, birinci kat holü ve merdivenler olduğu bilgisini vermektedir.

Özgün Ayvalık konutlarında en fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar incelendiğindeyse, 10 konutta WC ve banyo, 3 konutta yatak odası, 1 konutta avlu, 2 konutta balkon/teras, 1 konutta ise depo en yüksek bütünleşme değerini aldığı belirlenmektedir. Konutlardaki en ayrışık mekânlara baktığımız zaman yatak odaları, WC ve banyolar ve büyük oranda göze çarpmaktadır.

4.4.1.3 Özgün ve Günümüz Ayvalık Konutlarının Mekân Dizim Analiz Bulgularının Karşılaştırılması

Günümüz ortalama bütünleşme değerleri özgün değerlerle kıyaslandığında, 9 konutun ortalama bütünleşme değerinin artış gösterdiği görülmektedir; dolayısıyla günümüz konutlarının özgün biçime göre daha ayrışık yapıda olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüz ve Özgün konutlara ait dış mekân değerleri kıyaslandığıdaysa sadece 3 konutun dış mekân bütünleşme değeri artış göstermekte, 2 konutun özgün ve günümüz biçimleri değişmediği için tüm mekânların bütünleşme değerleri değişmediği gibi dış mekân bütünleşme değerleri de değişmemekte, 12 konutun ise dış mekân bütünleşme değerleri azalmaktadır. Bu bilgi, günümüz konutlarının özgün konutlara göre daha dışa dönük yapıda olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 8 konutun özgün biçiminde dış mekân bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden daha düşük değer alırken, 11 konutun günümüz biçiminde dış mekân bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden daha düşük değer almıştır. Dolayısıyla Günümüz Ayvalık konutlarında dışadönük bir yapıdan söz etmek mümkünken, özgün Ayvalık konutlarının içedönük ya da dışa dönük bir yapı sergilediğinden bahsetmek mümkün değildir.

Günümüzde ikinci bir avlu eklenen konutlarda, mevcutta bulunan avlu değerlendirme kapsamına alınmıştır. Avlunun bütünleşme değerleri kıyaslandığıdaysa günümüzde 6 konutun avlu bütünleşme değeri artmakta, 8 konutun avlu bütünleşme değeri azalmaktadır. 1 konutun ise özgün planında avlu bulunmamaktadır. Günümüz konutlarında avlu mekânlarının bütünleşme eğilimi az da olsa artış göstermektedir; ancak bu oran % 50' ye yakın bir orandır.

Özgün Ayvalık konutlarında 12 konuta ait avlu bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden fazladır; dolayısıyla Özgün Ayvalık konutlarında avlunun mahremiyet istenen bir mekân olduğundan bahsetmek mümkündür. Günümüzde ise 11 konutun bütünleşme değeri ortalama bütünleşme değerinden fazladır. Özgün konutların değerlendirilmesinde avlunun mahrem olmasının istenen ve mekânsal kurguyla sağlanan bir durum olduğu yargısına varılmıştır; dolayısıyla ihtiyaçtan kaynaklanan ufak eklentilerden ve hacimlerin bölünmesinden oluşan mekânsal değişiklikler, mekânsal organizasyonda önemli değişikliklere neden olmamaktadır. Özgün biçimde avlu mekânında amaçlanan mahremiyet günümüzde de özelliğini sürdürmektedir ve hem özgün biçimde hem de günümüzde avlu ayrışma eğilimi göstermektedir.

Depo/dükkân mekânlarına ait bütünleşme değerleri kıyaslandığında ise, günümüzde 8 konuta ait depo/dükkân mekânının bütünleşme değeri azalmaktadır. 2 konutun değeri aynı, 7 konutta ise artış görülmektedir. Günümüzde bu konutların sistemde daha bütünleşik ya da ayrışık yapıda olduğuna dair bir yargıya varmak mümkün değildir. Ayrıca özgün biçimde 7, günümüzdeyse 9 konuta ait depo/dükkân mekânı, ait olduğu konutun bütünleşme değeri altında bir değere sahiptir. Günümüzde daha ayrışık/bütünleşik yapıda olduğuna dair bir yargıya varmak mümkün olmadığı gibi, kendi dönemleri içinde de böyle bir ayırım yapmak mümkün değildir.

En bütünleşik mekânlar incelendiğindeyse, hem özgün biçimde hem de günümüzde birinci kat holü en fazla bütünleşme eğilimi gösteren mekândır. Özgün konutların değerlendirilmesinde değinildiği üzere, konutlarda birinci katın yaşama işlevi barındırdığı bilgisinden yola çıkarak, günlük yaşamın büyük bir kısmının birinci katta geçtiğini söylemek ve birinci kat holünün en çok hareket barındıran mekân olmasının nedenini bu bilgiye dayandırmak mümkündür. Ayrıca özgün ve günümüzdeki konutlarda en fazla bütünleşme eğilimi gösteren mekânlar da birinci kat holü, giriş holü ve merdivenlerdir.

En fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar ise hem özgün biçimde hem de günümüzde WC/banyo ve yatak odalarıdır. İkinci katta konumlanan yatak odaları ve WC/banyolar en az hareket barındıran ve mahremiyet gerektiren mekânlardır. Terası ve balkonu bulunan konutlarda ise, bu mekânlar da en fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar arasında sıralanmaktadır.

5. MEVCUT AYVALIK KONUTLARINA YÖNELİK PROJE ÖNERİSİ

Konutların özgün ve değişmiş planlarının Mekân Dizim yöntemiyle analizi önceki bölümde anlatılmıştır. Böylece Ayvalık konutlarının analiz edilmesiyle, toplumun sosyal ve kültürel yapısına dair bilgi toplanmış, mekânlar arası ilişkiler incelenerek mahremiyetin sınırları belirlenmiş ve konutlardaki içedönük/dışadönük yaşama dair bilgiler elde edilmiştir. Böylece konut yaşantısının altında yatan sosyal ve kültürel mantık ortaya konulmuştur.

Mevcut Ayvalık konutlarının merkezi konumda olması ve yeterli yapı stoku barındırması; ancak birçok konut yapısının boş ve bakımsız olması, mevcut konutları değerlendirme fikrini öne çıkaran bir etkidir. Mevcut konutların günümüze kazandırılması kapsamında, turizmi araç, korumayı amaç edinen bir yaklaşımla öneri proje geliştirilmiştir. Bu bağlamda, öneri projeyi en doğru şekilde ortaya koymak için, yerli halkın ve turistlerin istekleri ve ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışması doğrultusunda Ayvalık'ın eski kent merkezinde yer alan Mareşal Çakmak Caddesi üzerindeki bir yapı grubu yeniden değerlendirilerek bir proje önerisi geliştirilmiştir.

5.1 Mevcut Ayvalık Konutların Turizm Amacıyla Günümüze Kazandırılması

Turizm amaçlı konaklama tesisi ihtiyacının gerekli şekilde karşılanabilmesinin yollarından biri, mevcut binaların yeniden değerlendirilmesidir. Ülkemizde zaman zaman mevcut yapılara gereken önem verilmemekte ve bu yapılar yok olmaya mahkûm edilmektedir. Bazen de ilk yapıldıkları duruma geri döndürülmeye çalışılarak aradan geçen zaman yok sayılabilmektedir (Özkan,2005). Dolayısıyla mevcut yapı stokunu turizm amaçlı değerlendirme fikriyle, tarihi ve doğal çevreyi korumada turizmin katkısını ele almak mümkündür. Unutulmamalıdır ki, “turizm” ve “koruma”nın birbirlerini yaşatmalarına katkı sağlayarak yeni bir turizm politikası oluşturulmadığı sürece turizm, tarihi ve doğal çevreye büyük oranda zarar verebilmektedir. Uysal (2005), turizmi amaç, korumayı araç olarak gören anlayış ile korumayı amaç turizmi ise araç olarak gören anlayışın çok farklı olduğunu, gerçek korumacı yaklaşımın turizmi amaç değil, aksine, korumanın amacı olarak görmesi gerektiğine değinmekte ve bu anlayışın, turizmden gelecek gelirin, yüksek maliyetler nedeniyle korunmasında zorlanılan yapı ve çevreler için kullanılmasını öngördüğünü belirtmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, turistik kullanıma açılma fikri, tüm tarihi yapılara turistik fonksiyon barındıran işlevler yüklemek değildir. Amaçlanan, korumaya destek olabilecek bir tutum sergileyen korumacı turizm politikası ile hem tarihi değerlerin hem de turizmin sürekliliğini sağlamaktır. Bu noktada

hangi alanların ve yapıların ne ölçüde ve hangi kullanımla turizme açılacağı sorusu, Ayvalık çalışma bölgesi kapsamında aşağıdaki iki maddeyle cevaplanabilmektedir.

- ⊕ Kıyıların, doğal ve kentsel sit alanlarında ve çevresinde yapılaşmaya izin verilmemesi gerekliliği,
- ⊕ Konaklama ihtiyacı mevcut uygun yapıların, yani konutların, konaklama tesisine dönüştürülmesi ya da konut+pansiyonculuğun bir arada yaşatılması.

Binaların birer belge olarak sosyokültürel ve psikolojik anlamda tarihsel sürekliliğinin sağlanması; öte yandan, tekrar kullanımın enerji ve malzeme bazında olumlu bir ekonomik girdi oluşturması; dönüştürme olgusuna dikkatle eğilmeyi gerektirir (Özkan, 2005). Ayrıca tarihi çevrelerin ve yapıların korunmasında, özgün fonksiyonunu devam ettirerek yaşatmanın temel koruma ilkesi olduğu asla göz ardı edilmemelidir. Ayvalık'taki tarihi konut stoku koruma yaklaşımı amaç edinilerek yenilenirse, "tarihini yaşatan ve koruyan" bir kente dönüşme fikrinin hayata geçmesi oldukça mümkün görülmektedir. Tarihi Ayvalık konutlarının merkezi konumu, müstakil olması, taş binaların ve yüksek tavanların getirisi olan doğal iklimlendirme bölgede yaşayan halkı yeterince cezp etmektedir; ancak konut sahipleri onarım ve tadilat gerektiren evlere, maddi zorluklar nedeniyle gereken koruma yaklaşımıyla eğilememektedirler. Bu noktada turizmden gelecek gelirin, yüksek maliyetler nedeniyle korunmasında zorlanılan yapı ve çevrelerin korunmasında kullanılmasının önemi Ayvalık özelinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçeveden bakan bir yaklaşımla tarihsel çevredeki yapının turizme açılmasına karar verildiği takdirde, hem korumaya hem de turizme katkı sağlanabilmesi mümkündür.

Gelişmişliğin ve zenginliğin göstergelerinden birisi de insanların çalışma saatlerinin azaltılarak onlara değerlendirebilecekleri daha fazla boş zaman bırakabilmesidir. Özellikle Batı ülkelerinde söz konusu olan bu durumla, insanların daha az yorulacağı ve dinlenebilecekleri daha fazla vakitleri olacağı, böylece "dinlenme turizmi"nin yerini "kültür turizmi"ne bırakacağı öngörülmektedir. Ülkemize gelen yabancı turistlerin, yarıya yakını deniz ve güneşi, diğer yarısının da tarih ve kültürü değer olarak algıladıkları görülmektedir (Özkan, 2005). Tez kapsamında çalışma alanı olarak belirlenen Ayvalık, bünyesinde her iki değeri de barındırmaktadır. Giderek artan kültür turizmi ilgisi doğrultusunda, çevrenin korunarak değerini kaybetmemesi ve tekrar kazanılmasındaki önem ortaya çıkmaktadır. Turistlerin sadece bölgeyi ziyaret etmekle kalmayıp mevcut binalarda eskiyle yeniye iç içe

yaşama isteğini karşılayabilecek altyapı Ayvalık'ta mevcuttur. Değerlendirilmesi düşünülen yapının tüm özelliklerinin ortaya çıkarılıp yeni işlevinin bu özelliklere göre belirlenmesi gerekmektedir; yanlış yapılan bir seçim mevcut yapıyı geleceğe aktarılamamış olması dolayısıyla yıpratıcıdır.

Bunların yanında mevcut binaları kullanmanın sağlayabileceği birçok avantaj da değerlendirilmelidir: (Özkan,2005)

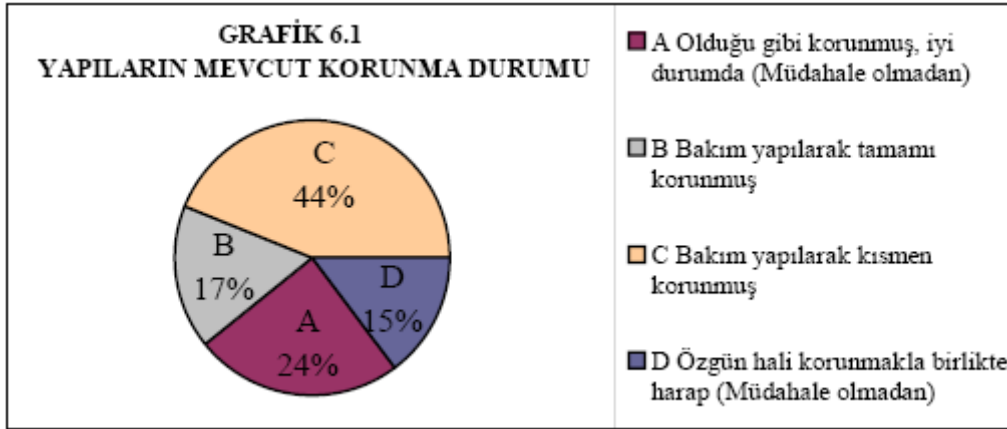
- ⊕ Mevcut kaynakların yeniden değerlendirilmesinden doğan enerji tasarrufu,
- ⊕ İnşaat süresinin çoğu kez yeni inşaattan daha kısa olması nedeniyle, binadan yararlanmaya başlama tarihinin öne alınabilmesi,
- ⊕ Yaklaşık maliyetlere bakıldığında onarım ve yeniden kullanımı, yeni inşaattan bazen çok daha ucuza gelmesi,
- ⊕ Yatırımcı ve işletmeciye ve işletmeye sağladığı saygınlık,
- ⊕ Turizm yatırımcısının en önemli sorunlarından biri olan yer seçimi konusunda da yararlı olabilmektir. Kentlerde yeni otel gereksinimi, kültür turizmi amacıyla seyahat eden turistler göz önüne alındığında genellikle kent merkezlerinde ortaya çıkar. Hâlbuki yerleşmiş kent merkezlerinde boş arazi bulunması olasılığı oldukça düşüktür.
- ⊕ Yeniden kullanılacak binaların tarihsel ya da mimari özelliği varsa, yatırımcı için ayrı bir çekiciliği olmaktadır. İlk yatırım masrafları, sıradan binalardan daha fazla olsa bile, tarihi ve mimari özelliği olan binalar müşteri için özel bir tercih nedeni olduğundan, işletmeye açıldıktan sonra belirli bir oranın üzerinde doluluk, garanti altına alınmış olmaktadır.
- ⊕ Korumanın olmaması ile ortaya çıkabilecek toplumsal sonuçları da göz önünde bulundurmak gerekir. Onarıp kullanılmayan binalar çevrelerinde de bozulmaya neden olmaktadır.

Zengin bir mimari değere sahip olan Ayvalık'ta, mevcut yapı potansiyelinin konaklama amaçlı kullanılmasının yukarıda değinildiği gibi çeşitli avantajları vardır. Belirli bir kültürün izlerini taşıyan bölge, insanların keşif, alışılğıgelenden farklı çevrelerle karşılaşma isteklerini karşılayabilmektedir.

Binaların birer belge olarak sosyokültürel ve psikolojik anlamda tarihsel sürekliliği sağlaması

yanında bir binanın ve geniş bir çevrenin korunması fikri, onun yeniden yaşama katılmasının sağlanması fikriyle özdeşleşmektedir. İşlev yenileme olmadığı sürece koruma pahalı ve edilgen bir çözümdür; ancak yeniden kullanımla yapının eski itibarına kavuşması sağlanabilir. Aksi takdirde, işlevsel eskimeye uğramış ve terk edilmiş yapılar çevrenin de bozulmasına neden olacaktır. Yeniden değerlendirerek dönüştürme işlemi yapının ve çevre yaşantısının sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

Çizelge 5.1 Ayvalık konutlarının mevcut korunma durumu (Gönül,2004).

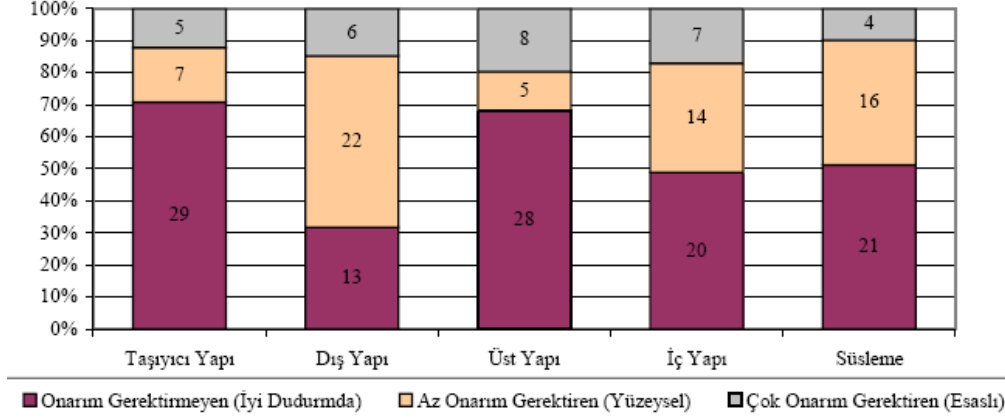

Günümüzde karlı bir yatırım aracı olarak görülen lüks oteller, mevcut binalara getirilebilecek en akılcı yeniden işlevlendirme seçeneklerinden biridir (Özkan,2005). Bu olumlu bir yaklaşımdır; ancak seçilen binaların da kullanıcı ve işletmeci açısından uygun olması olumlu bir sonuç elde etmek açısından önemlidir.

Ayvalık konutlarının günümüzde birçoğunun boş ve bakımsız halde bulunması, dolayısıyla yapı stokunun fazla olması nedeniyle onlara saygınlık kazandıracak işlevler için yeniden kullanımı, tarihin yaşatılmasına ve mimari ve tarihi değere sahip bu konutların var olmasına katkı sağlayan bir yaklaşım olacaktır. Yapıların mevcut korunma durumu çizelge 5.1’de, yapıların onarım durumu ise Çizelge 5.2 ‘de gösterilmektedir.

Restore edilen ve yeniden işlevlendirilen konutlarıyla Ayvalık’ı, tarihini yaşatan ve koruyan bir kente dönüştürme fikri ortaya koyulmuştur ve Ayvalık bu noktada kültür turizmine hizmet eden bir kent olacaktır.

Çizelge 5.2 Ayvalık konutlarının onarım durumu

5.2 Ayvalık Çalışma Alanında Yapılan Anket Çalışmasının Sonuçları

Anket çalışması yapılırken 3 farklı çıkış noktası belirlenmiş ve 3 ayrı anket çalışması yapılmıştır. Anketlerden biri Ayvalık konutlarında yaşayan 50 aile ile, ikincisi bölgeye gelen 20 kişilik bir* turist grubuyla, diğer anket ise çalışma alanı içinde bulunan 8 adet pansiyon sahibi ile yapılmıştır.

Bölge Halkıyla Yapılan Anket Çalışması

Bölgede yaşayan ailelerin % 50'si Ayvalık doğumludur. Ailelere ait bireylerin % 52'si emekli, % 48'i çalışmaktadır. Bölge halkının % 36'sı ilkokul mezunuyken, % 28'i lise mezunudur. Üniversite mezunları, ortaokul mezunları ve eğitim almayanlar % 36'lık dilimde eşit orandadır. Konut kullanıcılarının % 88'i yaz/kış Ayvalık' tadır, % 12'lik bir dilimi oluşturan yazlık kullanıcıları azınlıktadır.

% 38'i yaşadıkları konutların üçüncü ya da dördüncü kullanıcılarıdır, sadece % 2'yi oluşturan bir kesim konutun ilk sahiplerindedir. Konutun ilk sahiplerine ilişkin halkın % 56'sı bilgi sahibidir. Konutların yapım tarihleri kapıların üzerinde bulunmasına rağmen, hırsızlık, bakımsızlık ya da yanlış müdahaleler nedeniyle % 42'sinin yapım tarihi bilinmemektedir. Halkın % 94'ü apartman dairesinde yaşamaktansa Ayvalık konutlarında yaşamayı tercih etmektedir. Apartman dairesini tercih eden % 6'lık kesim ise, yaşlılık nedeniyle

* 2008 yılı Mayıs ayı sonunda yapılan anket çalışmasının turistlerden oluşan bölümü, yaz sezonunun henüz açılmamış olması nedeniyle sadece 20 kişilik bir turist grubuyla yapılmıştır.

merdivenlerden zorlananlar ya da bakım zorluğunun ve masrafının altından kalkamayanlardır. Kullanıcıların % 94'ü yaşadıkları konutun tamamını kullanmaktadır. Yapıyı kısmen kullanan % 6'lık kesim ise, genellikle yaşlılık nedeniyle merdiven çıkmakta zorlandıkları için sadece birinci katı kullananlar oluşturmaktadır. Genelde konutların üç katı da kullanılmakta ve tüm mekânlarını kullananlar % 83'ü oluşturmaktadır. Buna rağmen 2 veya 4 odasını kullanmadıklarını belirten konut sahipleri % 17'yi oluşturmaktadır.

Özgün halinde genelde dükkân olan zemin kat kullanımına bakıldığında; genellikle yaşama mekânı ve depo olarak kullanıldığı görülmektedir; ancak kullanıcıların % 14'ü dükkân kullanımını sürdürmekte, % 4'ü çamaşırhane olarak kullanılmaktadır. Kullanıcıların % 66'sı konutta bir değişiklik yapmadıklarını, yeni mekân eklemediklerini ya da mekân kullanımını iptal ederek başka bir hacme eklemediklerini söylemiştir ancak özellikle banyo ve WC ihtiyacı doğrultusunda yapılan eklentiler hemen hemen her konutta bulunmaktadır. Bunun nedeni anıtlar kurulundan izin almadan müdahale yapılmasının yasak olmasıdır. Buna rağmen kullanıcıların % 40'ı konutlarında değişiklik yapmak istediklerini söylemiştir; ancak bu müdahaleler büyük oranda tadilat/onarım ihtiyaçlarıdır. Kullanıcıların konutlara ait en büyük sıkıntısı, sürekli bakım gerektirmesinden kaynaklanan bakım zorluğu ve bakım masrafıdır. Yolların dar olmasından şikâyetçi olanlar bulursa da, çevreyle ilgili en büyük sıkıntı bölge halkına göre de kirliliktir. Buna rağmen taş binaların yazın serin kışın sıcak olması, yüksek tavanlı olması nedeniyle doğal havalandırma sağlaması, müstakil olması ve avlusu bulunan konutlarda bahçe kullanımı, zemin katı dükkân olarak kullananlara iş imkânı da sağlaması kullanıcıların konutlara ait saydıkları olumlu yanlardır ve kullanıcıların % 96'sı yaşadıkları konutlardan memnundurlar. Kullanıcıların % 60'ı dükkân/depo mekânına, % 94'ü avluya gereksinim duymaktadır.

Bölge halkının % 64'ü Ayvalık'ın daha fazla konut yapısına ihtiyacı olmadığını düşünmektedir ve yeni yapı yapmak yerine boş tarihi yapıların onarılıp kullanılması konusunda hemfikirdirler. Bölge halkının % 94'ü bölgeye daha fazla turist gelmesi gerektiğini düşünmekte; buna bağlı olarak da % 60'ı bölgenin ev pansiyonculuğuna ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Bölge halkının % 56'sı ev pansiyonculuğu yapmak istemektedir. Restoran açmak isteyen % 24'lük bir kesim bulunmaktadır. Bölge halkının % 54'ü doğrudan ya da dolaylı olarak turizme hizmet veren kurumlarda çalışmak istemektedir.

Bölge halkının % 42'si devletin yaptığı turizm/planlama aktiviteleri hakkında bilgiye sahip olmakla birlikte; bu konuda büyük bir çaba sarf edildiğini düşünmemektedirler. Devletin

turizm konusunda halka ne gibi destekler verebileceği sorulduğundaysa, genellikle tarihi Ayvalık konutlarının yenilenmesi için teşvik ve maddi destek verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Halkın bilinçlendirilmesi, çevrenin temizlenmesi ve bölgeye özgü iş imkânlarının (zeytincilik, yağcılık, balıkçılık...) sağlanması da diğer önerilerdir.

Ayvalık'ın yurtdışı tanıtımını bölge halkının % 68'i yeterli bulmamaktadır. Bölge halkı turizmi Ayvalık'ın ekonomik kalkınması açısından yararlı görmektedir ve turizmin gelişimi için şehrin, tarihi yapıların daha bakımlı, çevrenin daha temiz olması gerektiğine inanmaktadırlar. Turizmin aile yapısı ve halk üzerindeki etkisinin olumlu olduğu düşünülmektedir. Bölge halkının % 52'si turizmin Ayvalık'taki değerleri koruduğuna inanırken, diğer yarısı koruması gerektiğine; ancak korumadığına inanmaktadır. Anket örneği ek-1 'de bulunmaktadır. Anket sonuçlarını gösteren pasta dilim grafikleri ek-3'te gösterilmektedir.

Bölgeye Gelen Turistlerle Yapılan Anket Çalışması

Pansiyonlarla ilgili yapılan anket 20 turist üzerinden yapılmıştır. Anket örneği ek-2 'de bulunmaktadır.

Turistlerin % 75'i pansiyon odalarında banyo mekânına gereksinim duymaktadır. % 35'i ise bu durumu kabullenerek geldiklerini ve bunu sorun olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Gereksinim duyulan bir diğer konu ise temizliktir. Turistlerin % 35'i pansiyonların temizlik konusunda daha dikkatli olması gerektiğini düşünmektedirler. Turistlerin % 70'i pansiyonlarda beklentilerinin karşılandığını belirtmektedir. Ayvalık'a gelen turistlerin % 90'ı 5 yıldızlı oteldense pansiyona dönüştürülen tarihi konutlarda konaklamayı tercih etmektedir. Bu tercihin nedeni araştırıldığında; turistlerin % 70'i tarihi dokuyu neden olarak göstermiş, % 30 ise aile ortamı/ev rahatlığı nedeniyle pansiyonları tercih ettiğini belirtmiştir. Tercih nedenleri sıralandığında ilk neden tarihi doku, ikinci olarak ev rahatlığı/aile ortamı, üçüncü olarak merkezi konum ve fiyatın uygun olması ise dördüncü neden olarak sıralanmıştır.

Pansiyon Sahibiyle Yapılan Anket Çalışması

Son anket ise 9 adet * pansiyon sahibiyle yapılmıştır. Pansiyon sahiplerine sorulan sorular ek-1 ve ek-2 'de bulunmaktadır.

* Pansiyonlar; Bonjour Pansiyon, Yalı Pansiyon, Chez Beliz Pansiyon, Zeytin Pansiyon, Taksyaris Pansiyon, Viking Pansiyon, Şato pansiyon, Kelebek Pansiyon ve Villa Garden' dır.

Pansiyon sahiplerinin % 44'ü yapıyı pansiyona dönüştürme seçimlerinin nedenini zaten kendilerine ait olmasıyla açıklamıştır. % 33'ü önce konut olarak aldığını daha sonra pansiyona dönüştürdüğünü belirtmekte; % 11'i ise bir turist talebi üzerine pansiyonculuğa başladığını belirtmektedir. % 22'si büyük olması ve manzarası gibi nedenlerle pansiyona uygun olduğunu düşünerek yapı seçiminde bulunmuştur. % 11'i ise bütçesi doğrultusunda seçime zorlandığını ifade etmiştir.

Yapılan müdahaleler sorulduğunda ise, hiç bir müdahale görmeyen bir adet yapı bulunmaktadır. Ayrıca zemin kotu düşürülerek zemin kat tavan yüksekliği artırılmış olan ve depo mekânı salona dönüştürülen bir pansiyon bulunmaktadır. Diğer tüm pansiyonlarda odalara banyo/wc eklentileri mevcuttur ve büyük değişiklikler geçiren 2 pansiyon yapısı mevcuttur. Pansiyonlar arasında ise mevcut temel üzerine tamamen yeniden inşa edilen bir pansiyon da bulunmaktadır.

Pansiyon sahiplerinin % 100'ü pansiyonlarından memnundurlar. % 34'ü konutun pansiyona dönüşmesinden kaynaklanan bir sorun olmadığını düşünmekte, % 66 ise odalarda banyo bulunmamasını sorun olarak görmektedir. Pansiyonların sadece bir tanesi (%11) tüm odalarda banyo bulunduğunu ifade etmektedir; çünkü bu yapı pansiyon olarak yeniden inşa edilmiştir. Pansiyon sahiplerinin % 100'ü kullanıcı beklentilerinin karşılandığını düşünmektedir. Ancak % 55'inin ihtiyaç duyduğu eksiklikler bulunmaktadır. Eksiklikler; banyo ihtiyacı, çevre temizliği, yapı tadilatı gibi konulardır.

5.3 Koruma Yaklaşımlarının ve Anket Sonuçlarının Öneri Projeye Katkısı

Anket sonuçları değerlendirilirken bölge halkının turizme verdiği önem de göz önünde bulundurulmuş; boş tarihi yapıların fazla olması, yeni yapıya ihtiyaç duyulmaması ve bölge halkının ev pansiyonculuğu yapma isteği de düşünülerek ve önceki bölümde anlatılan koruma yaklaşımı doğrultusunda mevcut konutları konaklama yapılarına dönüştürme fikriyle öneri proje geliştirilmiştir. Bölge halkının yaşam alanlarında avluya duyduğu gereksinim doğrultusunda avlusu olan ya da yan parseli boş olan 3 farklı konut seçilmiştir.

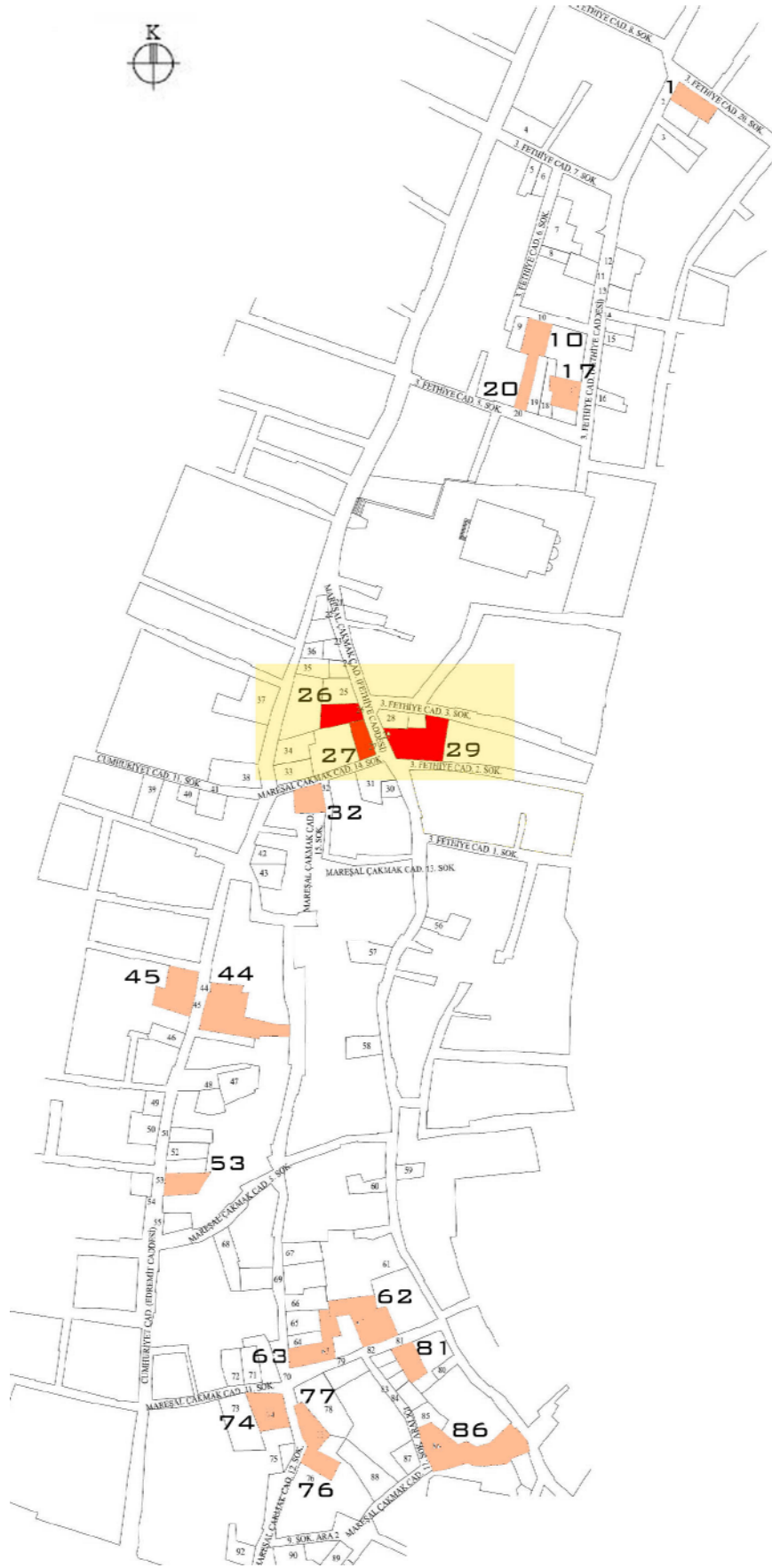
5.4 Mevcut Ayvalık Konutlarına Yönelik Pansiyon Önerisi

Konutlar seçilirken avlusu olan konutlar esas alınmıştır. Bu konaklama yapısı kurgusuna da katkı sağlamaktadır ve restoran/kafeterya gereksinimi de düşünülerek büyük avluların kafeterya olarak da hizmet verebileceği öngörülmektedir. Zemin katlardaki dükkân kullanımı,

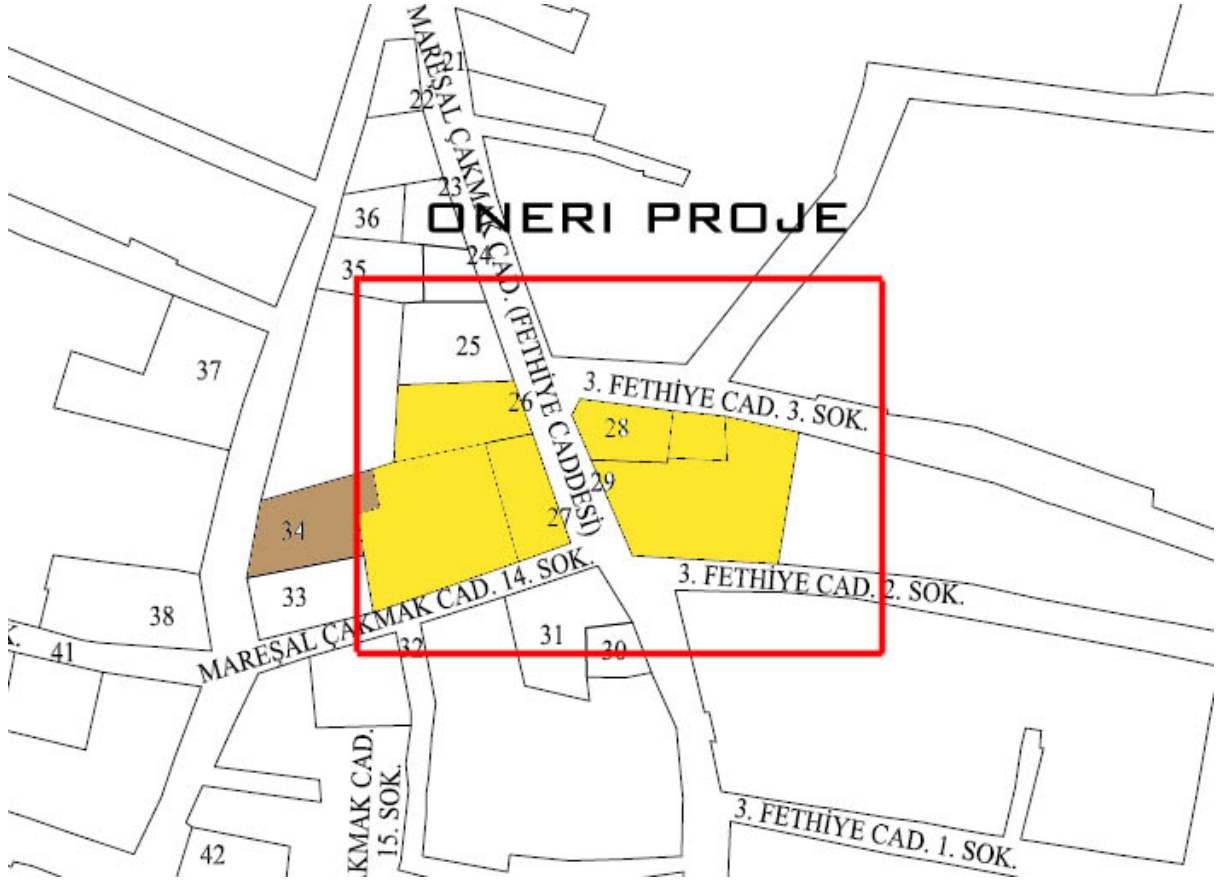
pansiyon fikriyle bütünleştirilerek yeniden yaşatılmaktadır. Şekil 5.2’de öneri projenin çalışma alanı içindeki konumu görülebilmektedir.

Çalışma alanı içinde pansiyonların da bulunduğu bir bölgede olması ve yapı grubuna çözüm üretebilme ihtiyacına cevap vermesi de diğer önemli etkenlerdir.

Seçilen üç adet konut pansiyona dönüştürülürken günümüzdeki plan esas alınmasına rağmen, özgün planlar da göz önünde bulundurulmuş, yığma taş yapılarda mekân kurgusu değiştirilirken taşıyıcı taş duvarlara müdahalede bulunulmamıştır.

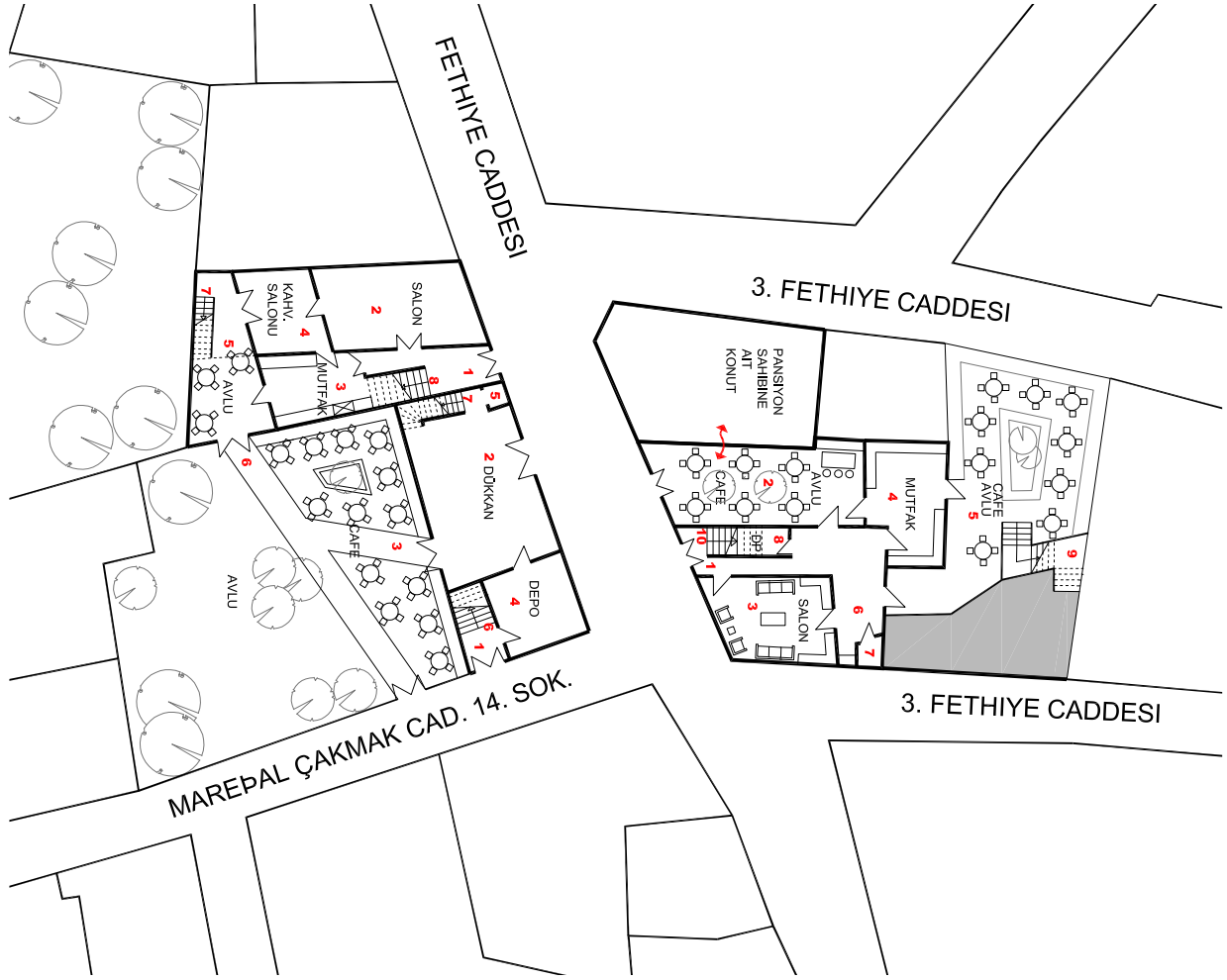
Şekil 5.1 Çalışma alanı içinde öneri projenin konumu

Şekil 5.2 Proje önerilen yapı grubu

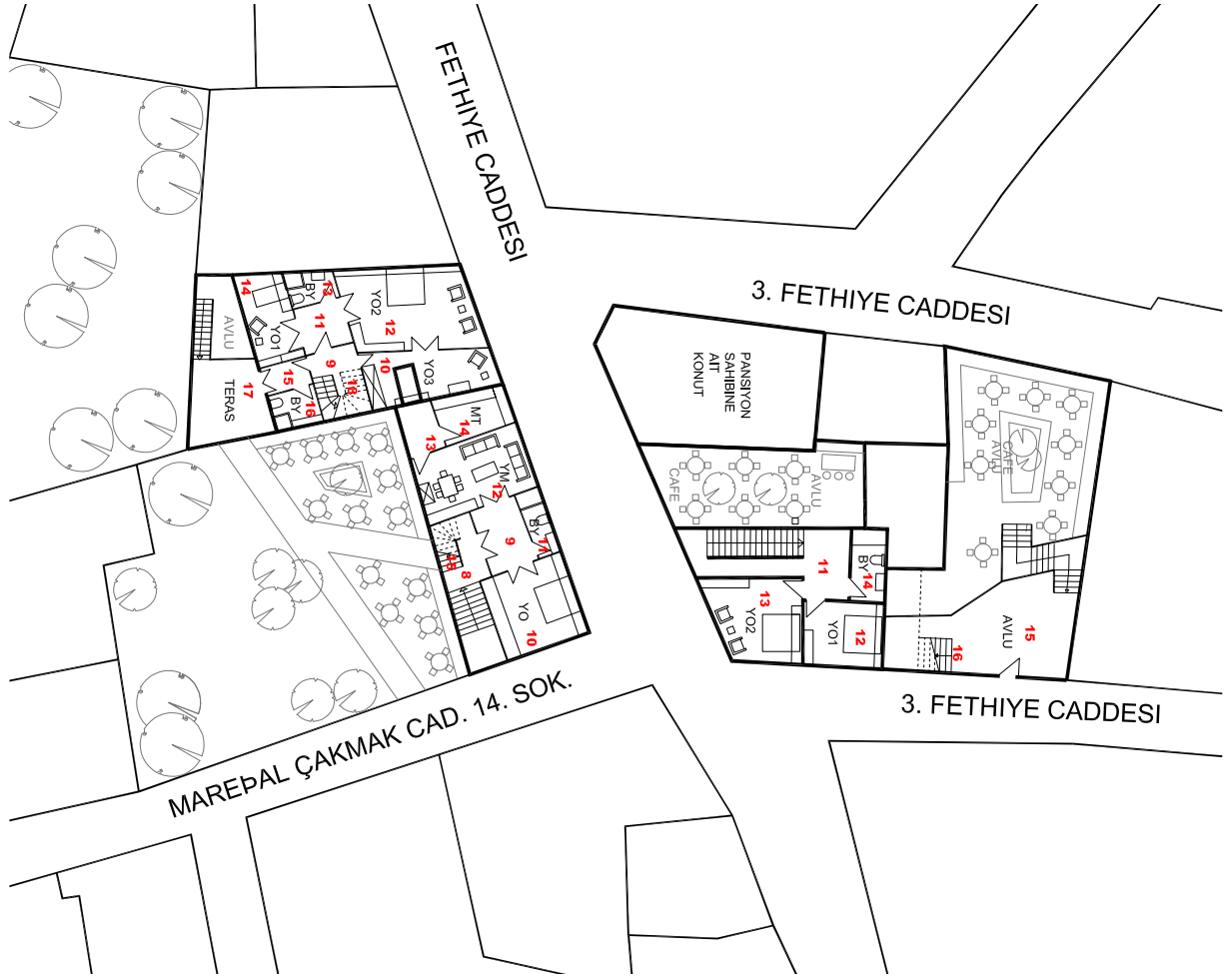
29 Envanter no'lu Konuta Ait Pansiyon Önerisi

Konutun girişleri günümüzdeki planla aynıdır. Günümüzde yaşama mekânı olarak kullanılan dükkân, proje de salon olarak önerilmiş, böylece konaklayanlara toplanma mekânı sağlanmıştır. Günümüzde ihtiyaç nedeniyle kurulan mutfak iptal edilmiş, iki avlu arasında geçiş sağlayan ve eskiden depo olarak kullanılan mekân mutfak olarak önerilmiştir. Böylece hem pansiyonda konaklayanlar için avluya kahvaltı servisi hem de avlu/kafeteryaya servis sorunu çözülmüştür. Kafeterya, günümüzde yan parselin eklenmesiyle konuta dâhil edilen avludur. Avluya giriş birinci kattan sağlanmaktadır. Eğimli bir arazide konumlanan avluda kademelenme oluşturulmuştur. Her iki avlunun kafeterya hizmeti vermesi öngörülmektedir.

Şekil 5.3 Öneri proje zemin kat planı

Konut sadece pansiyon olarak düşünülmüştür. Senaryo pansiyon sahibinin bitişik konutta yaşadığı varsayılarak oluşturulmuştur. Böylece konuttan avluya geçiş imkânı da sağlanabilmektedir. Dolayısıyla pansiyon sahibine ait konutun pansiyondan bağımsız düşünülmesi söz konusu değildir.

Şekil 5.4 Öneri proje birinci kat planı

Birinci ve ikinci kat planları yatak odalarından oluşmaktadır. Her iki katta toplam altı adet yatak odası bulunmaktadır. Birinci kata ana giriş merdiveninden, ikinci kata ise avludan çıkılan bir merdivenle ulaşılmaktadır. Özgün planda zemin kattan ikinci kata ulaşan sürekli bir merdiven bulunmasına rağmen, aradan geçen zaman boyunca yapılan değişiklikleri yok saymamak için, öneri proje mevcut durum üzerinden geliştirilmiştir.

Birinci kattaki iki adet yatak odası korunmuş ve geniş olan kat holüne bir banyo eklenmiştir.

İkinci katta ise; dört adet oda bulunmaktadır. Odalardan biri mutfağın izdüşümündedir ve ayrı bir banyosu ve avluya bakan bir balkonu bulunmaktadır. İkinci kat holüne de bir banyo eklenmiştir ve bu banyo diğer üç odanın ortak kullanımındadır.

- Dış mekândan girişi de bulunan avlunun üst kotu, dış mekânla aynı bütünleşme değerini almıştır ve en bütünleşik mekândır.
- Dış mekânın en bütünleşik mekân olması yapının dışadönük bir yapı sergilediğini göstermektedir.
- Mevcut konut analizlerinde karşılaştığımız giriş holü ve merdivenlerin en bütünleşik mekânlar olma özelliği, öneri projede de aynıdır; ayrıca kafeterya işleviyle de kullanılan avlu da bütünleşik mekânlar arasında yer almaktadır.
- Yatak odaları ve banyolar mahremiyet düzeyi yüksek mekânlardır ve en yüksek bütünleşme değerlerini alarak en ayrışik mekânlar olma özelliğini göstermektedir.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri, 1,542' dir ve mutfağın bütünleşme değeri bu değere yakındır.

26 ve 27 no'lu Konutlara Ait Pansiyon Önerisi

26 no'lu konutun zemin katında bulunan ana giriş korunmuştur. Zemin katta bulunan depo mekânına (özgün biçimde dükkân) giriş holünden geçiş sağlanarak, mekân salona dönüştürülmüştür. Özgün biçimde dükkânın deposu olarak kullanılan mekânın, kış aylarında kahvaltı salonu olarak kullanılması düşünülmüştür. Mutfak, yapının avlusuna kahvaltı servisi vermektedir. Çamaşır odası olarak kullanılan mekân mutfak olarak kullanılacaktır. Avluya mutfaktan servis sağlamak için geçiş önerilmiştir.

Ana merdiven haricinde 1. kata ulaşım avludan bir merdivenle de sağlanabilmektedir. Özgün biçimde de kullanılan bu merdiven korunmuştur. Bu merdiven ile avludan terasa, terastan iç mekâna ulaşım sağlanmaktadır. Birinci katta üç oda ve iki banyo bulunmaktadır. Gerektiğinde 2 oda tek kullanıma verilerek banyosu da olan bir süit odaya dönüşebilmektedir.

İkinci katta da üç oda bulunmaktadır. Birinci katta bulunan mekân kaybı (terastan geçiş nedeniyle), bu katta bulunmamaktadır. Her odanın kendine özel banyosu bulunmakta; ancak sadece iki odanın içinden banyoya ulaşım mümkündür.

Çizelge 5.3 26 no'lu konutun pansiyon önerisine ait bütünleşme değerleri

26 no'lu konut PANSİYON	1.kat holü 0,633	<	merdiven 1 0,800	=	merdiven2 0,800	<	hol 0,866	<	ara mekan 0,933	<	giriş holü 0,967	<	yatak odası3 1,00	=	2. kat holü 1,00	<
	terras 1,067	<	mutfak 1,233	=	merdiven/avlu 1,233	<	banyo 1,267	<	salon 1,283	<	dış mekan 1,300	=	yatak odası2 1,300	<	banyo 1,333	=
	yatak odası1 1,333	<	yatak odası5 1,350	<	yatak odası6 1,367	=	yatak odası4 1,367	<	avlu 1,400	=	banyo 1,400	<	kahv. Salonu 1,483	<	avlucafe 1,500	<
	banyo 1,750	<	banyo 1,767													

- Birinci kat holü en bütünleşik mekândır.
- Birinci kat holünden sonra en bütünleşik mekânlar merdivenlerdir.
- Banyolar mahremiyet düzeyi yüksek mekânlardır ve en yüksek bütünleşme değerlerini almıştır, dolayısıyla en ayrışik mekânlar olarak belirlenmektedir. Avlular ve kahvaltı salonu da ayrışik mekânlardır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri, 1,221' dir ve mutfağın bütünleşme değeri bu değere yakındır.
- Öneride dış mekân ortalama bütünleşme değerine yakın da olsa, daha fazla bir değer almıştır. Bu da konaklama yapısının içedönük bir yapı sergilediğini göstermektedir. Bunun nedeni oluşturulan senaryoda kurgulanan pansiyon/kafeterya-avlu/dükkân ilişkisiyle açıklanabilir.

27 no'lu konutta; zemin katta depo içinde bulunan ve sonradan eklenen 2 hacmin (banyo ve depo) kullanımı iptal edilmiştir. Böylece depo mekânının özgün halindeki gibi geniş bir dükkân olarak kullanımı sağlanmaktadır. Dükkânda bölgeye özgü zeytin, zeytinyağı ve zeytinyağı sabunu satışı yapılacaktır. Tasarımda dükkândan avluya geçiş sağlanmıştır. Böylece dükkâna gelen müşterinin avlu/kafeteryayı kullanımı mümkün olduğu gibi, kafeteryaya gelen müşteri de (ve pansiyonda konaklayan kişiler) tadına baktığı zeytin ve zeytinyağını dükkâna girerek satın alabilecektir. Dükkânda satılan sabunlar, pansiyon odalarında konaklayan müşterilere tanıtılacak ve satışı sağlanacaktır.

26 ve 27 no'lu konutlar pansiyon olarak kullanılacak; iki konaklama yapısı tek elden yönetilecektir. 27 no'lu konutun 1. kat kullanımı pansiyon sahibine ait olacaktır. 1. kata

ulaşım ana giriş merdivenlerinden ve dükkan içinde bulunan bir merdivenden sağlanmaktadır. Pansiyon müşterileri 2. kata ulaşım için ana giriş merdivenlerini kullanacaktır. Ana giriş merdiveninden 1. kata ulaşıldığında mekânlara ulaşım bölücü bir duvarla engellenecek; kullanımın gerekmesi halinde geçiş imkânı bulunmaktadır. İkinci katta iki adet oda ve ortak kullanımı olan bir banyo bulunmaktadır. Odalardan birinin terası bulunmaktadır.

Çizelge 5.4 27 no'lu konutun pansiyon önerisine ait bütünleşme değerleri

27 nolu konut PANSİYON	1.kat holü 0,861	<	aramekan 0,981	<	merdiven1 1,005	<	merdiven2 1,077	<	yaşama 1,100	<	giriş holü 1,124	<	arkahol 1,196	<	dış mekan 1,268	<
	depo 1,292	<	mrd.dükkan 1,340	=	2.kat holü 1,340	=	dükkan 1,340	<	banyo 1,435	=	yatak odası 1,435	<	avlu cafe 1,555	<	mutfak 1,651	<
	yatakodası2 1,746	<	banyo 1,794	=	yatak odası1 1,794	=	wc 1,794	<	teras 1,201							

- Birinci kat holü bu konaklama yapısında da en bütünleşik mekândır.
- Merdivenler ve giriş holü en bütünleşik mekânlar arasında yer almaktadır.
- Teras en yüksek bütünleşme değerini alarak sistemdeki en ayrışık mekândır. Banyolar ve yatak odaları sistemdeki ayrışık mekânlar arasındadır.
- Yapının ortalama bütünleşme değeri, 1,397' dir.
- Dükkanın bütünleşme değeri 1'340'tır ve bu ortalama bütünleşme değerine yakın bir değerdir.
- Dış mekân 1,268 bütünleşme değerini almıştır ve yapının ortalama bütünleşme değerinin altındadır.

6. SONUÇ

Rapoport (1969), konut biçimlenişlerinin sadece fiziksel etkilerin ya da etkenlerin sonucu değil, kültürel değerler ve seçimler sonucu oluştuğunu; ayrıca, bir toplumun karakterini en iyi yansıtanın, o toplumun mimarisi olduğunu belirtmektedir.

Rossi (2006), konutun incelenmesinin şehri incelemenin en iyi yollarından biri olduğu sonucuna varmıştır. Şehirlere ait yapısal farklılıkları o bölgenin konutlarının farklı yönleri kadar iyi gösteren hiç bir şey olmadığına değinmektedir.

Büyük ölçüde konutların mekân organizasyonları aracılığıyla, sosyal anlam ve kültürel değerler yansımaktadır. Böylece farklı kültürler, farklı mekânsal modellerle kendilerini ifade etmektedir. Yapma çevrenin bir yandan kültürü yansıtırken, bir yandan da onu etkileyip şekillendirdiği görüşü mevcuttur. Bu nedenle kültürel etkenlerin, yapma çevrenin kurgusunda saklı olduğu fikri giderek önem kazanmaktadır (Kırşan ve Çağdaş, 2005).

Kültürel değerler ve sosyal yaşantıyla etkileşim içinde olan konut mekânı, halkın zevklerini, alışkanlıklarını, sosyal yönlerini en iyi tanımlayan veridir. Dolayısıyla bir bölgeye ait sosyal yaşantıyı ve kültürel yapıyı anlamakta kullanabileceğimiz konut mekânı, kullanıcıların davranışlarına, sosyal ve kültürel yapıya dair analitik değerlendirmeler yapan ve somut açıklamalar getiren Mekân Dizim yöntemiyle incelenmektedir. Analiz kapsamında, mübadeleyle birlikte kullanıcılarının değiştiği “Ayvalık konutları” araştırılmıştır. Ayvalık kent merkezinde 19. ve 20. yüzyıla ait, avlusu ve dükkânı olan 17 adet konutun özgün ve günümüz biçimlerinin geçiş grafikleri oluşturulmuştur. Grafiklerden yola çıkılarak yapılan hesaplar ile özgün ve günümüz biçimlerinde bütünleşik (en çok hareket barındıran) ve ayrışık (en az hareket barındıran) mekânlar belirlenerek ortak bir mekân kurgusunun var olup olmadığı araştırılmıştır.

Ayrıca araştırılan diğer konular aşağıdadır;

- ⊕ Konut yaşantısına dair mahremiyetin sınırları nedir? Özgün biçimde ve günümüz biçiminde içe dönük ya da dışa dönük yaşantıya dair bir genelleme yapılabilir ve eğer yapılırsa bu yapılanma kullanıcının etnik kimliğiyle bağdaştırılabilir mi?
- ⊕ Dükkan/depo ve avlu mekanlarının Ayvalık konut sistemindeki yeri nedir ve konutlar genelinde ortak bir yapılanma veya kurguya sahip midir?

Böylelikle özgün ve günümüz konutlarına dair ortak yönler ve farklılıklar ortaya koyulabilmiştir. Analiz çalışması sonucunda yapılan değerlendirmeler aşağıdadır:

- ⊕ Konutlarda mekânların kat dağılımı sosyal yaşantıya dair bir fikir vermektedir. Zemin katı dükkân olarak kullanılan konutlarda, yaşama birinci katta, yatma işlevini barındıran mekânlar ise ikinci katta yer almaktadır. Konutlarda birinci katın yaşama işlevi barındırması, günlük yaşamın büyük bir kısmının birinci katta geçtiğini göstermektedir ve sosyal yaşantıdan kaynaklanan bu mekânsal kurgu katta dağılımı sağlayan birinci kat holüne en çok hareket barındıran mekân olma özelliğini vermektedir. Mekân Dizim analiz sonuçları, özgün ve günümüz biçiminde en bütünleşik mekânın birinci kat holü olduğunu ortaya koymaktadır.
- ⊕ Özgün ve günümüz konutlarında en fazla bütünleşme eğilimi gösteren mekânlar; birinci kat holü, giriş holü ve merdivenlerdir. Sirkülasyon alanlarının en çok hareket barındırması, gün içinde farklı kullanım işlevi barındıran mekânların (dükkan, yaşama, yatma) farklı katlarda yer almasına dayandırılabilir. Mekânlar (dolayısıyla katlar) arasındaki ulaşım, sirkülasyon alanları ile sağlanmakta ve dolayısıyla bu mekânlar içinde en çok hareket barındıran mekânlardır.
- ⊕ Özgün ve günümüz konutlarında en fazla ayrışma eğilimi gösteren mekânlar ise WC/banyo ve yatak odalarıdır. İkinci katta konumlanan bu mekânlar, geçiş grafiğindeki son adımlardır ve en az hareketi barındıran mekânlardır. Ayrışık olma istenen ve mekânsal organizasyonla sağlanan bir olgudur; çünkü bunlar mahremiyet düzeyi yüksek mekânlardır.
- ⊕ Günümüz Ayvalık konutları dışadönük bir yapı sergilemektedir. Günümüz kullanıcıları, mevcut konutlar elverdiği ölçüde dışadönük bir yaşamı tercih etmektedirler. Özgün biçime ait dış mekân bütünleşme değerleri incelendiğindeyse, konutlar için içedönük/dışadönük bir yapıya sahip olduğundan bahsederek bir genelleme yapılamamaktadır. İçedönüklük/dışadönüklük, özgün konutlar için kültürel değerlerle ilişkili olarak şekillenmemektedir ve bu konuda sosyal yapıya yönelik ortak bir kurgudan bahsetmek mümkün değildir.
- ⊕ Özgün konutlarda katlar arası mekân dağılımına yönelik ortak bir kurgu bulunsa da, aynı

işlevi barındıran zemin katlar için böyle bir kurgudan bahsedilememektedir. Ortak kültürel değerler sonucu oluşan ve tüm Ayvalık konutlarında bulunan dükkân/depo mekânı, farklı mekânsal yapılanmalar barındırmaktadır ve kullanıcının isteği ve ihtiyacı doğrultusunda şekillenmiştir. Günümüzdeyse, bu mekânlar özgün işleviyle kullanılmamakta, kullanıcıların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ya yaşama mekânı olarak ya da kullanılmayan eşyaların konulduğu depolar/ardiyeler olarak kullanılmaktadır. Günümüzde ortak bir işlevi olmayan bu mekânlar için sistem içinde ortak bir dil barındırmalarından söz etmek mümkün değildir.

- ⊕ Özgün Ayvalık konutlarında avlunun mahremiyet istenen bir mekân olduğundan ve mekânsal kurguyla sağlanan bir durum olduğundan bahsetmek mümkündür. Özgün biçimde avlu mekânında amaçlanan mahremiyet günümüzde de özelliğini sürdürmektedir ve hem özgün biçimde hem de günümüzde avlu ayrışma eğilimi göstermektedir. Günümüzde avlunun mahrem olmasını sosyal yaşantıyla bağdaştırmak doğru bir yaklaşım olmayabilir. Bu durum özgün biçimin barındırdığı mekânsal organizasyonun uzantısı olarak görülebilir; çünkü avlu konumsal ve işlevsel olarak değişim geçiren bir mekân değildir.

- ⊕ Günümüz konutları özgün biçime göre daha ayrışık yapıdadır.

Yapılan analizlerden ve diğer yöntemlerden elde edilen bulgular sonucunda yeni konut uygulamaları için veri oluşturulabilecektir.

Ayrıca konut kullanımlarını araştırmaya ve kullanıcı ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bir de anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması sonucu şu değerlendirmeler yapılabilir;

- ⊕ Kullanıcılar apartmanlarda yaşamaktansa, tarihi konutlarda yaşamayı tercih etmektedirler. Buna gerekçe olarak, müstakil olmasını, yüksek tavanlı taş binaların doğal havalandırması olmasını ve sağlıklı olmasını, yazın serin olan konutların kışın sıcak olmasını göstermişlerdir.
- ⊕ Konutlara olan talep ve bakımsız, boş olan konutların fazla olması, mevcut konut stokunun değerlendirilmesi gerektiği sonucuna götürmektedir.
- ⊕ Bölgeye daha fazla turist gelmesini isteyen bölge halkı, bölgenin daha fazla konut

yapısına ihtiyacı olmadığını, ancak ev pansiyonuna ihtiyacı olduğunu düşünmektedir.

- ⊕ Turizm açısından elverişli olan bölgenin(deniz+kültür turizmi), gerekli ölçüde değerlendirilmemesi turizm konusunu öne çıkarmaktadır.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesi sonucu; mevcut yapılara olan rağbet ve turizm konusunun öne çıkması nedeniyle, mevcut yapı stokunu değerlendirme ve turizme katkı sağlama fikri önem kazanmıştır. Buradan yola çıkarak konutların konaklama yapısı olarak kullanımına yönelik proje önerisi geliştirilmiştir. Öneri projeye katkı sağlaması adına, pansiyon sahipleri ve turistlerle de anketler yapılmıştır. Öneri proje Mekân Dizimi ile analiz edilerek, olası sosyal yaşantı ortaya konulmuştur. Analiz bulguları aşağıda sıralanmaktadır:

- ⊕ 26 ve 29 no'lu konutlarda en ayrışik mekânlar banyolar ve yatak odalarıdır. 27 no'lu konutta teras en ayrışik mekân olarak karşımıza çıkmaktadır; ancak yatak odaları ve banyolar da en ayrışik mekânlar arasında yer almaktadır. Mevcut konut analizlerinde karşılaştığımız bu sonuç, konaklama yapısı kurgusunda da aranan bir özelliktir; çünkü yatak odaları ve banyolar yüksek mahremiyet düzeyi gerektiren mekânlardır.
- ⊕ 26 ve 27 no'lu konutlara getirilen öneri projede, mevcut konut analizlerinde karşılaştığımız gibi birinci kat holü en bütünleşik mekândır. 29 no'lu konutta ise avlu en bütünleşik mekândır ve dış mekânla aynı bütünleşme değerini almıştır. Dolayısıyla 29 no'lu konuta önerilen konaklama yapısı dışadönük bir yapı sergilemektedir.
- ⊕ 26 ve 27 no'lu konutlar kurgulanan senaryoda bir arada düşünülmüştür ve sistemde pansiyon/avlu- kafeterya/dükkân birbirleriyle bağlantılı mekânlardır. 26 no'lu konut daha içe dönük, 27 no'lu konut ise, avlu/kafeterya ve dükkân fonksiyonları barındırması nedeniyle daha dışa dönük bir yapı sergilemektedir.

Tarihi ve kültürel değerlerin, konutların ve diğer tarihi yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla turizmi öne çıkarma fikri oluşturulmuştur. Restore edilen konutlarıyla ve yeniden işlevlendirilen yapılarıyla Ayvalık, “tarihini yaşatan ve koruyan” bir kent olarak önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aka, D., (1944), “Ayvalık İktisadi Coğrafyası”, Ülkü Matbaası, İstanbul
- Arı K., (1989), “Yunan İşgalinden Sonra İzmir’de “Emval-i Metruke” ve “Fuzuli İşgal” Sorunu”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 15, Cilt V.
- Arı, K., (1990), “1923 Türk - Rum Mübadele Anlaşması Sonrasında İzmir’de “Emval-i Metruke” ve Mübadil Göçmenler”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 185, Cilt VI.
- Arı, K., (2003), “Büyük Mübadele”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Arıkan, Z., (1988). “1821 Ayvalık İsyanı”, Belleten, Sayı:202, Türk Tarih Kurumu.
- Atak, Ö., (2009), “Mekânsal Dizim Ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, B., (1998), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Ayvalık Tarihi”, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Bellal, T., (2007), “Spatial, Interface Between Inhabitants And Visitors In M’zab Houses”, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.
- Conker, S., (2009), “İstanbul’daki Kent Otellerinin Mekân Dizim Yöntemiyle Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çağdaş G., Kırşan Ç., (1998), "The 19th Century Row-houses in Istanbul: A Morphological Analysis", Open House International, Vol. 23 No 3, 45-56.
- Çağdaş, G., Kırşan, Ç. , (2003), “19. Yüzyıl İstanbul Dizi Konutlarının Mekânsal Analizi”, İstanbul Dergisi, Sayı:46, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 40-48.
- Çağdaş, G., Kırşan Ç., (2005), “Etnik Kimlik ve Eysel Mekân”, Konut Değerlendirme Sempozyumu 2004, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Çil, E., (2007), Space, Practice, Memory: The Transformations Of The Houses In Kula, A Town In Anatolia, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.
- Çil, E., (2006), Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması, Megaron, Cilt 1, Sayı 4, 218-233.
- Çil, E., (2007), “Space, Practice, Memory: The Transformations Of The Houses In Kula, A Town In Anatolia”, 6th International Space Syntax Symposium.
- Çil, E., (2008), Kula Tarihsel Kentinin Yirminci Yüzyıldaki Fiziksel Dönüşümünün Mekân Dizim Analiziyle İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 23, No 2
- Erim, H., (1948), “ Ayvalık Tarihi”, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara.
- Erim, N., (1944), “Milletlerarası Daimi Adalet Divanı ve Türkiye, Etabli Meselesi” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, II/1.

- Gönül, B. , (2004), “Batı Anadolu’daki Kültürel Çeşitliliğin Geleneksel Konut Mimarisindeki Değişime Yansımaları: 19. ve 20. Yüzyıllarda Ayvalık”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gündoğdu, M., Çıracı, H., (2006), Galata-Pera mekânsal biçimlenme özellikleri ile arazi kullanımı, İTÜ Dergisi/a; Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt 5, Sayı 2, Kısım 2, 156-164.
- Hillier B., (2001). A Theory Of The City As Object Or How Spatial Laws Mediate The Social Constructions Of Urban Space, 3rd Space Syntax Symposium, Atlanta.
- Hillier, B., (2007), Space Is The Machine, Electronic Edition.
- Hillier, B., Hanson, J., (1984), The Social Logic Of Space, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hillier, B., vd.,(1993), Natural Movement - Or Configuration And Attraction In Urban Pedestrian Movement, Environment and Planning B, Planning and Design, 1993, volume 20, p 29-66.
- Orhun, D., (1997), Spatial Types In Traditional Houses Of Turkey, UCL, London.
- Orhun, D., (1999), Spatial Themes Among The Traditional Houses Of Turkey, 2nd Space Syntax Symposium, Brasilia.
- Orhun, D., Hillier, B., & Hanson, J. (1995), Spatial Types In Traditional Turkish Houses, Environment and Planning: Planning and Design B, 22, 475-498.
- Orhun, D., Hillier, B., & Hanson, J. (1996), Socialising Spatial Types In Traditional Turkish Houses, Environment and Planning: Planning and Design B, 23, 329-351.
- Öksüz, H., (2000), “Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 48, Cilt XVI.
- Önder, D., (2001), Semerkant Gur-i Emir Bölgesinde Konut Grubu Tasarımı, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım – Yayın Merkezi Matbaası, İstanbul
- Önder, D., (2002), A New Housing Group For Sub-Residential Area İn Samarkand: A Morphological Comparison, Volume 19, Issue 5, Pages 327–339.
- Özkan, Ö., (2005), “Kültürümüzün Parçası Mevcut Binaların Turizm Amacıyla Günümüze Kazandırılması”, Mimarist, Sayı 17, sf. 68-71.
- Rapoport, A., (1969), “House Form And Culture”, Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall
- Rossi, A. , (2006), “Şehrin Mimarisi”, Kanat Kitap, İstanbul.
- Sanlı S. , Dursun P. , Sağlamer G., (2007), Decoding Houses Of A Turkish Architect: Yılmaz Sanlı, 6th International Space Syntax Symposium.
- Selvi, H., (2001), “Ayvalık’ın İşgali ve Belediye Çeşmesi Protokolü”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 51, Cilt XVII.

Toker, U., Toker, Z., 2003, "Family Structure And Spatial Configuration In Turkish House Form In Anatolia from Late 19th Century to Late 20th Century", Proceedings, 4th International Space Syntax Symposium, London.

Uysal, Y. (2005), "Tarihi ve Doğal Çevrede Turizm Koruma Amaç mı, Araç mı?...?", Mimarist, Sayı 17, sf. 36-38.

Ünlü, A., (1999), The Syntactic Analysis Of Turkish Houses Between 17th And 19th Centuries, 2nd Space Syntax Symposium, Brasilia.

Vaughan, L., Hanson, J, Dalton, R., (2007), Teaching Space Syntax Through Reflective Practice, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.

Wojgani, H., Hanson, J., (2007), Extra Care Housing: A Paradigm Shift, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.

Yorulmaz, A. (1998), "Ayvalık'ı Gezerken", Ceylan Kitabevi, Ayvalık

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.mimarliktabilisim.itu.edu.tr>

www.spacesyntax.org

www.spacesyntaxistanbul.itu.edu.tr

[1] www.cundadan.com

[2] www.spacesyntax.org

EKLER

Ek1 Bölge Halkıyla Yapılan Anket Örneği

Ek 2 Pansiyon Sahipleri ve Turistlerle Yapılan Anket Örneği

Ek 3 Anket Sonuçlarına Ait Pasta Dilim Grafikleri

Ek1 Bölge Halkıyla ve Pansiyon Sahipleriyle yapılan anket örneği

AYVALIK'TA YAŞAYAN KONUT SAHİBİ

Bina yapım tarihi:

Envanter no:

Yapı işlevi nedir?

—konut

—pansiyon

Yapının özgün işlevi nedir?

Konut sahibi misiniz?

- Konut sahibi iseniz;

—kaçıncı mülk sahibisiniz?

Nereden, ne zaman ve neden geldiniz?

—mülkün ilk sahibinin kuşağından ise, mülkün ilk sahipleri nereden ve ne zaman gelmişler?

- Kiracı iseniz;

—ev sahibi kaçıncı mülk sahibi? Nereden, ne zaman ve neden gelmiş?

—mülkün ilk sahibinin kuşağından ise, mülkün ilk sahipleri nereden ve ne zaman gelmişler?

1. Doğum yeriniz?

2. Kaç kişilik bir ailesiniz ve Aile bireylerinin yaşları nedir?

3. Öğrenim durumunuz?

4. Çalışan /emekli kaç kişi var?

5. Konutun kullanım durumu nedir?

-yaz

-kış

-arada

6. Konutun kullanım durumu nedir?

Kullanılıyor

Kısmen kullanılıyor

Zemin kat 1. kat 2.kat

Zemin kat 1. kat 2.kat

7. Zemin kat (giriş kat) kullanılıyorsa, ne amaçla kullanılmaktadır?

8. Konutta kullanılmayan kaç oda bulunmaktadır?

9. Konutta eklenen/ çıkarılan mekânlar var mı?

Evet

Hayır

Varsa nelerdir?

Neden?

10. Konutta yapmayı düşündüğünüz değişiklikler nelerdir?

11. Konuttan memnun musunuz?
(tadilat gereksinimi, plan, kullanım...)	Evet	Hayır
• İyi yanları nelerdir? • Kötü yanları nelerdir? • Sizce en önemli sorun nedir?		
12. Dükkan/ depo mekanına gereksinim var mıdır?
Neden?	Evet	Hayır
13. Avluya (arka bahçe) gereksinim var mıdır?
Neden?	Evet	Hayır
14. Ne tür bir konutta yaşamak istersiniz?
Neden?	-apartman dairesi	-Rum evi
		-farketmez
15. Devletin yaptığı planlama/turizm aktiviteleri hakkında bilgiye sahip misiniz?	Evet	Hayır
16. Devlet turizm konusunda halka ne gibi destekler vermelidir?		
17. Yurtdışı tanıtımını yeterli buluyor musunuz?	Evet	Hayır
18. Turizmi ayvalık ekonomik kalkınması açısından yararlı görüyor musunuz?	Evet	Hayır
19. Ayvalık'ın daha fazla konut yapısına ihtiyacı var mı?	Evet	Hayır
20. Ayvalık'ın daha fazla ev pansiyonuna ihtiyacı var mı?	Evet	Hayır
21. Ayvalık'a daha fazla turist gelmeli mi?	Evet	Hayır
(EV PANSİYONCULUĞU YAPIYORSANIZ 23. ve 24. SORULARI CEVAPLAMAYINIZ.)		
22. Ev pansiyonculuğu yapmak ister misiniz?	Evet	Hayır
23. Turiste hizmet veren kurumlarda çalışmak ister misiniz?	Evet	Hayır
24. Restaurant açmak ister misiniz?	Evet	Hayır
25. Turizmin gelişimi için şehrin daha bakımlı olması gerekli midir?	Evet	Hayır
26. Turizmin gelişimi tarihi yapıların, çevrenin daha bakımlı olmasına katkıda bulunacak mı?	Evet	Hayır
27. Turizmin aile yapısı ve halk üzerindeki etkisi var mıdır?	Olumlu	Olumsuz
28. Turizmin Ayvalık'taki değerleri koruduğuna inanıyor musunuz?	Evet	Hayır

Ek2 Pansiyon Sahipleri ve Turistlerle Yapılan Anket Örneği

(TURİST İSENİZ, SADECE 7. 9. 10. 11. 12. 13. SORULARI CEVAPLANDIRINIZ)

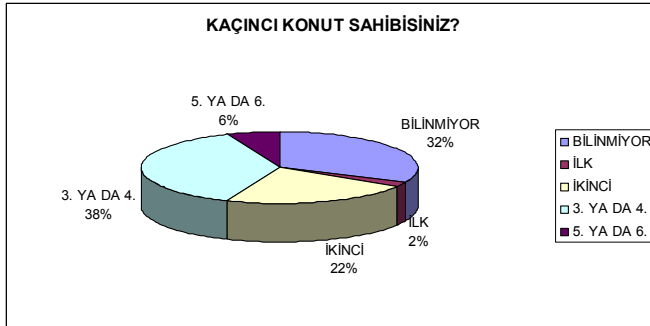
1. Yapı işlevi nedir? —konut —pansiyon
2. Yapının özgün işlevi nedir?
3. Yapı pansiyon olarak kullanılıyorsa; pansiyona siz mi dönüştürdünüz?
Evet Hayır
4. Pansiyona dönüştürmek için neden bu yapıyı seçtiniz?
5. Pansiyona dönüştürürken yapılan müdahaleler nelerdir?
6. Pansiyona dönüştürdükten sonraki durumdan memnun musunuz?
Evet Hayır
7. Sizce konutun pansiyona dönüşmesinden kaynaklanan eksikler nelerdir?
8. Her odanın ayrı banyosu bulunuyor mu?
Evet Hayır
9. Pansiyonlarda Kullanıcı (turistin) beklentileri sizce karşılanıyor mu?
Evet Hayır
10. Tespit ettiğiniz, ihtiyaç duyduğunuz eksiklikler var mıdır? Evet Hayır
Varsa nelerdir?
11. Yıldızlı bir oteldense, pansiyonu tercih etme nedeniniz nedir? Numaralandırınız.
 - Tarihi doku
 - Aile ortamı/ev rahatlığı
 - Merkezi konum
 - Fiyatın uygun olması
12. Tekrar gelseniz, pansiyonu mu yoksa yıldızlı bir oteli mi tercih edersiniz?

Ek3 Anket Sonuçlarına Ait Pasta Dilim Grafikleri

1.

2.

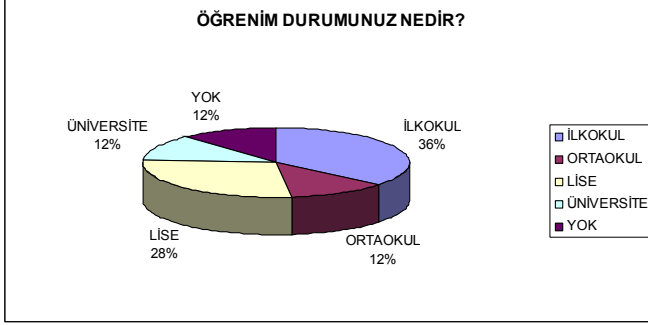
3.

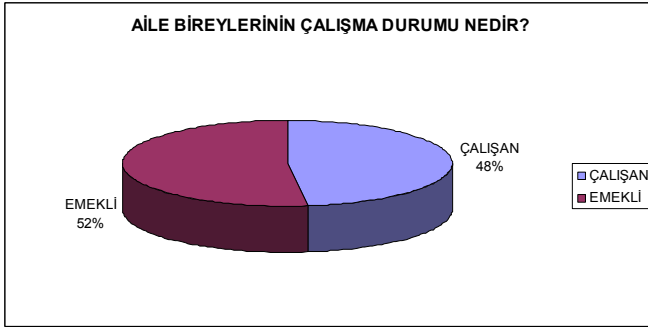
4.

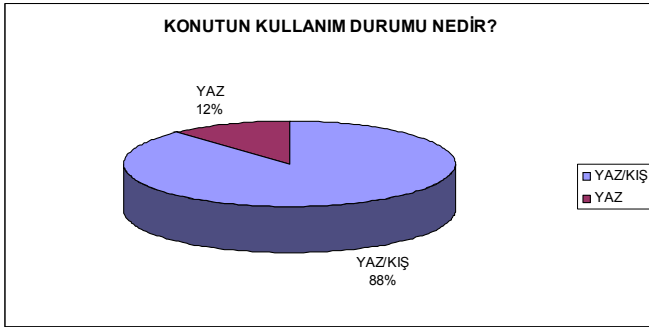
5.

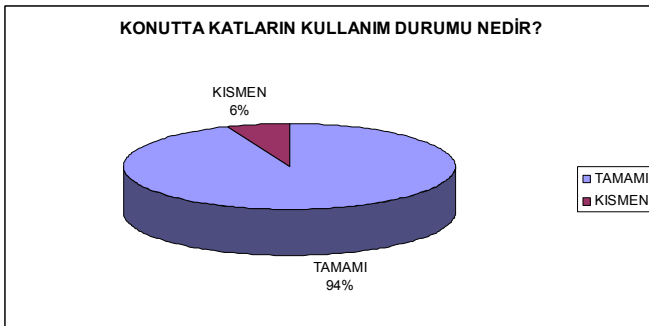
6.

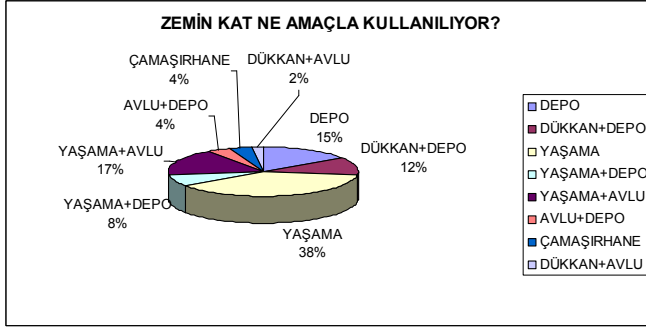
7.

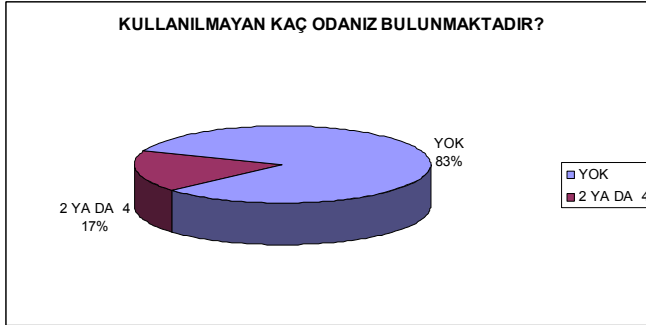
8.

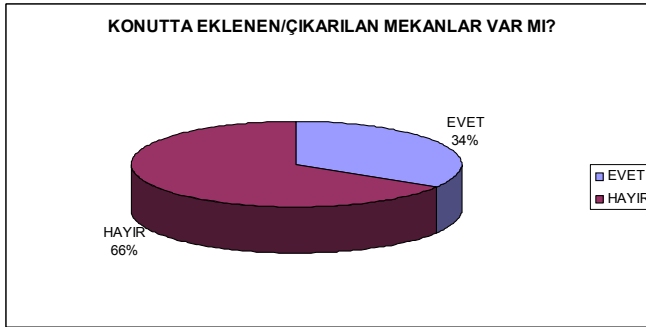
9.

10.

11.

12.

13.

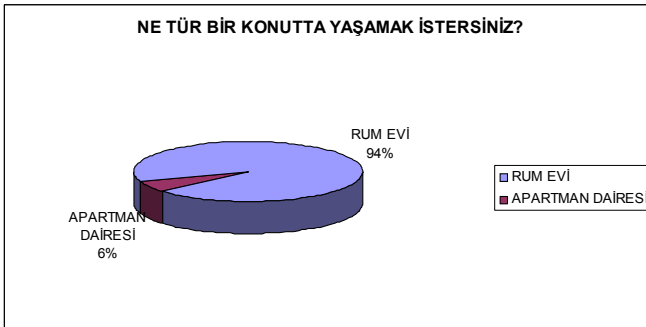
14.

15.

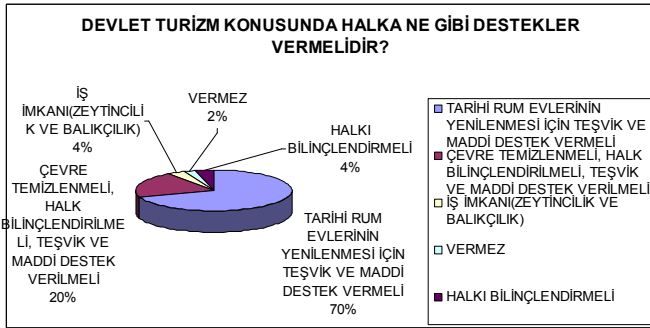
16.

17.

18.

19.

20.

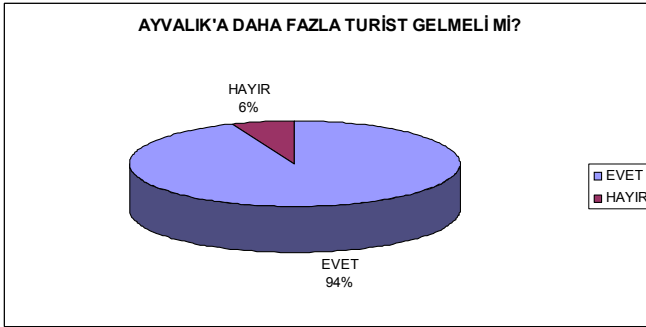
21.

22.

23.

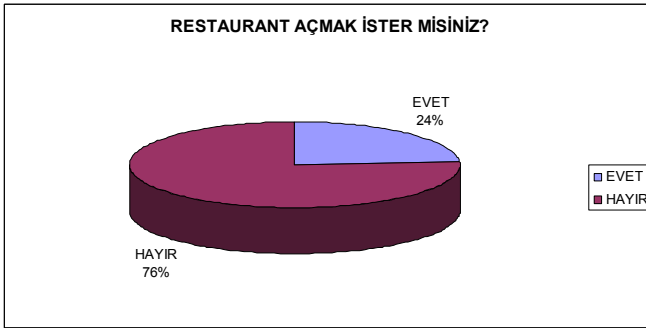
24.

25.

26.

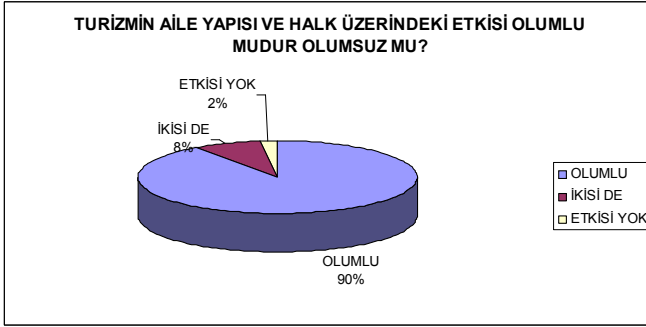
27.

28.

29.

30.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	24.10.1983	
Doğum yeri	İstanbul	
Lise	1998–2001	Pertevniyal Anadolu Lisesi
Lisans	2001–2006	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans	2006–2008	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Araştırma Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2006-2007	Güvenilir İnşaat, Tulipa Villa Şantiyesi
2008	3E Mimarlık Ofisi